BM
690
M4
1874

PURCHASED FOR THE

University of Toronto Library

FROM THE

Joseph and Gertie Schwartz
Memorial Library Fund

FOR THE SUPPORT OF

Jewish Studies

Dg 36 שבועות

LIBRARY
FEB 28 1977
UNIVERSITY OF TORONTO

ובדי לסיים מגאולה העתידין ליגאל. ובא לציון במהרה בימינו המבשר והגואל. **אעתיק מחבורי ספיקי יהודה** מ"ש במס' ר"ה (דף י"א ע"ב) דפליגי ר"א ור"י. דר"א בתשרי עתידין ליגאל אתיא שופר שופר ולר"י בניסן עתידין ליגאל וכ"ל מליל שמורים כדמסיק ע"ש ומתמה הטורי אבן הא תניא במסכת ערכין (דף מ"ג) הריני נזיר ביום שבן דוד בא מותר לשתות יין בשבתות ובי"ט ואסור לשתות יין בכל ימות החול. אמאי אסור לשתות כל ימות החול אי לר"א לא יהיה אסור אלא בתשרי ולר"י בניסן לחוד. **ועוד** נתקשה דהא משמע לר"א דס"ל דעתידין ליגאל בתשרי דהיינו בי"ט של ר"ה שהוא בתשרי ויום תרועה דהא מתקעו בחודש שופר ומג"ש דשופר שופר אתיא ליה הא. וכן ר"י דאמר בניסן עתידין ליגאל היינו ליל ט"ו בניסן שהוא י"ט דהא מליל שמורים דמיירי מליל יצ"מ דהוי בט"ו בניסן אתיא ליה הא. והם יום שלפניהם ה"ל עי"ט. והא דאמר התם דה"ט דמותר לשתות בשבתות וי"ט משום דכתיב הנני שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' דהיינו יום א' לפני ביאת ב"ד בא אליהו לבשר וכבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בע"ש ולא בעי"ט מפני הטורח וא"כ א"א לב"ד לבא בתשרי וט"ו בניסן שהוא י"ט. מש שתירץ דהיינו דוקא בקץ אחישנה אבל בקץ בעתה אפי' בעי"ט נמי בא ע"ש באריכה כבר דחה הוא עצמו בהשמטות ע"פ דאיתא במס' פסחים (דף י"ג ע"א) ע"ש. ושערי דחוקים לא ננעלו לייטב קצת פוק חזי דכי יום ביאת משה רבינו ע"ה למצרים לגאול את אבותינו יום גאולה נקרא זה אינו אלא יום יציאתם הוא נקרא יום הגאולה. וה"נ הכא ודאי יש לחלק בין ביאת ב"ד ליום הגאולה דזמנו של זה לא כזמנו של זה. דהתם אסור לשתות יין כל ימות החול מטעם שנדר ביום שב"ד בא דכל ימות השנה זמנו לבא חוץ משבתות וי"ט מטעם הנ"ל אבל לר"א ור"י פליגי אימת יהיה יום הגאולה שיהיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ולקבל עול מלכות שמים בלב כולם כאחד עונים ואומרים שהשם א' ושמו א' ולקבלם אף העכומ"ז עול מלכות ב"ד ויקויים נמי כל מה שהתנבא התם ישעיה מה שיהיה ביום ההוא ואז יהיה זמן זמנם אחר ביאת ב"ד למר בליל המשומר משמת ימי בראשית הוא ליל ט"ו בניסן ולמר בר"ה. וביאת אליהו באמת לא יהיה בעי"ט שלפניהם דהא כבר בא יום א' לפני ביאת ב"ד שהיה קודם **לכן** זמן רב ודוק היטב:

סליק מסך יהודה על סדר עולם זוטא

אדברה נגד מלכים מאן מלכי רבנן ולא אבוש מלספר שבח מ"י בתיקוני ובביאורי הסע"ז. נגד אותם הדפוסים שנשתבשו הרבה אין מן הצורך דבר דבר דשבח דאתא ממילא הוא. אלא אף גם נגד הסע"ז המחובר ליוחסין שהגיהה הגאון המפורסם רמ"א כדכתב הצמח דוד בא"ד כ"ד משבח אני את זה. חדא בזה שאני מגלה לכל קורא בו הנוסחאות הישנות ג"כ. רק עשיתי הבדל בין הנוסחאות הישנים והחדשים. בהפרידם להקיף הנוסחאות הישנים בשני חצאי לבנות והנוסחאות החדשים העמדתי בין ב' מרובעים. מטעם בהיות ידוע לכל גם הנוסחאות הישנים. פן יבא אחד ויקיים לפעמים הנוסחאות הישני' כאשר אירע לי בהרבה מקומות. וזה יהיה גם לי לזכות דגדול המעשה כו' ועוד שמא יבחר לו לעצמו לעשות תיקון אחר דמסתבר טפי כאשר עשיתי ג"כ במקומות רבים. וזה אי אפשר רק למאן דיש לו לפניו השני נוסחאות. ועוד זאת הוספתי בביאורי לומר מלתא בטעמא מה שהכרחני לחדש נוסחא אחריתא הזה וגם תרצתי במקומות אשר יש להקשות עליו ועוררתי לפעמים להביאם אחרי מה דנתקשה לי בגויה. וגם הוספתי כהנה וכהנה לתקן שבושים אשר לא נתקן גם בסע"ז המחובר ליוחסין. ואקוה לה' שיהיה פי"ז שמי וזכרי זכר טוב לדורות אחרי. מאחר שאני מזכה רבים בזה לענ"ד ■ חפצים ללמוד הסע"ז במסירות ולהבין דבר על בוריו בנקל. וזה שמו אשר קראתי לו לביאור הזה **מסך יהודה** כשם שקראתי לביאורי על ס"ע רבא מטעם המבואר בהקדמתי לס"ע רבא ע"ש.

כ"ד לכבוד התורה ולומדיה הצעיר בא"י יהודה ליב

בלא"א המנוח הנגיד מו"ה מנחם ז"ל דיין דק"ק קראטאשין יע"א.

פר כהנא [אחיו. רב ספרא חכם שלו ושכיב מר כהנא] ועמד אחריו רב ספרא אחיו. רב אחי מדפתי חכם שלו. ושכיב מר זוטרא ועמר אחריו כהנא בנו רבינא חכם שלו. ושכיב רב כהנא ועמד אחריו רב הונא מר אחיו רב אחא מדפתי בר חנילאי חכם שלו. ושכיב ועמד אחריו רב הונא אחי אביו בר רב כהנא. רב מרי ומר הנינא רבא חכם שלו. (ובגו') [וכדו] כולן דבית דוד והכי הוה [מעשה]. אתתיה דרב הונא ריש גלותא ברתי' דמר רב חנינא ריש מתיבתא הי' ורב חנינא גברא רבא הוה. ופריש ואזיל דיינא דריש גלותא למתא דרב הנינא ריש מתיבתא. ובעא למעבר פרקא ולא שבקי' ריש מתיבתא ואתא לקמי ריש גלותא. ופקיד ריש גלותא ושדר ואתיא לריש מתיבתא ופקיד עליה ואותביה בהדי פילי דמתא כולי ליליא למחר אתיא ופקיד ושמטו לכל מזיי' דריקניה ולא למיתן ליה אושפיזא. ואזיל ריש מתיבתא ויתיב בבי כנישתא רבתא ובכי ומלא קוקיזא דדמעי ושתייה. ונפל מותנא בבי ריש גלותא ומייתו כולהו בהד ליליא ופש מר זוטרא בכריסא דאימיה והוא ההיא ליליא מר רב תנינא בהלמא דעאל לבוסתנא דארזי ושקיל נרגא וקטל לכל ארזי דהוו ביה. ופש חדא ארוא זוטרא תחות ארעא. דלי נרגא למקטליה ואתא גברא סומקא סבא. אמר ליה אנא דוד מלך ישראל והאי בוסתנא דילי הוא. את מאי הוה לך בהדייהו דקטלתינהו. מהיי' בהפתק' ואהדרינהו לאנפיהו לאחורי' ואיתער ומהדרין אנפיי' לאחוריי'. אמר להו לרבנן פש מבית דוד חד. אמרו ליה לא פש מנהון חד שום אנש אלא ברתך דמעברא. ואזל וגנא על בבא דילה במטרא ובשמשא עד דילדה. וכד ילדה תרצן אנפי' כדרכן ושקליה לגביה ואקרייה ושוי' גברא רבא. חד תתן היה ליה לבית דוד והוה רב פהרא שמיה. כד חזייא דמית בית דוד שקל ממונא ושוחדא למלכא ושווייה רישא. וכד הוה מר זוטרא בר ט"ו שנין אזיל הוא וריש מתיבתא לגבי מלכא ושקליה לראשותיה מן רב פהרא וההוא רב פהרא עייל ליה דודבי' בנהיריה ואיתפח עד דמית משום הכי ציירין דבית דוד דודבא על הותמיהו. והוה מר זוטרא ריש גלותא כ' שנין. ומר רב תנינא ורב סמא ורב יצחק חכמים שלו. ובימיו נהרג מר רב יצחק ריש מתיבתא. ובההוא יומא נפק ברא (מיד גדול) [מר זוטרא] זכר נשיאנו לחיי העולם הבא. איתחזי ליה עמודא דנורא ונפקי בהדי' ת' גברין ועבדו קרבא עם פרסאי ואירית מלכותא וגבא גזיאתא ז' שנין ובסוף ז' שנין חטאו הנך דנתקי דהוו בהדי' ואשכחינה דהוו שתויי יין נסך וקא מזנאן בבית מלכי פרסאי ואסתלק עמורא דנורא דהוה סגי קמיה ונקטוה פרסאי וקטלוה וצלבוה לריש גלותא למר זוטרא ולריש מתיבתא על גשרא דמחוזא ופקיד מלכא ושבייה מתא דריש גלותא. ובההיא יומא (איקטיל) [דאיקטיל] מר זוטרא ריש גלותא זכר נשיאנו לברכה (ואיתיליד) [איתיליד] ליה ברא וקריוה מר זוטרא על שמיה דאבוה. וערקו דבית דוד. ותלתין שנין לא יכיל מר אהונאי לגלויי אנפיה. ומר רב גיזא הויא דאבוהון דבית מר רב נהילאי אזל ויתיב בנהר צבא ומר זוטרא בר מר זוטרא ריש גלותא סליק ליה לארץ ישראל ועיילוה בריש פרקי'. ובשנת תנ"ב שנה לחרבן הבית היא שנת ד' אלפים ור"פ לבריאת עולם עלה לארץ ישראל והיה ראש סנהדרין. ואחריו רב גוריא. ואחריו מר זוטרא בנו. ואחריו רב יעקב בנו. ואחריו רב מיגס בנו. ואחריו רב נחמיה בנו. ואחריו רב אבדימי בנו. פ"ז דורות. וכולם פ"ז כלל שמותם. ורב (אביי) [אבדימי] הוליד את ר' יעקב ואת רב פנחס ואת רבי עוריה. ור' פנחס הוליד את ר' חצוב הרי פ"ט דור:

סליקא סדר עולם זוטא

מסך יהודה

פני איתא באיכה רבתי על פסוק בלע כ' וגו' ובירושלמי דתענית פ"ב ה"ו: וכד סכיב פס נתן עוקבן הוא נתן דצוציתא. עיין במס' שבת בסוף פרק במה בהמה בפירש"י ותוס'. ובמס' סנהדרין בסוף פרק זה בורר בפירש"י ד"ה לדוזי ובשאילתות פ' וארא. ועיין בספר היוחסין בחלק ב' אות כ' מ"ש בשם הגאונים: והחסינו מלכותא. כתב ר"י ולעיל אמר בשנת קמ"ז אתו פרסאי. אז התחילו למרוד ברומיים אבל לא גלגו למלוכה עד עתה. סליק סבור לארמיא כ"ג ר"י: אחיו. רב ספרא חכם שלו ושכיב מר כהנא. כ"ז מסר בסע"ז המחובר ליוחסין לכן לסימנא מלתא העמדתי את זה בין ב' מרובעים: כל השתנות הגרסאות שבבא עד סופה גרס ר"י ומה שגרס התם היא שנת ד"א ר"ע לבריאת עולם ט"ה והגי' לפניו ר"פ אתם ויניב ולגבוה פרטם תלוי. גלב:

אלכסנדרוס מוקדון מלך יון מלך י"ב שנה · ומת משולם בן זרובבל [ועמד] אחריו חנניה בנו חכמים דברוהו. ובימיו מלך פוטרן וסלמון ואלכסנדרוס ומפרים מלכי יון. בשנת ק"פ ליון מת חנניה ומתתיהו בן יוחנן בן שמעון ועמד אחריו ברכיה בנו וחכמים דברוהו. ובימיו היה סליקוס סנטריך אנטיוך ואנטיוכוס וגסקלגס ואנטיקי הוא בנה אנטוכיא ותלמי הוא כתב את התורה יונית בשנת ק"ע ליון. איקטל שמעון בן יוחנן בן מתתיהו. ומת ברכיה ועמד אחריו חסדי' בנו חכמים דברוהו. בימיו היה צער גדול לישראל בימי נקנור מלך יון. ויצאו בני השמונאי והרגו אותו וכל חיילותיו היא שנת קע"ה ליון. ומלך יוחנן ב"ש בן מתתיה בן השמונאי ל"ז שנים. ושכיב חסדי' ועמד אחריו ישעיה חכמים דברוהו. ומלך ינאי בן יוחנן כה"ג כ"ז שנים ושכיב ינאי ועמד אחריו אריסתובלוס בנו ומלך י"ג שנה ונהרג. מלך אחריו אנטיגנוס בנו כ"ז שנים ונהרג בשנת ק"ג למלכות בית חשמונאי ועמד אחריו הורדוס בן אנטיפטר עבד חשמונאים ומרד והרג כל בית ארוניו ומלך ל"ז שנים. ושכב עובדיה ועמד אחריו שמעיה בנו חכמים דברוהו. הרי י' דורות:

ומלך אגריפס בן הורדוס ומלך אחריו מונבז בנו ושכיב שמעיה ועמד אחריו שכני' וחכמים דברוהו. בשנת ק"ג למלכות הגרים היא שנת ת' (ומ') [וכ'] שנה לבנין הבית ושנת ג' אלפים וה' מאות (ונ') [וכ'] וח' שנים לבריאת עולם בא אכפסיאנוס והחריב הבית והגלה את ישראל ובתים הרבה מבית דוד ויהודה לאספמיא היא ספרד. והיא היתה שנת ק"פ לרומיים שמלכו לפני הבית. ובשנת נ"ב לחורבן הבית חרבה ביתר. בשנת קס"ו לחרבן הבית אתו פרתאי על רומאי. ושכיב שכני' ועמד אחריו חזקיה בנו חכמים דברוהו. ושכיב חזקיה ונקבר בארץ ישראל בגבעת ארבאל אשר ליהושע בן נשרף הכהן במזרח העיר. ועמד אחריו בנו חכמים דברוהו. וכד שכיב פש נתן עוקבן הוא נתן דצוציתא. ושכיב נתן ועמד אחריו רב הונא בנו חכמים דברוהו ושכיב ועמד נחום בנו חכמים דברוהו. ר' הונא ור' חנינא ור' מתנא ורב חננאל חכמים שלו. ושכיב נחום ועמד יוחנן חכמים דברוהו. ור' חננאל חכם שלו. ושכיב יוחנן ועמד שפט בנו וחכמים דברוהו ורב חננאל חכם שלו. ושכיב שפט ועמד אחריו ענן בנו חכמים דברוהו. ורב שמואל חכם שלו. וסליק פסא בר נצדדא ואחרבה לנהרדעא. ושכיב רב הונא ונקבר בארץ ישראל אצל ר' חייא רבה. ועמד נתן בנו חכמים דברוהו. רב יהודא בר יחזקאל ורב ששת חכמים שלו. ואחסינו מלכות פרסאי בשנת מאתים וארבעים וה' לחרבן הבית וגזרו פרסאי גזירה על יהודאי ושכיב נתן ועמד נחמיה בנו חכמים דברוהו. רב שיזבי חכם שלו. ושכיב נחמיה ועמד עקביה בנו חכמים דברוהו. רבא ורב אדא חכמים שלו. ובימיו סליק [שבור] לארמיא וכבשה ושכיב מר עיקבן דצוציתא ונקבר בארץ ישראל. ועמד אחריו הונא מר אחיו חכמים דברוהו. אביי ורבה (ס"א ורבא) ורב יוסף בר חמא חכמים שלו. ובימיו סליק שבור לנציבין וכבשה. ושכיב הונא מר ועמד עוקבא אחיו חכמים דברוהו. ורב חננאל חכם שלו ומת עוקבא ועמד אחריו אבא בן אחיו בן מר עוקבא. רבא ורבינא חכמים שלו. בשנת תט"ז שנה לחרבן הבית קם עלמא בלא מלכא ושכיב אבא ועמד אחריו

סר

מסך יהודה

חכמים דברוהו. פי' ר"י עשו אותו דבר א' לדור כגולה. ר"ל ראש גלות וכן כל' גמ' מדברנא דאומתי (כתובות דף י"ז ע"א) מנהיג. אדברי רב ושמואל עליה עשו לראש עליו: הוא כתב את התורה יונית. ר"ל ע"י צווי שלו העתיקו ע' זקנים את התורה כדאיתא במס' מגילה (דף ט' ע"א) ע"ש באריכה ועשה כאלו כתב הוא: שנת קע"ה ליון ומלך יוחנן כו' ותמהני דהא איתא במס' ע"ז (דף ט' ע"א) וכס"ע רבה פ"ל למלכות יון בפני הבית ק"פ שנה ואח"כ התחיל מלכות בית חשמונאי. וצ"ל בשנת קע"ה ליון שאז כ"ח והרגו ונמשך המלחמה אח"כ ה' שנים עד מלוך יוחנן ואותן ה' שנים נחשב למלכות יון והתחלת מלכות בית חשמונאי הי' בשנת ג"א תרכ"ב:

ושכב שמעיה עמד אחריו שכניה. ובספר יוחסין פרק י"ה מספר יסוד עולם קא חשיב בהיפך מסכא דמקדים שמעיה לשכניה וחשב עובדיה שכניה לאחר שכניה שמעיה. וגם תוס'ף לחשב לאחר שמעיה נערי' בנו ולאחר נערי' חזקיה בנו: הגרים. פי' לפי שהורדוס עבדא מזרע אדום היה ואבי אנטיפטר לא אבי אביו כתגייר קרי' למלכותו דהורדוס מלכות הגרי': שנת ת"ת שנה לבנין הבית שנת ג"א תתכ"ח לבריאת עולם. וצ"ל שנת ת"ק שנה לבנין הבית דבנין הבית לא עמד רק ת"ך שנה כדכתב בפזיקתא דבריו. וצ"ל ג"א תתכ"ח שנים לבריאת עולם כדאמור בסד"ע שעתיתי ע"ש: והיא היתה שנת ק"פ לרומיים שמלכו לפני הבית. עיין בפירש"י במס' ע"ז בהתחלת (דף ט'): ובשנת נ"ב שנה לחרבן הבית חרבה ביתר.

קטו

חבקוק נביאים (אמוץ) [אמון] בנו מלך אחריו שתי שנים. שלום כ"ג. חוזי (נביאים) [נביא]. יאשיהו בנו מלך אחריו ל"א שנה. חלקיהו כ"ג. צפניה וירמיה וחולדה נביאים. יהואחז בנו מלך אחריו שלשה חדשים. חלקיה כ"ג. ירמיה נביא. יהויקים אחיו מלך אחריו אחת עשרה שנה. עזריהו כהן גדול ירמיה ואוריה נביאים. הרי עשרה דורות:

ובשנה (השלישית) [האחד עשר] למלכו הגלה אותו נבוכדנצר מלך בבל. ומת באסורו לקיים מה שנאמר קבורת חמור יקבר (ירמיה כ"ב) הוא הגלה את ירושלים ואת כל השרים ומבנימין ומשאר שבטים ז' אלפים גולה הכל גבורים עושי מלחמה. ומלך אחריו יהויכין בנו ג' חדשים וי' ימים. שריה כ"ג. וירמיה נביא. והגלה אותו נבוכדנצר מלך בבל הוא וי"ח אלף עמו. והמליך את צדקיה אחי אביו בן יאשיהו. ומלך י"א שנה יהוצדק אחי עזרא הסופר [כ"ג]. ירמיה ויחזקאל נביאים. בשנה (הה') [הט'] למלכו באו חיל בבל על ירושלים ויחנו עליה ויבנו עליה דיק סביב ותבא העיר במצור עד י"א שנה למלכו. ובאותה שנה הגלה יהודה מעל אדמתם היא שנת ת"ת (וג') [ונ'] שנים לכניסתן לארץ ותת"צ לצאתם ממצרים ושנת ג' אלפים וג' מאות (ול') וח' שנה לבריאת עולם. ולא נשאר מבית דוד אלא יכניהו לבדו והוא הוליד את שאלתיאל ומלכירם. ופדיה (וגמרי) [ונערי] ל"ח משפחות המה. ומלך נבוכדנצר עד שנת ל"ז לגלות המלך יהויכין. מת נבוכדנצר ומלך אויל מרודך בנו כ"ג שנים. בשנה הא' למלכו הוציא יהויכין מבית כלא ואח"כ מת בבבל אחרי מות צדקיה. שאלתיאל בן יהויכין חכמים דברוהו בגולה. ומלך בלשצר ג' שנים ומת שאלתיאל ועמד אחריו זרובבל בנו בשנת נ"ב לחרבן הבית היא שנת ע' למלכות בבל. מלך דריוש המדי ובטלה מלכות כשדים ועלה זרובבל לירושלים וגלותו עמו בשנת א' לכורש מלך פרס ויהושע בן יהוצדק כ"ג. וחגי וזכריה ועזרא נביאים. עמד אחשורוש ובטל מלאכת בית המקדש. ובקש לעקור את ישראל ועקרו הקב"ה לו ולהמן הרשע מן העולם בשנת י"ח למדי היא שנת ע' להרבן הבית [נבנה הבית בשנת כ"ג למדי] עלה עזרא הסופר לירושלים וגלות אחרת עמו [בשנת ל"ו למדי עלה נחמיה] ובנה חומות ירושלים והכין את ב"ה וחזר זרובבל לבבל ומת שם. ועמד אחריו משולם בנו ובימיו מלכה מלכות יון בשנת חמשים ושתים שנה למדי ופרס. מתו חגי זכריה ומלאכי באותו הזמן פסקה נבואה מישראל היא שנת שלשת אלפים מאה (וארבע) [וארבעים ושתים] לבריאת עולם. מכאן ואילך הט אזנך ושמע דברי חכמים:

אלכסנדרום

מסך יהודה

היה אח"כ. בימי יותם כדמפרש בריש מיכה: יותם כו' ועוזיהו. ובסע"ז המחובר ליוחסין לא חשב אותו וחשב במקומו עודד: חזקיה כו' ומנשה וכו'. ובסע"ז המחובר ליוחסין נשכח מלהזכיר מיכה. והוא ודאי נביא היה בימי חזקיה כדמפורש בריש מיכה: אמוץ בנו. וצ"ל אמון בנו. ואיתא בסע"ז המחובר ליוחסין שנותיו מקוטעות. לדקו לשטתו דחשבו לאחז וליותם לכל אחד ט"ז שנים שלמים. ולא כן אנכי עמדי אלא דעמד זה בשנה שמת זה ועלתה השנה לזה ולזה. והוכחתי דכן דעת הסע"ר עמ"ש על ס"ע רבא פ' כ"ד בד"ה הרי כו': חוזי נביאים. ובסע"ז המחובר ליוחסין הגי' חזקיה נביא. ובד"ה ל"ג כתיב דחוזי כתב דה"י של מנשה. מסתמא היה אחריו בימי בנו. ע"כ נ"ל דהגי' חוזי אמת ולדק. וכ"מ בפי' ר"י דכ"ל הגי' חוזי רק בזה אני מסכים לגי' דהתם נביא במקום נביאים ודו"ק: יהואחז כו' זה חסר בסע"ז המחובר ליוחסין:

ובשנה השלישית למלכו כו'. וצ"ל בשנה הי"א: יהוצדק אחי עזרא הסופר כ"ג כצ"ל: בשנה החמישית למלכו כו'. וצ"ל בשנה התשיעית למלכו כדמפרש להדיא בסוף ס"מ: הגלה יהודה מעל אדמתם היא שנת תת"ג שנים לכניסתן לארץ כו' שנת ג"א ש"ח שנה לב"ע. וצ"ל היא שנת תת"ן שנים לכניסתם לארץ כו' ושנת ג"א של"ח שנה. וזה מוכח במקומה מדא' תת"ן שנה משבאו לארץ ועד שגלו הימנה. וכתב לעיל בשנת ב"א תמ"ח יצאו ממצרים הוסף ע"ז תת"ן עולה ג"א של"ח ודו"ק: את שאלתיאל ופדיה וגמריה ור"י גרס במקום וגמרי' ונערי': ומת שאלתיאל ועמד אחריו זרובבל בנו. ובספר יוחסין פרק י"ח מספר יסוד עולם קא חשב אחר שאלתיאל פדיה בנו ואח"כ זרובבל בנו: ע' לחרבן הבית נבנה הבית. בשנת עשרים ושלש למדי עלה עזרא כו' וגלות אחרת עמו בשנת ל"ו למדי עלה נחמיה ובנה כו' כ"ג ר"י. ג"א ות"ד לבריאת עולם. וצ"ל ותמ"ב. דהא כלה מלכותם כ"ב שנה בשנת תמ"ב כדמבואר בסד"ע שעתיקתי ע"ש. ודלא כסע"ז המחובר ליוחסין דגרס במקום הטעות ת"ד טעות אחר ת"ח. ועיין בצ"ד בס"ד תמ"ב תראה דהאמת אתי ודו"ק:

בן י"ב שנה] ובשנה הד' החל לבנות הבית (ובשנה העשירית למלכו נשלם בנין הבית ימלך בן ג' שנים) היא שנת ת"ם לכניסתן לארץ. שהיא שנת ת"פ לצאתם ממצרים. והיא שנת אלפים תתקב"ה לבריאת עולם [ובשנה י"א למלכו נשלם בנין הבית] ויסד הבית. והיה צדוק כ"ג. (ויונתן) [ונתן] ועדו ואחיה השילוני נביאים [ומלך מ' שנה]. ומלך אחריו רחבעם בנו י"ז שנה. ואחימעץ כ"ג. ושמעיה ועדו נביאים. אביהו בנו מלך אחריו ג' שנים. עזריהו כ"ג. ועדו נביא. אסא בנו מלך אחריו מ"א שנה. ויהורם ועזריהו בן עודד וחנני הרואה ויהוא בן חנני נביאים. יהושפט בנו מלך אחריו כ"ה שנה (ואחז) [ויהואחז] כ"ג. ויהוא בן הנני ועובדיה ומיכה ויחיאל בן זכריה ואליעזר בן דודוהו נביאים. יורם בנו מלך אחריו ח' שנים. ויהויריב כ"ג. אליהו נביא. אחזיהו בנו מלך אחריו שנה אחת. ויהושפט כ"ג ואלישע נביא. הרי י' דורות:

אחר כך קמה עתליה אם אחזיהו ותאבד זרע הממלכה והיה צער גדול. וכלו בית דוד ולא נשאר מהן אלא יואש תינוק קטן והחביא אותו יהוידע כ"ג ותמלוך עתליה שש שנים והרגו אותה ומלך יואש מ' שנה. יהוידע ופדיה כהנים גדולים. וזכריה בן יהוידע כהן ונביא צוה יואש והרגו [ואלישע ויונה נביאים] אמציהו בנו מלך אחריו כ"ט שנים. צדקיה כ"ג. אמוץ ואמציה אחי הוו (אמציה) [אמוץ] אבי ישעיה [הוא ואביו] נביאים. עוזיהו בנו מלך אחריו נ"ב שנה. יואל כ"ג הושע ועמוס וישעיה נביאים. יותם בנו מלך אחריו ט"ז שנה. יותם כ"ג. הושע וישעיה ועמוס (ועזיהו) [ועודד] ומיכה המורשתי נביאים. אחז בנו מלך אחריו ט"ז שנה. אוריה כ"ג הושע וישעיה ועמוס ומיכה ועודד נביאים. חזקיה בנו מלך אחריו כ"ט שנים. נריה כ"ג. הושע וישעיה ועמוס ומיכה נביאים. מנשה מלך אחריו נ"ה שנה. הושע כ"ג. יואל ונחום וחבקוק

מסך יהודה

אשה חדשים יותר כי כן דרך הכתובים לרדוף אחר הכלל ולא יקפיד על הפרט: ונתן וגד נביאים. ובס"ע רבא פ"ק אשב נמי אסף והימן ואיתן וידותון נתנבאו בימי דוד: ומלך בן שלש שנים. והס"ע רבא פי"ד חושב חשבון לדק שבן שתים עשרה שנה היה שלמה במלכו. וכ"ה באמת בספ"ז המחובר ליוחסין. וראיתי שמה שינוי מקום לזה ומקומו בתר ודוד הוליד את שלמה וכן מסתבר לי למגרס הכא הכי: היא שנת ת"מ לכניסתן לארץ שהיא שנת ת"פ לצאתם ממצרים והיא שנת כו' כ"ז קאי על ובשנה הרביעית החל לבנות הבית. ובספ"ז המחובר ליוחסין הנ"ל עירוב דברים יש כאן דאיתא ובשנה י"א למלכו נשלם בנין הבית היא שנת ת"מ לכניסתן לארץ שהיא שנת ת"פ כו' אבל נראה יתהתם למעיין היטב ובשנה י"א למלכו נשלם בנין הבית שייך בתר חשבון הזמנים הללו. וכן נכון דלאוי למגרס: ויונתן ועדו כו'. ובספ"ז המחובר ליוחסין לא הוזכר ויונתן: דוד הוליד את שלמה כו'. נביאים ומלך ארבעים שנה ומלך אחריו רחבעם כו' כנ"ל וכ"ה בספ"ז המחובר ליוחסין: אביה בט מלך ג' שנים. איתא בספ"ז המחובר ליוחסין ושנותיו מקוטעות ואמת הוא כדכתבתי בביאורי על ס"ע רבא פט"ז דהא בשנת כ' לירבעם מלך אסא וירבעם ורחבעם תחלת מלכותם בשנה א' וי"ז שנים של רחבעם היו שלמים מדכתיב ובשנת י"ח לירבעם מלך אביה: יהושפט כו' כ"ה שנה. איתא בספ"ז המחובר ליוחסין אבל לא נמנו לו אלא כ"ג שנה לפי שיהורם בנו מלך ב' שנה בחייו ונכללים עם השמונה שנה אמר אביו עכ"ל וכ"ה דעת הס"ע רבא בפרק י"ז. ורש"י פי' הכי בשמ"ב ח' פט"ז ע"ש ובביאורי על הס"ע רבא שם: ואחז כהן גדול. ובספ"ז המחובר ליוחסין הגי' יהואחז כ"ג:

ותמלוך עתליה שש שנים. איתא בספ"ז המחובר ליוחסין מקוטעות היו בשנותיו של אחזיהו. ועיין על ס"ע רבא פרק י"ח בד"ה הרי קנ"ה כו': ומלך יואש כו' וזכריה בן יהוידע כהן ונביא. ולס"ע רבא פ"כ היו בימיו אלישע ויונה נביאים: אמציה אבי ישעיה נביאים. וצ"ל אמוץ אבי ישעיה הוא ואביו נביאים. כ"ה בספ"ז המחובר ליוחסין: עוזיהו כו' נ"ב שנה. איתא בספ"ז המחובר ליוחסין התחיל עוזיהו למלוך בחיי אביו ט"ו שנה. וכן פירש"י במ"ב י"ד מלתא בטעמא ע"ש בארוכה. ואיתא שם והתחיל למלוך שנת ג"א קט"ו ובין הכל מלך נ"ב שנה והם כלים שנת ג"א קס"ז ליצירה עכ"ל. ויש לתמוה דמהראוי לומר דכלים בשנת קס"ו. ואין לומר שנת קס"ז לאו בכלל דהא מדכתיב אח"כ ויותם בנו מלך אחריו ט"ז שנה עד ג"א קפ"ד ש"מ דשנת קס"ז בכלל שנות חיי עוזיהו הוא. ת"ה לא קאמר עד כמו ביותם. וגם אין לומר דשנת קט"ו לאו בכלל שנות חיי עוזיהו להמעיק בחשבונות שנות המלכים עד כאן. וגם הלשון משמע דבכלל הוא וצ"ע ודו"ק: עוזיהו כו' הושע ועמוס וישעיה נביאים ובספ"ז המחובר ליוחסין חשב נמי ומיכה המורשתי. וע"כ דמיכה תחלת נבואתו

עולם עד שיצאו ממצרים. ובאותה השנה בחודש השני נתנה (תורה לישראל) [במרה לישראל י׳ מצות ז׳ מהן שנצטוו לב״נ ושבת ודינים וכבוד אב ואם] ובאותה השנה בחדש השלישי נתנו לישראל י׳ הדברות ובשנה השנית נתנה להם התורה ביום הכפורים. ובאותה שנה מת נחשון. ונחשון הוליד את שלמה. ושלמה מבאי הארץ. ושלמון הוליד את בועז בשנת ארבעים ואחת לצאת ישראל ממצרים הרי שנת אלפים וארבע מאות ושמונים ותשע לבריאת עולם נכנסו ישראל לארץ ומת יהושע בן נון. [הרי עשרה דורות:

בועז הוליד את עובד. ועובד הוליד את ישי. וישי הוליד את דוד. ודוד מלך על ישראל בשנת ש״ץ [ושבע] שנה לכניסתן לארץ. היא שנת ת״ל [ושבע] שנה ליציאתן ממצרים. ושנת ב׳ אלפים ות״ת שנה (וע׳) [ופ׳] וה׳ לבריאת עולם ואביתר היה כ״ג בימיו. ונתן וגד [אסף והימן ואיתן וידותון] נביאים. ומלך מ׳ שנה. ודוד הוליד את שלמה [ומלך בן

מסך יהודה

רצה בהכרח לא נשאר עד שנולד חצרון רק ח׳ שנים דהא אינטריך עוד שנה א׳ לחמול דהא חמול נמי נולד קודם רדתם למצרים כדכתב תיכף בסמוך אח״כ. וממכירת יוסף עד רדת יעקב וביתו למצרים לא היה יותר מכ״ב שנה כדאיתא במס׳ ברכות (דף נ״ה ע״ב) ע״ש ע״כ הגי׳ נכונה עד שנולד חצרון ח׳ שנים ועד שנולד חמול ט׳ שנים. ושכח רמז״ים הני ה׳ תיבות ח׳ שנים ועד שנולד חמול. והאי לגי׳ זו דלא תקשה כ״ל זכרו כמה ימי חיין כשנולד חמול: הרי אלפים רל״ח. ר״ל בעת רדתם למצרים לאחר שנולד חמול: יעקב חי עד שנולד ראובן פ״ג שנים. ויש לתמוה דהא בנשיאת שאמהות היה בן פ״ד שנים כדמבואר לעיל בד״ה יעקב חי ־ו׳. ע״כ נ״ל להגי׳ פ״ה שנים ודלא כהגי׳ בספ״ז המחובר ליוחסין הנ״ל פ״ד שנים ודו״ק: שני חייו של ראובן קכ״ד שנים ומת ולאחר שמת יוסף במצרים ב׳ שנים. וצ״ע דהא לא היה נולד ראובן לפני יוסף כי אם ו׳ שנים וה׳ חדשים ויוסף חי ק״י שנים א״כ ע״כ מת לאחר יוסף ז׳ שנה ו׳ חדשים. והא דאיתא בילק״ש בריש פ׳ שמות דראובן חי קכ״ה שנים חידשה גי׳ זו הז״ר שם ואפשר דלבעל הספ״ז היה לו הגי׳ במאמר דהתם קכ״ד שנים: שמעון חי ק״ך שנים ומת לאחר שמת יוסף שנה א׳ כנ״ל. גם בזו צ״ע דהא שמעון נולד לפני יוסף שש שנים פחות ב׳ חדשים לפי מ״ש לעיל בשם הס״ע רבא דנולדו השבטים זא״ז כ״פ לשבעה חדשים ובשגויא קי״ו מק״כ נשאר ד׳: יהודה חי קי״ט שנה. ק״ק למה איכפל לאשמועינן כמה ימי חייו דהא כבר שמעיה לעיל. אבל לפי מה דאיתא בס״ע זוטא המחובר ליוחסין בתר זה ומת לפני לוי ה״י שנה איכא למימר דלסיומא זו בא לאשמועינן. איתא בספ״ז התם תוספ׳ על יששכר כר ימת לפני לוי ע״ו שנה ובתר דן איתא שם נפתלי חי קל״ג שנה. גד חי קכ״ה שנים. זבולון חי קכ״ד שנים ומת לאחר שמת יוסף ב׳ שנים. וקשה דהא זבולון נולד לפני יוסף כי אם שנה א׳ ושני חדשים לפי הנ״ל בשם הס״ע רבא וא״כ ע״כ מת לאחר יוסף בקרב י״ג שנים. והגי׳ בספ״ז המחובר ליוחסין י״א שנה ג״כ תמוה וצ״ע מהא דאיתא בילק״ש שם דזבולון חי ק״י שנים ודאי טס״ה דא״כ מת לפני יוסף. וכלל בידינו דיוסף מת קודם לכל אחיו כדאיתא במס׳ ברכות (דף נ״ה ע״א): דן חי קכ״ז שנים. ובילק״ש שם איתא דחי קכ״ה שנים. אשר חי קכ״ו שנים. ובילק״ש שם איתא דחי קכ״ט שנה: בנימין חי קי״א שנה. ובילק״ש שם איתא דחי ק״ח שנים. אבל המעיין התם במס׳ ברכות יראה להדיא דאין לומר דבנימין חיה רק ק״ח שנה דא״כ קיצר ימיו מיוסף והכי איתא להדיא בס״ע רבא פ״ג אין לך בכל השבטים שקצר ימיו פחות מיוסף: ומת לפני לוי ככ״ו שנה. דכן עולה כשטלים קי״א מקל״ז. אבל קודם מיתת לוי מת בנימין י״ב שנים. כי נולד בנימין לאחר לוי י״ד שנה ומ״ש לעיל בשם הס״ע רבא ומ״ה לא קאמר ומת קודם שמת לוי כ״ו שנה כמו לעיל ומת לאחר שמת לוי. ובספ״ז המחבר ליוחסין הגי׳ ומת לפני לוי ע״ו שנה. זה ודאי טס״ה ודו״ק: ובחדש השני נתנה התורה לישראל. זה ודאי טס״ה וצ״ל נתנו במרה לישראל י׳ מצות ז׳ מהן שנצטוו בני נח ושבת ודינים וכבוד אב ואם. דכ״ה בס״ע רבא פ״ה. ובספ״ז המחובר ליוחסין איתא טסהא אחריתא.

ולדידי מסתבר להגיה כדכתבתי:

ודוד מלך על ישראל בשנת ג׳ מאות ותשעים שנה לכניסתן לארץ היא שנת ת״ל שנה ליציאת מצרים ושנת ב״א תתע״ה לבריאת עולם. וצ״ל דצ״ל בשנת שצ״ז שנה לכניסתן לארץ היא שנת תל״ז שנה ליציאתן ממצרים ושנת ב״א תתפ״ח לבריאת עולם ובספ״ז המחובר ליוחסין איתא נוסחא אחריתא ג״כ בטעות. ועמ״ש בביאורי על סד״ע שעשיתי בד״ה עמד שמשון: ובשנה העשירית למלכו נשלם כו׳ ובשנה כו׳. וצ״ל ובשנה ההיא עשרה לתמכו נשלם. דזה הוא מפורש בקרא במ״א ו׳ ובשנת פו״א בירח בול הוא החדש השמיני כלה הבית וגו׳, וכל״ד כתב אע״פ שלפי המגן הפסוקים שם ששם

שנים] עבר חי עד שנולד פלג ל"ד שנה. ושני חייו ת"ל [שנה]. פלג חי עד שנולד רעו ל' שנה. ושני חייו ר"ט שנה. רעו חי עד שנולד שרוג ל"ב שנה ושני חייו ר"ז שנים. שרוג חי עד שנולד נחור ל' שנה. ושני חייו ר' שנה. נחור חי עד שנולד תרח כ"ט שנה. ושני חייו ק' (ונ"ח) [וי"ט שנים]. תרח חי עד שנולד אברהם אבינו ע' שנה. ושני חייו מאתים וחמש שנים. הרי עשרה דורות:

מן המבול ועד (הפלגה ר"ע) [אבינו אברהם ר"ץ] וב' שנה. משנולד אברהם עד הפלגה מ"ח שנה. מן הפלגה עד שנולד יצחק נ' (הה') [וב'] שנים. משנולד אברהם עד שנולד יצחק ק' שנה. ושני חייו קע"ה שנים. יצחק חי עד שנולד יעקב ס' שנה. ושני חייו ק"פ [שנה]. יעקב חי עד שנולד יהודה פ' (וה') [ושבע] שנים. ושני חייו תמ"ז שנים. יהודה חי עד שנולד פרץ ל"ה שנים. ושני חייו קי"ט שנה. פרץ חי עד שנולד חצרון [ח' שנים ועד שנולד חמול] ט' שנים. וחצרון וחמול ירדו למצרים. הרי אלפים ומאתים ושלשים ושמונה לבריאת עולם. יעקב חי עד שנולד ראובן שמונים (וג') [וה'] שנים. ושני חייו של ראובן קכ"ד שנים. ומת לאחר שמת יוסף במצרים ב' שנים. שמעון חי ק"ך [שנה]. ומת לאחר שמת יוסף שנה א'. לוי חי קל"ז שנים. יהודה חי קי"ט שנה. [ומת לפני לוי ח"י שנה]. יששכר חי קכ"ב שנה [ומת לפני לוי ט"ו שנים]. זבולון חי קכ"ד שנים. ומת לאחר שמת יוסף (שתי) [כי"ג] שנים. דן חי ק"ך (ושבע) [וחמש] שנים. [נפתלי חי קל"ג שנה. ודן חי קכ"ה שנה] אשר חי ק"ך (ושש) [ותשע] שנים. יוסף חי ק"י שנים. בנימין חי קי"א שנה. ומת לפני לוי כב"ו שנים. וחצרון הוליד את רם. ורם הוליד את עמינדב. ועמינדב הוליד את נחשון. ונחשון היה מיוצאי מצרים. בשנת אלפים וארבע מאות וארבעים ושמונה לבריאת עולם

מסך יהודה

ודו"ק. חסר בין חשבון ארפכשד לעבר. שלח חי עד שנולד עבר שלשים שנה ושני חייו ת"ג שנים. כין תבין את אשר לפניך כתבתי בדיבור הקודם ותשכח דצ"ל דוקא הכי: עבר חי כו' ת"ל שנה. כצ"ל. כמו באינך: נחור כו' ושני חייו קכ"ה. ועס"ה דהא כל ימי חייו לא היה רק קמ"ח שנה. [ובסע"ז המחובר ליוחסין הנ"ל אף לשיטתו הנ"ל ט"ס שם מאתים במקום מאה] ולמה דכתבתי ושני חייו בכל הדורות משם עד תרח לא קאמר רק על מה שחיו אחרי הולידו. ע"כ צ"ל קי"ט שנים: ושני חייו ר"ה שנים. אף דזה הוא הכולל כל שנותיו והוא נקט משם עד כאן רק השנים שחיו אחרי הולידם הא כתבתי טעמיה דסידורא דקרא נקט. ובתרח כלל הכתוב כל שנותיו שנאמר ויהיו ימי תרח ר"ה שנה. ע"כ נקט הוא בתרח הכולל מכל שנותיו שחי:

מן המבול רע"ב שנה. הנה בזה סותר את עצמו למ"ש בפתיחת דבריו דהיה ש"מ שנה. ע"כ מסתבר ליה להגיה הכא מן המבול ועד אבינו אברהם רנ"ב שנה מדנקט הא"כ משנולד אברהם עד ההפלגה כו' מן ההפלגה עד שנולד יצחק כו'. ודלא כדהגי' בסע"ז המחובר ליוחסין הנ"ל לשנות השנים למחוק רע"ב ולמגרס במקומה ש"מ ודו"ק: מן ההפלגה עד שנולד יצחק נ"ב שנה כצ"ל והכי הוא בפתיחת דבריו: יצחק חי כו' ק"פ שנים. כצ"ל: יעקב חי עד שנולד יהודה פ"ה שנים. יש לתמוה דהא אבינו יעקב עמד על הבאר בן ע"ז שנה כדמבואר בס"ע רבא פ"ב וז' שנים עד שנשא את האמהות נמצא היה בשעת נשיאת האמהות בן פ"ד שנה ואף דנולדו השבטים זה אח"ז כל אחד לז' חדשים כדקתני בס"ע רבא שם ע כ היה יעקב אבינו בהולד לו את יהודה בן פ"ו שנה וארבעה חדשים. וחדש אחד שנכנס לשנה מונין אותה שנה כדקתני הסע"ר בפ"ד. וכדאיתא בפ"ק דמס' ר"ה וא"כ מהראוי להיות הכא פ"ז שנים במקום פ"ה שנים. ודלא כס"ע זוטא המחובר ליוחסין פ"ו שנים. והתם בתוס' שנת ליצירה נקט צ"ה בלתי ספק דחסר התם הק' וצ"ל קצ"ה. עיין בביאורי על סד"ע שעשיתי בד"ה שמעון כו': יהודה חי עד שנולד פרץ ל"ה שנים. ובס"ע זוטא המחובר ליוחסין הגי' ל"ג שנים. ולענ"ד הגי' דהכא אמת ויציב דהא יהודה היה גדול מיוסף בקרב חמש שנים לדעת הס"ע רבא בפ"ב דנולדו השבטים כ"א לשבעה חדשים ע"ש בפי' הגאון מהר"א מווילנא זצוק"ל ובביאורי שם דהאמת אתו ויוסף היה בן י"ז שנה כשירד למצרים ואח"כ נשא יהודה את בת שוע. שנה אחת לעיבורו של ער. הגדיל ער ז' שנים ונשא אשה הרי ח'. שנה אחת לער שנה אחת לאונן שייבם. שנה אחת לשבי אלמנה בית אביך. שנה אחת לוירבו הימים. שנה אחת לעיבורו של פרץ הרי י"ג. וכ"ה החשבון בס"ע רבא שם ע"ש. וכשתצטרף ה' וי"ז וי"ג עולה ל"ה: פרץ חי עד שנולד חצרון ט' שנים. מזה דלא כס"ע רבא דנולד חצרון לח' שנים. ועמ"ש בארוכה בביאורי על ס"ע רבא שם בד"ה שנה א' לחצרון כו' כמה קא מיפלגי. אבל לפי מ"ש לעיל לקיים הגי' י[...] שנולד פרץ ל"ה שנים. דהלך בשיטת הס"ע

רבא

מאדם

עד המבול אלף ושש מאות וחמשים ושש שנים. ומן המבול עד הפלגה ש"מ שנה. ומן הפלגה עד שנולד יצחק נ"ב שנה. משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ת' שנה. וארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ותת"ן [שנה] משבאו לארץ ועד שגלו הימנה. וע' שנה בין בית ראשון לבית שני. ובנין בית שני ד' מאות וכ' [שנה]. ומשחרב הבית ועד עכשיו אלף וג"ג שנים. והם בכלל ד' אלפים ות' מאות [ושמונים] ואחת:

אדם חי (משנולד) [עד שנולד] שת ק"ל שנה. ושני חייו תשע מאות ול' שנה. שת חי עד שנולד אנוש ק"ה שנים. ושני חייו תשע מאות וי"ב שנה. אנוש חי עד שנולד קינן צ' שנה. ושני חייו תתק"ה שנים. קינן חי עד שנולד מהללאל ע' שנה. ושני חייו תתק"י שנים. מהללאל חי עו' שנולד ירד ס"ה שנה. ושני חייו תתצ"ה שנים. ירד חי עד שנולד חנוך קס"ב שנה. ושני חייו תתקס"ב שנה. חנוך חי עד שנולד מתושלח ס"ה שנים. ויתהלך חנוך את האלהים ג' מאות (ושלשים) [וששים] וה' שנה ואיננו כי לקח אותו אלהים. מתושלח חי עד שנולד למך קפ"ז שנים. ושני חייו תתקס"ט שנים. למך חי עד שנולד נח קפ"ב [שנה. ושני חייו תשע"ז שנה. ונח חי עד שנולד שם תק"ב שנה] ושני חייו תתק"ן [שנה] כיון שבא מבול היה נח בן (שלש) [שש] מאות שנה. וש"ן [שנה] לאחר המבול. הרי עשרה דורות:

שם חי עד שנולד ארפכשד ק' שנה. ושני חייו ת"ק שנה. ארפכשד חי עד שנולד שלח ל"ה שנה. ושני חייו ת"ג שנים. [שלח חי עד שנולד עבר ל' שנה. ושני חייו ת"ג שנים

מסך יהודה

ושמונה מאות והמשים שנה משבאו לארץ. כצ"ל: ובנין בית שני ת"כ שנה כצ"ל: ומשחרב הבית ועד עכשיו אלף כ"ג שנה כו'. כתב הל"ד בא"ה תתפ"א. שמעתי מפי הגאון מו"ה סיני בר בצלאל ז"ל שקבלה בידו שהמחבר ס"ע זוטא היה אחד מן הגאונים או חכם אחד בזמנם ומ"ש ברא"ש סע"ז משחרב הבית כו' כ"ל שאיזה חכם כ"כ החשבון לעצמו בהגה"ה על הגליון והמעתיקים כתבו בפנים. היינו דהכא בדפוס אמשטרדם תת"א עס"ה דהא חורבן הבית היה בשנת ג"א תתכ"ח עיין בסדר דורות עולם שעשיתי הוסף ע"ז אלף כ"ג יעלה ד"א תתפ"א. אלא צ"ל במקום תת"א תתפ"א:

אדם חי עד שנולד שת כצ"ל. ויתהלך חנוך את האלהים שס"ה שנים כצ"ל. למך חי עד שנולד נח קפ"ב שני חייו תתק"ן. הנה הרבה תיבות קא חזינא הכא חדא דהא לא הי' למך כ"כ כי אם תשע"ז שנים. ועוד למה לא קאמר כמה חי נח עד שנולד שם כמו בכל הדורות. וגם חסר תלת שנה פעמים. חדא בתר קפ"ב ואידך בתר תתק"ן ככמה מקומות. ע"כ כ"ל להגיה הכא הכי למך חי עד שנולד נח קפ"ב שנה ושני חייו תשע"ז שנה. ונח חי עד שנולד שם תק"ב שנה ושני חייו תתק"ן שנה. והתיקון בסע"ז דפוס זאלקווא המחובר ליוחסין למגרס תשע"ז במקום תתק"ן לא ניחא לי דאכתי קושייתי ב' הנ"ל במקומה עומדת וטפי מסתבר לי כדכתבתי להגיה דזה מלתא דשכיחא דנשמט מהמעתיק להעתיק שורה א'. היה נח בן שש מאות שנה. וחלש מאות והמשים שנה לאחר המבול כצ"ל:

שני חייו חמש מאות שנה. ר"ל אחר שנולד לו ארפכשד וכן כולם שני חייו מכאן ולהלן דקאמר כוונתו על אחר שנולד לו תולדותיו והא דשינו הכא למחשב לו שני חייו מלאחר שהולידו. ולא קא חשב כל שנותיהם בכולל כמו בדורות הראשונים עד עתה. הוא מטעם דמידורא דקרא נקט דבי' דורות מאדם ועד נח עשה הקרא הסך הכל מכל ימיהם שחיו עשה הוא ג"כ הכולל מכל ימיהם. אבל משם ולהלן לא מצינן הקרא דעשה סך הכל מכל ימיהם שחיו. ע"כ נקט הוא בדורות משם ולהלן רק הימים שהולידו עד הולידתם ושני חייהם אחר הולידתם כסדורא דקרא. ואין מן הצורך למחוק בכל הדורות משם עד תרח החשבון שנות חייהם ולמגרס בכל א' החשבון אחר מכל ימיהם שחיו בכולל כדמיתא בסע"ז המחובר ליוחסין כנ"ל. ולענ"ד נראה דהאמת אתי ואין לזוז מגירסא שעשו הגאונים

על ירושלים להחריבה. בח' בשבט מתו הצדיקים שהיו בימי יהושע בן נון. בכ"ג בו נתקבצו כל ישראל על שבט בנימין ועל פלגש בגבעה ועל צלם מיכה. *בז' באדר מת משה רבינו. בט' בו גזרו תענית שנחלקו ב"ש וב"ה. אלו ימי תענית שקבלו עליהם ישראל מן התורה. *ועוד גזרו רבותינו שיהו מתענים בב' וה' מפני שלשה דברים על חרבן הבית ועל תורה שנשרפה ועל חרפת השם ולעתיד לבא עתיד הקב"ה להפכה לששון ולשמחה שנאמר °והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם. *אר"א א"ר חנינא ת"ח מרבים שלום בעולם שנאמר °וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. °יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך °וראה בנים לבניך שלום על ישראל. °שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול. °ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

פליק מסכת מגילת תענית:

(ירמי' · ישעי' · תהלי' קכב · קכח · קיט · כט)

רש"י

כ"ז ע"א) אסקא דריספק הרב ביתר: בז' באדר מת משה. שנא' והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון (יהושע ד') צא מהם למפרע שלשים יום שאבלו של משה ושלשה ימים שהכינו לדה כי בעוד ג' ימים אתם עוברים (שם א') הרי בז' באדר מת משה:

פליק פירוש על מסכת מגילת תענית

תוספות חדשים

בעשרה בו סמך מלך בבל כו'. זו היא דעת ר"ע במס' ר"ה לפרש וצום העשירי ור"ש פליג עליו ואמר זה הוא ה' בטבת שבו באת השמועה לגולה שהוכתה העיר שנא' ויהי בי"ב שנה וגו' ועשה יום שמועה כיום שריפה ואמר נראין דברי מדבריו ע"ש. ומכאן סייעתא להטור דפסק כר"ע עיין בב"י בריש הלכות ט' באב:

בח' בשבט כו'. אבל בהלכות שם ובהטור שם בשם בה"ג הגי' בה'. וגי' פלגש בגבעה. וצ"ל דל"ל דבר פלגש בגבעה. וכ"ה בהלכות ובטור שם:

שנחלקו ב"ש וב"ה. וכ"ה בכל הדפוסים ובטוש"ע ובהלכות. אבל בשה"ק נראה להדי' דהיינו לפניו הגי' הכא מיהו יהלל במקום הגי' לפנינו ב"ש וב"ה. וכן נכון כיון דהם היו הראשונים שחלקו ותלמידיהם למדו מהם לעשות ג"כ לחלוק אלו על אלו. אבל דברי השה"ק בענין זה צריך עיון ודו"ק: **בשני** ובחמישי. עי' תוס' (ב"ק פ"ב) ד"ה כדי כו': **ועל** שנשרפה במס' סופרים פכ"ד ה"ג לא קא חשיב זה אלא איידך תרתי וצ"ל דל"ל התם ומפני כבוד ההיכל [illegible] שנשרפה: **א"ר** אלעזר כו' הגי' בסוף מס' כריתות א"ר אליעזר. ואפשר לומר טעם המסיים בדברי ר"א לפי שהוא היכר מס' זו ע"כ סיימו כדרשתו שדרש הוא. ולסיום מס' הקרא שסיים בו ע"פ דאיתא במ"ר שה"ש בשעה ששמעו אנכי ה' אלהיך נתקע ת"ת בלבם ולא היו משכחים בהו אלא משה ואמרו משה רבינו תעשה פריזבין [פי' שליח] ביניתינו שנא' דבר אתה עמנו ונשמעה ועתה למה נמות ומה הנייה יש באבד שלנו חזרו להיות לומדים ומשכחים אמרו מה משה ב"ו עובר אף תלמודו עובר מיד חזרו ובאו אל משה ואמרו ליה מש"ר הלואי יגלה לנו בפעם שנית ולוואי נתקע ת"ה בלבנו כמו שהיה אמר להם אין זו עכשיו לע"ל הוא שנא' נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה עכ"ל. וידוע משכחה נתרבה המחלוקת בישראל. אבל לעתיד תהיה התורה נתקעת בלבבנו ויפסקו המחלוקת בדינים ויהי שלום בתורת ה' וזש"א ה' עוז זו תורה לעמו יתן לעתיד ואז ה' יברך את עמו בשלום. שלא יהיה מחלוקת בפסקי דינים:

סליקא תוספות חדשים על מסכת מגילת תענית:

הדרן עלך מסכת מגילת תענית והדרך עלן דעתן עלך מסכת מגילת תענית ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת מגילת תענית ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

עין משפט נר מצוה / מסורת הש"ס: מגילה ית ג · קדושין ל"ח ב · סוטה י"ג ב · ב"ם פכ"א · סוף ברכות וב"ב

עין משפט נר מצוה
מסורת הש"ס

בתשרי והוא היה יוה"כ ובישרם שנתרצה לפני המקום שנא' כו' לפיכך נתקיים יום חוק וזכרון לדורות שנאמר והיתה זאת לכם לחקת עולם א"כ י"ל טעמא קאמר על יוה"כ לפי שנתכפר בו מעשה העגל [ע"ז השיב אותי אדמ"ו הגאון מו"ה צבי הירש הכהן אב"ד דקהלתנו יצ"ו דהא מדאיתא בסוף מס' תענית דמה"ט דאית ביה סליחה ומחילה עשהו י"ט ביה"כ

נתכפר מעשה העגל. בששה במרחשון עורו את עיני צדקיהו מלך יהודה ושחטו בניו לעיניו. בז' בכסליו שרף יהויקים את המגילה שכתב ברוך בן נריה מפי ירמיה. בח' בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשת ימים. בט' בו לא כתבו רבותינו על מה. *בי' בו סמך מלך בבל את ידו על

רש יום 8

נמצא משמע מהגמרא שראוי לעשות י"ט בשביל מחילת עון ולא תענית. ומה שאמר הכתוב לכ"ס הוא מטעם גזירת הכתוב. ועוד מנ"ל להס"ע לומר שטעם הצום בי"כ משום עון מעשה עגל מה שאינו מרומז דבר זה בשום מקום רק בהיפך סליחת עון ביום זה כנ"ל. ואמרתי אליו ישוב לזה הואיל בסיפא דקרא שהביא הס"ע כתיב לכפר על בני ישראל ועיקר כפרה ע"י תענית כדכתיב שם בהאי ענינא לעיל מינה תענו את נפשותיכם וגו' כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' משמע מינה דס"ל להס"ע דמה"ט גזר ה' ב"ה תענית ביום הזה לכפר לפי שהוא יום סליחה ומחילה. והכי משמע נמי להדיא בפירוש רש"י התם במס' תענית ובוקר י"כ ירד שהוא י' בתשרי ואותו היום נקבע ליוה"כ להודיע שמחל ונחם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו וע"כ נקבע צום כפור בי' בתשרי עכ"ל ומה"ט שקבע ה' ב"ה היום הזה לדורות ליום סליחה ומחילה לכפר עונותינו ביום הזה עשהו י"ט על שהוא ביום הזה עת רצון לפני המקום ואין שמחה גדולה מזו והגמ' והס"ע בחדא שיטה אזלי ודו"ק והגאון הנ"ל תירץ בעצמו להוסיף נופך משלו דיש ללמוד שדבר זה מרומז בתורה והנה בפ' אחרי כתיב ג' פעמים ענוי בשינוי לשון אחד בעשור לחדש תענו את נפשותיכם וגו' כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם. ב' שבת שבתון וגו' ועניתם את נפשותיכם חוקת עולם. ג' והיתה זאת לכם וגו' לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה. וגם לדקדק שינוי הלשון בפרט שבשני פעמים הראשונים כתיב לנוכח חטאתיכם נפשותיכם ובפעם ג' בלשון נסתר לכפר על בני ישראל מכל חטאתם א' בשנה. וי"ל פשוט דהנה ידוע מה שדרשו רז"ל על פסוק וביום פקדי ופקדתי עליהם את חטאתם שאין לך כל פקידה שנפרעים מהם קצת מעון מעשה עגל נמצא היה בכאן ג' מיני סליחה וכפרה אחד על מעשה עגל שבאותו הדור ב' על אותו עון שבכל דור ג' על שאר עונות לכל דורות הבאים וזה מבואר בתוה"ק בתחלה כתיב תענו את נפשותיכם כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' היינו הכל לנוכח הענוי על עון של אותו הדור שעשו את העגל וגם הכפרה לנוכח לאותו הדור על זה פעם ב' שבת שבתון וגו' ועניתם את נפשותיכם חקת עולם דהיינו גם לדורות הבאים מחמת אותו עון הנ"ל ומזה יצא להס"ע שטעם הענוי הוא בשביל עון העגל שכבר נתהיינו כאותה שעה ובפעם ג' כתיב בלשון נסתר לכלל האומה והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל דהיינו דורות הבאים מכל חטאתם אחת בשנה דהיינו על שאר עונות שהיה לכל אחד מישראל כל השנה הבטיח הקב"ה למחול להם בי"כ שהוא היום הוקבע לסליחה ולכפרה ושפיר שייך לעשות י"ט על הבטחת עתיד לכל הדורות ודו"ק ע"כ דפח"ח]. אבל אי קשיא הא קשיא להגי' ד"א וד"ק ולהגי' בכלבו הא עיקר חסר מהספר למה נגזר על אבותינו הרב ורעב למר בששה ולמר בשבעה בו אבל להגי' שהיה למהר"א כדכתב הטור בשם בה"ג הנ"ל ניחא ודו"ק: **בו'** במרחשון כו' וכ"ה בכלבו שם. אבל בטור שם בשם בה"ג בשבעה במרחשון כו': **בז'** בכסליו כו' ובהכלבו שם הגי' בחמשה ובהטור שם בשם בה"ג בכ"ח בכסליו. והמ"א שם כתב בשם בה"ג בשמונה: **והחושך** בא לעולם כו' כתב הספר שלשלת הקבלה ע"ז וז"ל שר"ל שמרוב פחד היהודים עשו תענית ותפלות והושחרו פניהם כמו שעשו בימי המן: **בט'** בו לא כתבו רבותינו על מה. ובכלבו שם מגלה סוד לומר דבו ביום מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה. ובספר יוחסין בהגהות ש"ס איתא דמת עזרא הסופר בי' בטבת וכס' הקבלה להראב"ד איתא שכוונו ביום ליום שנהרג רב יוסף הלוי ע"ש באריכות ושמעתי בשם גדול א' דאז נולד אותו האיש ודו"ק:

ולא בשר המת מרגי' באיזמל:

סליק פרק שנים עשר

מאמר האחרון

כד ואלו הימים שמתענין בהם מן התורה וכל המתענה בהם לא יאכל ולא ישתה עד הערב. באחד בניסן מתו בניו של אהרן. בי' בו מתה מרים הנביאה ונסתם הבאר. בכ"ו בו מת יהושע בן נון. בי' באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון הברית. בכ"ט בו מת שמואל הנביא וספדו לו כל ישראל. בכ"ג בסיון בטלו הביכורים מלעלות לירושלים בימי ירבעם בן נבט. בכ"ה בו נהרג רשב"ג ור' ישמעאל בן אלישע ור' חנינא סגן הכהנים. בכ"ז בו נשרף ר' חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו כה * בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד ושרף אפוסטמוס את התורה והועמד צלם בהיכל. באחד באב מת אהרן כהן גדול. כו *בט"ב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבהמ"ק בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר. בי"ח בו כבה נר מערבי בימי אחז. בז' באלול מתו מוציאי דבת הארץ רעה במגפה. *בג' בתשרי נהרג גדליה בן אחיקם בן שפן והיהודים אשר היו עמו במצפה. בחמשה בו מתו עשרים אנשים מישראל ונחבש ר' עקיבא בן יוסף בבית האסורין ומת: בשבעה בו נגזר על אבותינו חרב ורעב. בעשרה בו נתכפר

רש"י

בשר מת. שבחי הגדל כאדם החי מחמת מכהו או מחמת כויה אינו מרגיש באיזמל כשחותכין אותו: סליק פרק י"ב:

מאה"א נשתברו הלוחות. בגמ' מפרש: ובטל התמיד. לפי שגזרה המלכות גזרה מלהקריב עוד: והועמד צלם בהיכל. שהעמידו מנשה כמפורש בתרגום ירושלמי בפ' השמים כסאי (ישעיה ס"ו וגו'): על אבותינו. דור המדבר אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ וגו' (דברים א'): ביתר. עיר גדולה והיו ישראל דרין בה במסכת גיטין פרק הניזקין (דף נ"ז

תוספות חדשים

דהלא ודהתם ואחר כתבי זאת מלאתי בספר יוחסין שהתכוונתי בזה לדעתו. ורהיתי התם דהיה לפניו הגי' הכא אלעזר:

ולא בשר כו'. בגמ' איתא וד"א ולא בשר כו' והגירסא דהכא ניחא טפי דכי מוסיף בזה טעם אחר אלא דכפל דבריו במלות שונות כדמלינן הכי הרבה פעמי' בגמ' ובמקראות עד אין מספר. וגם בירו' דתענית פ ג ה"ח איתא שט כהכא ולא כו':

סליק פרק שנים עשר

מאה"א בכ"ט בו מת שמואל הנביא כו'. והטור בא"ח סי' תק פ כתב גשם בכ"ג בכ"ח בו מת שמואל הנביא כו' ונמשך אחריו הש"ע שם. וכ"ה בכלבו סימן ס"ג בכ"ח בו:

בי"ז בתמוז כו' והטור שם בשם בה"ג הוסיף והובקעה העיר וגם הכלבו שם והכי תנן בתעני' וכ"ל דצ"ל נמי הכא הכי:

בט' באב כו' ונלכדה ביתר ונחרשה העיר וכ"ה בכלבו שם והכי תנן שם בתענית. אבל הטור שם בשם בה"ג השמיט זה ונלכדה ביתר ותמהני למה השמיט. וברים הלכות ט' באב חשבו כל ה' דברים כהכא וצ"ע:

בז' באלול כו'. כ"ה בד"א ודו"ק. וכ"ה בכלבו שם. אבל הטור שם בשם בה"ג כתב בי"ז באלול כו' וכ"ה בש"ע שם. ומהב"י שם נראה להדיא דהיה להרא"ש הגי' בבה"ג כהכא ובכלבו בז' באלול. ע"כ כ"ל הגי' בטור והש"ע שם כהכא:

בג' בו נגזרה על אבותינו חרב ורעב. בעשרה בו נתכפר מעשה העגל. ובכלבו שם הגי' בששה בו נגזר על אבותינו שימותו בדבר בחרב וברעב. בז' בו מתו עושי העגל. ובטו' שם בשם בה"ג בז' בו נגזרה גזירה על אבותינו שימותו בהרב וברעב ובדבר מפני מעשה העגל. ומשמע דכן היה הגי' למהר"א במג"ת רק דהוסיף גירסת הכלבו לש"א. והא לא קשה להך גי' בעשרה בו כו' למה הוצרכו חכמים לקבוע בעשרה בו להתענות מפני מעשה העגל הא בלא"ה יה"כ הוא דהוה כיהודה ועוד לקרא. לפי מ"ש הס"ע בפ ו וז ל ירד בו' בחסרי

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

כד

גד טוש"ע א"ח סי' תק"פ ובכלבו סי' ס"ג עד סוף המאמר

כה

כס מיי' פ"ה מה' תענית ה' כ"ג סמ"ג עשין מד"ס ג' טוש"ע א"ח סי' תקמ"ט

תענית כו ב יומא ד ב

תענית כס ר"ה יח ב

ר"ה י"ב ב ערכין פרק כ"ז

כו

כו מיי' סמ"ג ועוד שם י

תענית להיות מתענה בשני ובחמישי הרי זה מתענה ומשלים פגעו בו י"ט אלו הכתובים במגלת תענית הרי מספיד זה הכלל כל שנדרו קודם גזרתנו תדחה גזרתנו מפני נדרו ואם גזרתנו קודם נדרו ידחה נדרו מפני גזרתנו. כב *ואין בין אדר ראשון לאדר הב' אלא קריאת מגלה ושלות מתנות לאביונים. כו: רשבג"א כל המצות שנוהגות באדר ראשון אינן נוהגות באדר שני חוץ מן ההספד ותענית שנוהגין זה כזה. וכותבין בשטר אדר א' (אלא) [ולא] שכותבין תניין. ר' יוסי או' אין כותבין אלא תניין ר"י או' אדר שני נכתב. *ומי כתב מגלת תענית סיעתו של ר"א ב"ח בן חזקיה בן גרון כתבו מג"ת. ולמה כתבוה מפני שאין למודים בצרות ואין הצרות מצויות לבא עליהם אבל בזמן הזה שהם למודים בצרות והצרות באות עליהם אם היו כל הימים דין וכל האגמים קולמוסים וכל בני אדם לבלרין אינם מספיקים לכתוב הצרות הבאור עליהם בכל שנה ושנה. י"א אין שוטה נפגע ולא

להתענאה בהון. לכן כל אינש דאיתי עלוהי תענית מן קדמת דנא לפני אלו י"ט כגון שקיבל עליו יו"ד תענית או עשרים ונכנסו אלו הימים בהם. ייסר בגלו בתפלה ואי לא קבלי בתפלת המנחה לא דמי להנך י"ט. ייסר לשון ואסרה אסר (במדבר ל'). בגלו גלותא. היכא דאמרי לשון נדר שקבל עליו להתענות כמו הרימותי ידי אל ה' (בראשית י"ד) ומתרגמי' ארימית ידי בגלו ואין רבי מודה. וחד אמר יאסר דלא הוה תני ייסר בגלו דמשמע דוקא אי מקבל בתפלת המנחה אין ואי לא לא אלא יאסר דמשמע יהא אסור לאכול אי אייתי עליה תענית מן קדמת דנא בין בתפלה בין שלא בתפלה. אלא מקרא מגילה. כלומר שאם פסאו בא' לא יצא: שנוהגין זה בזה. י"ד וט"ו שבשניה: וכותבין בשטר אדר ראשון. כותב בהדיא אדר ראשון אבל אם רוצה לכתו' אדר הב' כותב סתם דכת' אדר הב' משמע ולא הא': אדר שני נכתב. בהדיא ומי' השני דבסתם אדר הא' הוא: מגלת תענית. לפי שאמר כל משנה וברייתא לא כותבין דאסו' לכותבו וזו נכתב לזכרון לדעת ימים האסורין בתענית לכן נקרא מגלה שכתוב במגלת ספר: אין שוטה נפגע. אין פגע רע בא עליו כלומר אינו מכיר בפגעיו כך כמה נכסים דאיס לנו ואין אנו מכירין בהן: בשר

ייסר במקום מלת יאסר. וגם נ"ל לכן במקום מלה לכן. כן גלוי להמעיין בפירש"י ועיין בירו' דתענית פ"ב הל' י"ב. ופי' לכן לבד: רשב"ג אומר כל מצות שנוהגות באדר ראשון אינן נוהגות בא"ש ובלתי ספק דטעות סופר יש כאן וצריך להיות ונוהגות בא"ש אינן נוהגות בא"ר כי כן הוא בגמרא ובירו' ע"ש:

וכותבין בשטר א"ר ולא שכותבין תניין זו דברי ר"מ במס' נדרים (דף ס"ג ע"א) ובירו' ברים שקלים. ואינו נזכר שם דברי ר' יוסי. ואיני יודע מה בינייהו בין ר' יוסי לר"י ואין לומר דפליגי באיזה לשון כותבין למר דוקא תניין ולמר אדר שני. הדא מאי כ"מ ועוד דהא תניא בנדרים שם דרבי יהודה אומר אדר שני כותבין תניין וצ"ע:

ומי כתב מג"ת סיעתו של רא"ב"ה בן חזקיה בן גרון. ובמסכת שבת איתא חנניא בן חזקיה וסיעתו כתבו מג"ת. וצ"ל דאלו ואלו דברי אלהים חיים דהא משמע התם להדיא (בדף י"ד ע"ב) דחנניא וסיעתו היו בימי שמאי והלל וקשה להגי' דהת' דהא נכתב בה מעש' יהודה בן שמוע דהיה תלמיד דר"מ כדאי' במס' ר"ה (דף י"ט ע"א) ע"ש ור"מ היה מתלמידי דב"ש ע"כ צ"ל דחנניא וסיעתו התחילו לכתוב מג"ת מהנסים שנעשו עד סוף ימיה' ור"א וסיעתו הוסיפו עוד במגלה זו הי"ט שנעש' על ידי הנסים את"כ

נמצא בגמרא התם על המתחילין לכתוב מג"ת קאמר שפיר דחנניא וסיעתו היו והכא הנוסחיים המגלה כתבו דהם הם סיעתו של ר"א. ורא"י מהא דאיתא לעיל בפ"ב וכתוב [illegible] על המגלה וסיעתו היה לפני ר"י הביאו ראיה ממנה וא"כ כשנגמרו [illegible] הוסיפו את דברי ר"י במגלה שגמרו כם ולדקו יחדו השני נוסחאות

דברים

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס

מגילה ו' ס'
בקליה ג' ב'
תוספתא דמגילה פ"א

פ"ב כג
כב כג מוד' פ"א
מב' מגילה
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ישראל שנאמר [דברים כ"ח] יפתח ה' לך את אוצרו הטוב. לך בזכותך ובך הדבר תלוי. ואומר [בראשית כ"ח] ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך. בך בזכותך הגשמים יורדין והטללים יורדין [ויקרא כ"ו] בזכותך. ואומר ונתתי גשמיכם בעתם. *ומעשה שנתענו בימי שמואל הקטן וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה כסבורים העם לומר שבח הוא להם. [*אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אמר להם תנו לו ואל אשמע קולו. שוב שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו להם גשמים לאחר שקיעת החמה כסבורים העם לומר שבחו של צבור הוא]. אמר להם הרי אתם דומים למלך שכעס על בנו אמר לאפוטרופוס שלו אל תתן פרנסתו עד שיבכה ויתחנן לפני: *בעשרים ותמניא ביה אתת בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מפתגמי אורייתא די לא למספד. מפני שגזרו מלכי יון על ישראל שלא יעסקו בתורה ושלא ימלו את בניהם ושלא ישמרו את השבת ושיעבדו ע"ז וברית כרותה לישראל שלא ימוש ספר תורה [דברים ל"א] מתוכם שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו. ואומר [ירמיה ל"א] אם ימושו החקים האלה מלפני ואני זאת בריתי [ישעיה נ"ט] אותם וגו'. מה עשה יהודה בן שמוע וחביריו עמדו והלכו אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה ונטלו עצה ממנה. אמרה להם באו והפגינו בלילה עמדו והפגינו בלילה אי שמים לא אחיכם אנחנו לא בני אב אחד אנחנו לא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרים עלינו גזירות קשות; ולא זזו משם עד שהתירו להם שלשה מצות להמול את בניהם ולעסוק בתורה ולשמור את השבת ושלא יעבדו ע"ז ואותו היום שהתירו להם ג' מצות הללו עשאוהו י"ט: כט *לכן כל אינש דאיתי עלוהי מן קדמת דנא יאסר בצלו כיצד יחיד שקיבל עליו תענית.

אמר לאפוטרופוס כו'. ויש להקשות דאין המשל דומה לנמשל דהיה ראוי להסיב דאמר לאפוטרופוס שלו תן לו ואל אשמע בקולו כמו דמייתי בתענית (דף כ"ה ע"ב). ע"כ נ"ל להגירסא לאחר שקיעת החמה במקום קודם הנץ החמה והמעשה כ' דהתם קתני. או שיש כאן חסרון ונ"ל ככל דאיתא התם הגרי' מעשיו' ומסתברא לי הכי ודו"ק: שלשה מצות למול את בניהם ולעסוק בתורה ולשמור את השבת כו' ושלא יעבדו ע"ז. יש לתמוה דקחשיב בפרטן ד' מצות ובכללן קתני ג' מצות. ובגמרא במסכת ר"ה לא קתני שגזרו שיעבדו ע"ז. וע"י נותן טעם למה גזרו על אלו מצות מפני שאילו מגילין מן הגלות ע"ש. ונ"ל דבאמת לא גזרו רק שלא יקיימו אותן שלש מצות וקאמר דבשב ואל תעשה אותן ג' מצות נעשה כאילו עבדו ע"ז ח"ו כיון שהם עדות לנו כי השם בחר אותנו מכל העמים להיות לו לעם סגולה והוא ברא את כל העולם בששת ימים ונח ביום השביעי ובביטול העדו' בטל הדבר כי הוא הבורא ובחר אותנו נעשה כאילו לא אלהים אלהינו ח"ו וכאילו עובדים אנחנו ח"ו ע"ז כע ודו"ק: לכן כל אינש דאיתי עלוהי מן קדמת דנא יאסר בצלו. כמעיין בגמרא דתענית יראה או ימלה בצלו ל"נ או דגרסי ויסר

פורפי"ש בלע"ז לשון חטא כלומר הוי הולך וחוטא: ה"ג שמואל הקטן גזר תענית וירדו גשמים קודם הנץ החמה: משבח צבור הוא. שעדיין לא קראו ונענו: דלא יעידון מן אורייתא. שלא יצטרכו לנתק עצמן מן התורה: הפגינו. צעקו כך מתרגם בתהלים כל ל' שועה וצעקה לשון פגינה: בשוקים וברחובות. כדי שישמעו השרים וירחמו עליכם: אי שמים. גרסי' אהה ה' להקב"ה היו צועקים על אותם שגזרו עליהם גזרות קשות והיו אומרים להם לפני הקב"ה וכי לא אחיכם כו': מקדמת דנא יסר. לעיל מינה תנינא אלין יומיא די לא להתענאה

עין משפט נר מצוה
מסורת הש"ס
תענית כ"ה ב
ר"ה כגי' בגמ' נכ"ם
ר"ה י"ט א
תענית י"ח א
כא
סוכ"ע ה"ח
שקפי"נ ש"ס:
תענית י"ב

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס

רש"י

תנורי פכחים . שהם בהגרות ושל חרס הן ומטלטלין אותן: שלא ימקו. הגשמים: עוגה. שורה עגולה כמו עוגה שהיא עגולה : כדרך שעשה חבקוק . כדמפרש בתרגום של תפלת חבקוק על משמרתי אעמוד׳ כמין בית האסורין עשה וישב : ראינוך לא נבוה.גניחות׳ השתדל שלא נמות ברעב מפני עצירת גשמי׳:גשמי בורות.שיבוע גשמים למלאות בורות : נדבה . רצון ועין יפה : פר הודיות . להתודות עליו ועשה לו סמיכה שהביאו שלמי׳ . חוני המעגל בזמן הבית היה : במהין ובפטריות . בולין בלע"ז שיצאו מלאליות הגשמים וידעו כי של ברכה היו : אלמלא חוני אתה . ואדם גדול : נידוי. שמנדין על כבוד הרב שהטיח דברים .אומר לא כך שאלתי : שאלמלא היו שנים כשני אליהו . גזירת עצירה בידו של אליהו גרסינן : לא נמצא שם שמים מתהלל . בתמיה שאליהו נשבע חי ה׳ אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי (מ"א י"ז) ואתה נשבעת שאין אתה זז עד שירדו גשמים : נמצא שם שמים מתהלל על ידך. דזה או זה בא לידי שבועת שוא : מתחטא. פורפיי"ש

תוספות חדשים

א"ל רבש"ע ראינוך לא נמות . וג"ל דצ"ל א"ל תלמידיו רבי ראינוך לא נמות . דכ"ה בגמ׳ שם : פר הודיות עיין בפירש"י וקרבן העדה פי׳ פר של תודה להודות לה׳ הורה אור על הנס שנעשה וכיון שהוא מביאו ומודה לה׳ הרי הוא כאלו אומר שדי לו בגשמים :

אמר

להם צאו והכניסו תנורי פכחים בשביל שלא ימקו התפלל ולא ירדו גשמים עג עוגה ועמד בתוכה כדרך שעשה חבקוק הנביא שנא׳ [0]על משמרתי אעמודה ואתיצבה על מצור ואצפה לראות מה ידבר בי ומה אשיב על תוכחתי אמר רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן עד שתרחם על בניך התחילו הגשמים יורדין טיפין טיפין אמר לו רבש"ע ראינוך לא נמות כסבורים אנו לומר אין הגשמים הללו באין אלא להתי׳ שבועתך. אמר להם בני אל תמותו . אמר רבש"ע לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות התחילו הגשמים יורדין כמלא פי חבית ושערו חכמים טיפה א׳ לוג אמרו לו ראינוך לא נמות כסבורין אנו לומר אין הגשמים הללו באים אלא להחריב את העולם כולו אמר להם בני אל תמותו . אמר רבש"ע לא כך שאלתי אלא גשמי רצון וברכה ונדבה ירדו כתקנן עד שעלו ישראל מירושלים להר הבית מפני רוב הגשמים אמרו לו כשם שהתפללת עליהם שירדו כך התפלל עליהם שלא ירדו וילכו להם . אמר להם אין מתפללים על רוב הטובה אלא לכו והביאו לי פר הודיות הלכו והביאו לו פר הודיות . סמך שתי ידיו עליו והתפלל ואמר רבש"ע ראה עמך ישראל ונהלתך אשר הוצאת בכחך הגדול ובזרועך הנטויה שאין יכולין לעמוד לא ברוב כעסך ולא ברוב טובך כעסת עליה׳ אין יכולין לעמוד השפע׳ עליהם טובך אין יכולין לעמוד יהי רצון מלפניך שיהא ריוח מיד נשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה ונתנגבה הארץ ויצאו הכל לשדה וראו את המדבר שהוא מלא כמהין ופטריות . שלח לו שמעון ב"ש אלמלא חוני המעגל אתה גוזרני עליך נידוי שאלו היו שנים כשני אליהו לא נמצא שם שמים מתהלל על ידך אבל מה אעשה שאתה מתחטא לפני המקום כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו . אמר ליה הביא לי המין והביא לו. הביא לי צונן והביא לו . תן לי אגוזים ונתן לו . תן לי רמונים ונתן לו . תן לי אפרסקין ונתן לו . עליך הכתוב אומר [0]ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך . ואותו היום עשאוהו יום טוב לפי שאין הגשמים יורדין אלא בזכותן של

ישראל

[illegible]

עין משפט נר מצוה

תורה אור

בשיתא עשר ביה שריו למבנא שור ירושלים דלא למספד מפני שסתרוהו אויבים וכשהתחילו לבנותו אותו היום עשאוהו י"ט ששמחה היא לפני המקום שירושלים נבנית שנאמר °כה אמר ה' שבתי אל ציון ושכנתי בתוך ירושלי' ונקרא ירושלים עיר האמת הר ה' צבאות הר הקודש. ואומר °שבתי לירושלים ברחמים ביתי יבנה בה נאם ה' וגו'. ואו' °הוא יבנה עירי וגלותי ישלח לא במחיר ולא בשחד אמר ה' צבאות. בשבעה עשר ביה קמו עממיא על פליטת ספריא במדינת בליקי' ובית זבדאי והוו פורקן לבית ישראל שכשירד ינאי המלך להרוג את חכמים ברחו מלפניו והלכו להם לסוריא ושרו במדינת קוסליקוס ונכנסו האויבים עליהם שבאותו מקום וצרו עליהם להרגם והזיעו בהם זיע גדולה והכו בהם מכה רבה והשאירו בהם פליטה והלכו להם לבית זבדאי וישבו שם עד שהשבה וברחו משם ר' יהודה או' סוס קשור היה להם וכל מי שהוא רואה אותו כמדומה שאין שם יהודי וישבו להם עד שהשבה וברחו להם ובאותו היום שברחו משם עשאוהו י"ט. ר' חידקא אומר יום שבקשו אויבי' להרוג חכמי ישראל עלה הים והשחית שליש בישוב. *בעשרים ביה צמאו עמא למטרא ונחת להון מפני שהיה רעבון ובצורת בארץ ישראל ג' שנים זו אחר זו והתפללו ולא ירדו גשמים וכיון שראו שיצא רוב אדר ולא ירדו גשמים הלכו להם אצל חוני המעגל אמרו לו התפלל שירדו גשמים אמר להם

זכר' ח · שם ח · ישעיה מ"ה

בט"ז ביה שריו למבנא שור ירושלים כו' וקשה לתירוץ רב אשי בתענית (דף י"ח ע"א) והא הואיל דמוטל בין שני י"ט עשאוהו כי"ט עצמו. ר"ל לאסור (אף בהספד) א"כ למה לי בט"ז ביה הא מוטל בין ב' י"ט. דבשלמא בי"ג ביה איצטריך כיון דבטל י"ב ככ"ל לא הוי בין ב' י"ט. ואי מש"ס שלפני י"ד לת"ק דר"י לעיל בפי"א ודאי לק"מ. ולר"י לעיל י"ל דאיצטריך לאסור בהספד אף דאינו מפורש לאסור בהספד כיון דממילא שמעינן. וי"ד וט"ו נעשה קודם לכולם בימי מרדכי ואסתר. וגם לאשמועינן בדאמר רבא הנ"ל. אבל בט"ז ודאי קשה לרב אשי ל"ל. ודאי למסקנא דתספי' כיון דאילו מיקלע מלתא ובטלינו לכ"ה כ"ט גופיה אסור. ה"נ א"ל הכא כיון דאלו מיקלע מלתא ובטלינו י"ז ט"ז גופיה אסור בהספד דמשום לאחר ט"ו לת"ק דר"י לא הוה אסור אפילו בתענית ולר"י דאסור נמי לאחריו היינו בתענית אבל לא בהספד. והא תינח להגירסא שלפנינו לעיל בפרק י"א. משא"כ לפירוש רש"י דאותן שהם אמורים ואסורין בהספד פליגי ת"ק ור"י אם לאסור לאחריו כמי בהספ' ולפניו לכ"ע אסורין בהספד. וכתב הר"ן לייסב דעתו דניחא פירושא למסקנא השתא דאתי להכי כו' משמע לכאורה דלדחוי דלרב אשי איתמר זלומר שאפי' אינו מוטל בין ב' י"ט אסור בהספד ובתענית הבאתי דבריו בריש פ"א ע"ש מ"ש שם. גם למסקנא קשיא ט"ז למה לי לר"י כיון דממילא אסור משום לאחר ט"ו וימי פורים לא בטלין לעולם אליבא דר"א י"ל היכא אמר הכי דמוטל בין ב' י"ט עשאוהו כי"ט עצמו היכא די"ט אסורין בהספד המוטל ביניהם שוה להם משא"כ הכא היום י"ז אינו אסור בהספד מדקתני סתם עשאוהו י"ט כדכתבתי בפ"ג בד"ה בכ"ה ביה כו' ע"ש ובפ"ז א"כ איצטריך לאשמועינן בט"ז ביה דלאסור בהספד. אבל לפי' רש"י הקושיא במ"ע כנ"ל וצ"ע. אבל לירושלמי דתענית פ"ב הי"ב שיטה אחרת דלא בא אלא למנות הימים שנעשו בהם נסים לישראל אע"ג דממילא הוו אסורין בהספד ובתענית משום לאחריו או לפניו. עוד יש להקשות לפי מה דכתיב בנחמיה ו' ותשלם החומה בכ"ה לאלול לנ"ב יום. ע"כ בארבעה להודש אב התחילו לבנות ולא בט"ז באדר עמ"ש בהתחלת פרק ו'. וצ"ל דהכא מיירי מגדר שגדרוהו בית חשמונאי מה שסתרוהו מלכי יון כדכתבתי לעיל בריש פ"ג. ודו"ק:

פרנוס והרג המלך לאלו בלבד: אם מעמיו כו'. נתחייבו הריגה על חטא חייבי מיתות ב"ד: דיופלין. שני שרים וכן מטרפולין של מלכים לשון רבים: בגזרין. מקלות כמו גזירי עצים: אפרכי. דוכוס: חוץ ממצות פורים. ואת נר חנוכה כבר פסקו הנביאים אבל בימי מרדכי היו חגי זכריה ומלאכי: תנורי

שלישי אלא תפס להם חדש ראשון וכל שיש בו. בתרין עשר ביה יום טוריינוס שתפשו את לוליינוס ואת פפוס אחיו בלודקיא אמר אם מעמו של חנניה מישאל ועזריה אתם יבא אלהיכם ויציל אתכם מידי כדרך שהציל לחמו"ע מיד נ"נ אמרו לו חמו"ע צדיקים גמורים היו ונ"נ מלך הגון היה וראוי לעשות נס על ידו. אבל אתה מלך רשע אתה ואין ראוי לעשות נס על ידך ואנו חייבים מיתה ואם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש למקום הרבה דובים הרבה אריות הרבה נחשים הרבה עקרבים שיפגעו בנו ואם אתה הורגנו עתיד הקב"ה לתבוע דמנו מידך אמרו לא נסע משם עד שבאת עליו דיופלה של רומי ופצעו את מוחו בגיזרין ובבקעות. * בתליסר ביה יום נקנור אמרו נקנור א' מאפרכים של מלכי יונים היה עובר לאלכסנדריא. בכל יום ויום היה מניף ידו כנגד ירושלים וכנגד בית המקדש ומחרף ומגדף ומנאץ ואומר מתי יפלו בידי ואהרוס את המגדל הזה וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום נכנסו לחילות שלו והיו הורגין עד שהגיעו לקרובין שלו והתכו את ראשו וקצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאוהו נגד ירושלים וכתבו מלמטן הפה שדבר בגאוה וידים שהיו מניפות נגד יהודה וירושלים ועל ב"ה נקמה זו תעשה בהם ובאותו היום שעשו לו כך עשאוהו י"ט. כ *בארבעה עשר ביה ובחמשה עשר ימי פוריא אינון דלא למספד ימים שנעשו בהם נסים לישראל ע"י מרדכי ואסתר עשאום י"ט א"ר יהושע בן קרחה מיום שמת משה לא עמד נביא וחידש מצוה לישראל חוץ ממצות פורים אלא שנאולת מצרים נוהגת ז' ימים ונאולת מרדכי ואסתר אינה נוהגת אלא יום א' ד"א ומה גאולת מצרי' שלא ננזרה גזירה אלא על הזכרים גאול' מרדכי ואסת' שננזרה גזירה על הזכרים ועל הנקיבות מנער ועד זקן טף ונשים ביום א' עאכו"כ שאנו חייבים לעשות אותם י"ט בכל שנה ושנה: בשיתא

ביה כו' והא דלא קתני הכא ועשאוהו אותו יום י"ט משום בטולי בטלי' הואיל ונהרג יו' שמעיה ואחי' אחיו כדארז"ל בתענית (די"ח ע"ב) ע"ש וק"ל: לקרובין פי' עגלות חשובות: בי"ד ביה ובט"ו ביה ימי פורים כו'. במסכת מגילה ותענית אמר רבא לא נצרכה אלא לאסור את של זה בזה ושל זה בזה פירש"י לא נצרכה לכתוב במג"ת לגזור בהספד ותענית לבני י"ד בי"ד ולבני ט"ו בט"ו דהא קרא כתיב בהדיא להיות עושים את ימי הפורים האלה וגו' אלא לאסור את של זה בזה כגון בני ט"ו בי"ד ובני י"ד בט"ו עכ"ל כנ"ל ואין למגרס בני ט"ו דקרו בי"ד מטעם שכתב הט"ז בריש מגילה בד"ה כפרים ע"ש בארוכה. ומה"ט ודאי הקיפוהו בש"ס לפנינו המלה דקרו בשני מגאי לבנות לומר דאין למגרס: עיין בטור א"ח סימן תרפ"ו ב' טעמים על שאנו נוהגים להתענות בי"ג ומוכרח לטעם ב' לפי דטעם א' ליכא למימר לדעת הראב"ד שהביאו להלכה שם בסי' תקע"ג דבשאר ימים לא בטלו עיקרן דלא למגזר תענית בציבור ואף לפניה' ולאחריהם א"כ כ"ש הוא בפורים דאין להתענות לפניהם תענית ציבור: והש"ע אשמועינן דמותר להתענו' לפניה' ולאחריה' לומר דס"ל טעם ראשון של הטור דלטעם שני דהטור לאחריהם בשניהם אסור ובחנוכה לפניו מותר ולאחריו אסור דלשיטתו אולי דלא ס"ל התם כדעת הראב"ד דגאורי לממ' זו ודוק:

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס
הגהות...
שם ו...
מיי' פ"ג מהל'
סמ"ג עשין
טור א"ח סי'
...

(33)

um den Tod des Hohepriesters Alkimos [illegible] IX,
Vgl. 23 Marcheschwan; Alkimos hatte die [illegible] gemacht

Midrasch zu Hohelied VIII 9 Carus Loukes

[illegible] (?48) ist Antiochus Eupator genannt. 1 Makk 6,51–63. [illegible]
[illegible] Graetz [illegible], daß Antiochus von [illegible]
[illegible] wurde, [illegible], Jerusalem zu [illegible].

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס

וקתני במקומה שבתות. אבל לדינא אין כ"ת בזה כי זה וזה דאורייתא ודין א' להם דהא הוכיח בגמ' שם מדקתני שבתות ווי"ט לא בעי חיזוק ה"ה ר"ח דר"ח נמי איקרי מועד כדפירש"י שם וק"ל

עצמו: עבידתא. חיל לשון העביד את חילו עבודה גדולה (יחז' כ"ט): גסקלגס. מלךיון:

סליק פרק אחד עשר

פרק יב לוליינוס ופפוס אחיו. לדוקים גמורים היו: בלודקיא. היא לוד היינו דאמרינן בכל דוכתא [בב"ב דף י' ע ב ובפסחים דף נ' ע"ב] הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בג"ע. וי"א שנהרגו על בתו של מלך שנמצאת הרוגה ואמרו היהודים הרגוה וגזרו גזירה על ישראל ואמרו אנו הרגוה

צריכין חזוק.*ר' יוסי בן דוכא אומר משום ר' יוסי הגלילי כל הנשבע להתענות בע"ש ובערבי י"ט הרי זה שבועת שוא שמקצת ע"ש כשבת ומקצת עי"ט כי"ט: בעשרין ותרין ביה בטילת עבידתא דאמר סנאה להיתא' להיכלא דלא למספד יום ששלח גסקלגס את הצלמי' להעמיד' בהיכל ובאתה השמועה לירושלים עי"ט הא' של חג. א"ל שמעון הצדיק עשו מועדיכם בשמחה שאין א' מכל הדברים הללו ששמעתם יקוים כי מי ששכן שכינתו בבית זה כשם שעשה נסים לאבותינו בכל דור ודור כך יעשה לנו נסים בזמן הזה מיד *שמע קול מבית קדשי הקדשים שהוא אומר בטילת עבידת' דאמר סנאה להיתאה להיכלא אקטיל גסקלגס ובטלו גזירותיו. וכתבו אותה שעה וכוונה. וכיון שראה שהיו ממשמשין ובאין א"ל צאו וקדמו לפניהם וכשנודע להם הדברים יצאו מלפניו כל גדולי ישראל אמרו נמות כולנו ולא תהא לנו כזאת היו צועקים ומתחננים לשליה א"ל עד שאתם צועקים ומתחננים לשליה התחננו וצעקו לאלהיכם שבשמים להושיע אתכם כיון שהגיע לכרכין ראה בני אדם שהם מקדימין אותו מכל כרך וכרך כיון שראה אותם היה מתמיה אמר כמה מרובין אלו אמרו לו המסורות אלו הן היהודים שהקדימו לפניך מכל כרך וכרך כיון שנכנס לכרך ראה בנ"א שהיו מוטלים בשוקים על השק ועל האפר לא הגיע לאנטיפרס עד שבאת לו אגרת שנהרג גסקלגס ובטלו גזירותיו מיד נטלו את הצלמים וגררו אותם אותו היום עשאוהו י"ט. בכ"ח ביה אינטיל אנטיוכוס מלכא מן ירושלים מפני שהיה מצר לבני ישראל ובא להחריב את ירושלים ולהשמיד את כל היהודים ולא היו ישראל יכולין לצאת ולבא ביום אלא בלילה ושמע שמועות רעות והלך לו ונפל במקומו ואותו היום שבטלוהו משם עשאוהו י"ט:

סוס' דתענית י"ב. ופס בני' אנא יוסי בן דוסאי

ריבד"א בסוף פ' ב' דתענית ובסוף פ"ג דעירבין איתא דרש מר זוטרא משמיה דר"ה הלכה מתענין ומשלימין וכתבו התוספות שם אם ירצה להשלים דשרי להשלי' ובתנחומא פרשת בראשית איתא דלא יתבי' בתענית בע"ש בפנוי הרשות לא צבור ולא יחיד כלל וכן הלכתא ע"ש. וכן השאלתות פוסק בסוף פרשת ויקהל שאסור להתענות בע"ש מפני טורח השבת. ולטעמיה דריב"ד משום מקצת ע"ש כשבת כו' ע"כ איירי בלהשלים אבל בלא השלמה לאו שבועת שוא ודבריו קיימין:

סוטה ל"ג א

ס"ליק פרק אחד עשר

פרק יב בתרין עשר בו'

סליק פרק אחד עשר

פרק שנים עשר אדר

בתמניא ובתשעה באדר יום תרועת מיטרא. ואם התריעו בראשון למה התריעו בשני. אלא ראשון משנה זו ושני משנה אחרת ולא כל הכתוב במגלה הזאת ראשון הוא ראשון שני הוא שני שלישי הוא

שלישי

שבעים ואחד. וכך היה עוש' בכל יום ויום עד שנסתלקו כולם וישבה סנה' על [דעתה]* ובאותו היום שנסתלקה סנהדרין של צדוקין וישבה סנה' של ישראל עשאוהו י"ט:

סליק פרק עשירי

פרק יא שבט

בשנים בשבט י"ט דלא למספד. ולמה שינו זה מזה אלא שבראשון מת הורדוס ובזה מת ינאי המלך ששמחה היא לפני הקב"ה כשהרשעים מסתלקין מן העולם. אמרו כשחלה ינאי המלך שלח ותפש שבעים זקנים מזקני ישראל נטלן וחבשן בבית האסורין ואמר לו לשר בית האסורין אם מתי הרוג את הזקנים הללו ועד שישראל שמחים לי ידוו על דבותם. אמרו אשה טובה היתה לו לינאי המלך ושלמינון שמה וכשמת סלקה טבעתו מעל ידו ושלחה לבית שר האסורין אמרה לו רבך בחלום התיר אותם הזקנים. התירן והלכו להם לבתיהם ואח"כ אמרה מת ינאי המלך ואותו היום שמת ינאי המלך עשאוהו יום טוב: * כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד מתענין לאחריו ואין מתענין לפניו ר' יוסי אומר לא לפניו ולא לאחריו וכל שאין כתוב בו דלא למספד אלא דלא להתענאה להוד מתענין לפניו ולאחריו ר' יוסי אומר לאחריו אבל לא לפניו אבל *בי"ט ובראשי חדשים מותר לפניו ולאחריו. ולמה באלו אסרו ובאלו התירו אלא *אלו דברי תורה ואין דברי תורה צריכין חזוק ואלו דברי סופרין ודברי סופרין צריכין

פרק יא כל הכתוב במג"ת דלא למספד. דהי' יומא דלא להתענא' ומקלתהון דחמירי טפי דלא לתספד והותן שהם חמורים ואסורין בהספד לפניו אסור בהספד דילמא אתי למעבד בי"ט גופיה: מתענין לאחריו. דכיון שעבר יום לא חיישינן. אלו ד"ת. ר"ח מועד דאורייתא דכתיב קרא עלי מועד והוי ר"ח במס' תענית (דף כ"ט ע"א): ואין ד"ת צריכין חיזוק. לאסור לפניו ולאחריו אבל ימי מג"ת דרבנן וצריכין חיזוק כי היכא דלא ליתי לאתענאה בי"ט עצמו

ישראל ולא נשאר רק שמעון בן שטח והוא החזיר התורה ליושנה כדאיתא במס' קידושין (דף ס ו ע"א):

סליק פרק עשירי

פרק יא בשנים בשבט י"ט. פי' מהר"א בשני פעמים בשבט הוא י"ט שבראשון מת הורדוס. נ"ל ב' הורדוס היה דלעיל פ"ט אמר בז' בכסליו מת הורדוס כו' עכ"ל ותמהני א"כ חסר ממגלה זו לגלות לנו באיזה יום בחדש אותו יום היה לעשו' אותו יום י"ט. ועוד למה תיאנו מלפרש ביום שני בחדש שבט י"ט כמו בכל מקום. ואי משום דקשיא ליה שבראשון מת הורדוס תאי בעי הכא נר' מזה ולמה שינו זה מזה היה קשיא ליה ולא ידע פי'. לכן נ"ל פי' בשנים ביום שני. [ומתכתר ליה לתגרי בשני] וגא בהא דקתני אלא שבראשון כו' לתרץ קושית ולמה שינו כו' וה"פ ולמה שינו זה מזה. ר"ל למה זה י"ט דלא למספד כדאמר מאחר י"ט דדומ' לזה היינו ז' בכסלו דלא תקנו דלא למספד מדקתני התם שהם עשאוהו י"ט משמע דרק דלא להתענאה כדכתבתי לעיל בפ"ג ובפ"ז בשם ירושלמי ע"ש. ומתרץ שאני התם דלא הוה רק מת הורדוס והכא מת ינאי ואמרו שנעשה ביום מיתתו נס ע"י אשתו ע"כ זה חוזר גרם דלא למספד ודו"ק: **ששמחה** היא לפני הקב"ה כו' עמ"ש להקשות לעיל בפ"ג בד"ה ששמחה כו' והארכתי שם:

כל הכתוב במג"ת עי' בפירש"י ויש לתמוה דהא הכא משמע להדיא דאין מתענין לפניו אבל בהספד שרי ואיך פרש"י לפניו אסור בהספד וזכר לדבר דהגי' שלפנינו אתא ויליב מתורץ רב אשי בתענית (דף י"ח ע"א) וכדכתבו התוס' במס' ר"ה (דף י"ט) ע"א בד"ה אסורין כו' ע"ש. ועמ"ש בהתחלת ביאורי למס' זו ונ"ע: **אבל** בי"ט ובר"ח כו' ובגמ' לא קתני ר"ח וקתני

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס

ר"ה י"ט ע"ב תענית י"ח ע"ב סוס' שם ס"ב יבמות סי"ס ע"ב

[illegible] Antiq. geht das Schwören nur auf

Herodes u. nicht auf Caesar [oder 22 ...] XII 15, 5. [illegible] letztere darauf gefasst war, daß die
37-4 105-79
Pharisäer nach seinem Tode Rache an ihm nehmen würden [illegible] wollen [illegible]

[illegible] den Übergang des Herodes in den [illegible] verlegen. Aber nach Josephus

Antiq. XVII 8,4 kann Herodes [illegible] im [illegible] gestorben sein.

[illegible] Soldaten geht nur auf Herodes Leichenzug XVII 8, 2. j. K. I 33,6.
[illegible]

עין משפט נר מצוה
מסורת הש"ס

יט
יט מיי' פ"ג מה"ח וסמ"ג שם טוש"ע א"ח סי' תרע"ג סעי' ב:

משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק יט ומצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ואם מתירא מן הלצים מניחה על פתח ביתו מבפנים ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו:

סליק פרק תשיעי

פרק עשירי טבת

בעשרים ושמונה בטבת יתיבא כנישתא על דינא מפני שבשהיו צדוקין יושבין בסנהדרין שלהם ינאי המלך ושלמינין המלכה יושבת אצלו ולא אחד מישראל יושב עמהם חוץ משמעון בן שטח והיו שואלין תשובות והלכות ולא היו יודעין להביא ראיה מן התורה אמר להם שמעון בן שטח כל מי שהוא יודע להביא ראיה מן התורה יהא ראוי לישב בסנהדרין וכל מי שאינו יודע להביא ראיה מן התורה אינו ראוי לישב בסנהדרין פעם אחד נפל דבר של מעשה ביניהם ולא היו יודעין להביא ראיה מן התורה חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו א"ל תן לי זמן ולמחר אני משיבך נתן לו זמן הלך וישב לו בינו לבין עצמו כיון שראה שלא היה יודע להביא ראי' מן התורה למחר נתבייש מלבוא ומלישב בסנהדרין גדולה והעמיד שמעון בן שטח אחד מן התלמידים והשיבו במקומו אמר להם אין פוחתין בסנהדרין של שבעים

לה במנחות בפרק שתי הלחם (דף כ"ט ע"א): מבחוץ. משום פרסומי ניסא ולא בר"ה אלא בחצרות שבתיהן היו פתוחין לחצר: ואם היה דר בעליה. שאין לו מקום בחצר להניח שם: מניחה. בפנים כנגד חלון הסמוך לר"ה: הסכנה. שהיה להם לפרסיים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבי' עכו"ם שלהן כדאמרי' בגיטין (דף י"ז ע"א):

סליק פרק תשיעי

ובמגילה (דף כ"א ע"א) פירש"י בשם התוספתא מעלין בקדש דכתיב ויקם משה את המשכן בכלל עשה ומשה היה גדול ממנו הקימו ולא מורידין דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו וגו' כיון שהוקדשו הוקדשו עכ"ל. וזה דלא כהגמ' התם וכבר התעורר בזה הגאון מהרי"ב בגליון הש"ס במס' מגילה שם והניחו בצ"ע: **משתשקע** החמה במס' זבחים (דף כ"ו ע"א) ובמנחות (דף כ"ו ע"א) העלה ר"ת דפי' סוף שקיעת החמה דאי בתחילת שקיעת החמה עדיין הוא יום גדול והוי טרחא בטירחא ע"ש באריכה: **עד** שתכלה רגל מן השוק. ופריך בגמ' ועד כמה אר"ב"ח א"ר יוחנן עד דכלייה רגלא דתרמודאי ופירש"י רגלא דתרמודאי שם אומות מלקטי עצים דקים ומתעכבין בשוק עד שהולכין בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור וכשצריכין לעצים יוצאין וקונין מהם עכ"ל: **ואם** היה מתירא מן הלצים מניחה על פתח ביתו מבפנים. בגמרא השמיטו זה וגם בטוש"ע. אבל הרמב"ם כללו זה עם הדין בימי הסכנה וז"ל בימי הסכנה מניח אדם נר חנוכה בתוך ביתו מבפנים ואפי' הניחו על שלחנו דיו עכ"ל. ולכאורה קשיא עליו חדא בתוך ביתו מותר להניח אפי' כשמתירא רק מן הלצים כדקתני הכא ועוד למה קתני בתוך ביתו ולא על פתח ביתו כהכא ואפשר דס"ל דפתח ביתו אין להניח בשעת סכנה הואיל דממקומו ניכר דלקיים מצות חנוכה עבד וסכנה דהכא פירשו בפי' ר"י במס' שבת (דף מ"ה ע"א) גזרה שגזרו שלא להדליק נר חנוכה. אבל מפני לצים מותר בפתח ביתו כדקתני הכא ובסכנה אינו מותר רק בתוך ביתו היכא שאינו ניכר דלשם מצוה עבד ודו"ק:

סליק פרק תשיעי

פרק עשירי יתיבא כמו איתותב לעיל בפ"א ע"ש בפירש"י. או כמו תבנא לעיל בסוף פ"ב ע"ש בפי' הרשב"ם: **מפטפט**. פרשתי לעיל בפ"ח ע"ש:

אחד מן התלמידים דלא היה אדם אחר דעדיף מיניה כיון דהרג ינאי המלך כל חכמי ישראל

עין משפט נר מצוה מסורת הש״ס

ז׳ שפודין של ברזל. כשגברה ידם על היונים והוציאום מירושלים וטיהרו את המקדש והיו עניים ולא יכלו לעשות של זהב: בבעץ. בבדיל שטייג״ו בלע״ז: נר איש וביתו. נר אחד בכל לילה ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר א׳: ומהדרין. אחר המצות עושין נר אחד בכל הלילה לכל אחד ואחד מבני הבית: בפרי החג. מתמעטין והולכין בקרבנות דפרשת פינחס. מעלין בקודש ואין מורידין. מקרא ילפינן לה

לא נעשה נס בליל ראשון ומתרץ דבליל ראשון מדליקין לזכר הנס שזכו להזור ולהדליק כי נתבטל הדלקה בימי יון והא״כ שהדליקו ומרוב עניותם עשו מנורה של ברזל מחופה בבדיל ככ״ל עכ״ל

תורה אור

*אלא בימי מלכות יון שנכנסו בית חשמונאי להיכל שבעה שפודין של ברזל בידם וחפום בעץ והדליקו בהם את המנורה. טז ומה ראו לגמור בהם את הלל אלא שכל תשועה ותשועה שהקב״ה עושה להם לישראל היו מקדימין לפניו בהלל בשירה ובשבח ובהודאה כענין שנא׳ ויענו בהלל ובהודות לה׳ כי טוב וגו׳ יז *מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל נפש ונפש והמהדרין מן המהדרין בש״א יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך ובה״א יום ראשון מדליק א׳ מכאן ואילך מוסיף והולך. שני זקנים היו בצידן אחד עשה כדברי ב״ש ואחד עשה כדברי ב״ה זה נותן טעם לדבריו וזה נותן טעם לדבריו זה אומר כפרי החג וזה אומר *מעלין בקודש ואין מורידין. יח *מצות הדלקתה משתשקע

אבל לפי מ״ש לפרש ומה ראו לעשות חנוכה ח׳ ימים דזו היא קושית הב״י ודאי אין לפ״ש כפירוש הא״ז דזו היא קושיא ומה ראו להדליק את הנרות. לכן נ״ל לענ״ד דכוונתם דמטעם הנס בפך השמן ראוי רק דלא למספד בהון כמו שתקנו הכי על שאר נסים שנעשו להם. ועי״ז מקשה הכתי למה ח׳ ימים דהא דין הוא לעשות י״ט רק יום אחד נגד יום שנעשה הנס שלא טמאו יונים ואכתי לא היה בדין לעשות יותר מז׳ כחנוכה שעשאו משה ושלמה והי מפום שדלק השמן ח׳ לילות אותן ח׳ רק ז׳ נס היה ומה ראו לעשות ח׳ ימים וקאמר הטעם לפי שהיו מתעסקין בית השמונאי ח׳ ימים בחנוכה זו ומ״מ אכתי למה מדליקין בהם את הנרות ומתרץ לפי שהוא היה התחלת הדלקתה בז׳ שפודים של ברזל לאחר שנתבטל הדלקה בימי יונים לכן תקנו דגם הנהגו מדליקין את הנרות לזכר טוב לדורות ולפי שבשמן ההוא שהדליקו בלילה ההוא מספק להדליק ח׳ לילות בנס ע״כ בדין הוא דגם אנחנו מדליקין ח׳ לילות ודו״ק:

שבעה שפודין של ברזל. פי׳ התוס׳ הא דקרי ליה שפודים משום שלא היו גביעים כפתורים ופרחים. וכ״ל דבאו בלהות לשון זה שפודין לתרץ דלא תקשה כיון דהיו כולם טמאי מתים מחללי חרב והיו מטמאים הז׳ שפודין בהבאתם למקדש ומטמאים השפודים השמן נמצא היה עביד הקב״ה ח״ו ניסא לשקרא להציל השמן מטומאה לכן קתני דהכניסו שבעה שפודים דה״ל גולמי כלי מתכות כיון שלא היו גביעים וכפתורים ופרחים ואינם מקבלים טומאה כמ״ש חולין (דף כ״ב) ולא היו קבועים נרות אלא שמלאו נרות טהורים שהרי מותר לעשות והעמידום על השפודים ע״י פשוטי כלי עץ אפי׳ למ״ד קבועים היו הנרות הייגו במנורה של זהב דבעא מקשה כמ״ש במנחות (דף כ״ח). ועיין בכיור תו״ס בענין זה בארוכה לפלפל על מ״ש מהרש״א בח״א בפ״ב דשבת שם והו״ק במצות נר חנוכה. עיין בפי׳ רש״י לקמן פרק י״ב בד״ה חוץ ממגלות פורים כו׳:

והמהדרין מן המהדרין. נראה לדי דב״ש וב״ה לא קיימו אלא אנר איש וביתו ע״ש ודעת הרמב״ם אדסמך אמהדרין קיימו דמהדרין מן המהדרין מה שמהדרין עושין להדליק נר לכל אחד ואחד מבני הבית ועושין יותר מה שמוסיפין לב״ה בכל לילה כמנין שהדליקו בליל א׳. ולב״ש מחסרין דרך משל שהיו אנשי ביתו י׳ דלק בליל א׳ פ׳ ופוחת כל לילה יו״ד מהם: זה אומר כו׳ וזה אומר כו׳. ובגמ׳ מייתי עוד טעמי אחריני טעמא דב״ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב״ה כנגד ימים היוצאין ע״ש בפירש״י: **מעלין** בקדש ואין מורידין פי׳ רש״י מקרא ילפינן לה במנחות בפ׳ שתי הלחם (דף צ״ט ע״א). כך פירשו במס׳ שבת

ובמגלה

רי״ה כ״ד ב ע״ז מ״ג א מנחות כ״ח ב

טז מיי׳ פ״ג מה׳ חנוכה

יז מיי׳ פ״ד מה׳ חנוכה ה״א וסמ״ג עשין טוש״ע א״ח סי׳ תרע״א ס״ב

ברכות כח וש״נ ועוד במנחות פ״ג שבת כ״א ב מ״ס פ״כ

יח מיי׳ שם הי״ח וסמ״ג שם טוש״ע א״ח סי׳ תרע״ג ס״א

Druckbuch 21 b 18te Zeile von oben.

עין משפט
נר מצוה
מסורת הש"ס

והוצרכו ח' ימים בין הליכה וחזרה. והב"י כתב שהוצרכו להדליק ח' ימים משום פך משמני שכל ישראל היו בחזקת טמאי מתים ואי אפשר לתקן שמן טהור עד שיעברו עליהם ז' ימים מיום שנטמאו ויום א' לכתישת הזיתים ותקנום להוציא מהם שמן טהור. ולפי מה שהוכיח מהרש"א כמ"ה בשבת שם דלא היו כולן טמאי מתים בהכרח נ"ל רק טעם הר"ן :

ומה ראו לעשות חנוכה תורה אור

ומה ראו לעשות חנוכה ח' ימים והלא חנוכה שעשה משה במדבר לא עשה אלא שבעה ימים שנא' °ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים וגו' ואומר °ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו וגו' ובשביעי הקריב אפרים. וכן מצינו בחנוכה שעשה שלמה שלא עשה אלא שבעת ימים שנא' °כי הנוכת המזבח עשו שבעת הימים והחג ז' ימים ומה ראו לעשות חנוכה זו ח' ימים אלא בימי מלכות יון נכנסו בית חשמונאי להיכל ובנו את המזבח ושדוהו בשיד ותקנו בו כלי שרת והיו מתעסקין בו ח' ימים. ומה ראו להדליק את הנרות אלא

ויקרא ח' · במדבר ז' · דה"ב ז'

רש"י

מה חנוכה. על איזה נס קבעוה :

ח' ימים והלא כו' יש להקשות מה קושיא הא שאני הכא מטעם הנס שהדליקו מהפך ח' ימים ע"כ קבעום ח' ימים כהיום. וי"ל כיון דהשמן שבפך היה בו כדי להדליק ליל' ומצא שלא כעשה נס רק ז' כו' הלילות שדלק יותר מכדי שיעור ופריך שפיר דבדין הוא שלא לעשות חנוכה יותר מז' ימים בקושית הב"י בריש הלכות חנוכה ותירוציו אינם אלא דברי נביאות אבל דא"כ לא היה צריך לעשות דהלא חנוכה שעשה משה ושלמה לא עשהו אלא שבעת ימים דבלא"ה קשה שפיר. והכוונה דבא בזה לשלול סברת הלבוש והט"ז התם לכן קאמר דמסתבר לעשות חנוכה רק ז' ימים כדמצינן במשה ושלמה ומה גם לדעת המדרש שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסליו ולא חנכוהו עד ר"ח ניסן לפי שבו נולדו האבות והקב"ה שילם לו בימי מתתיה כו' דמהראוי להיות בדומה לו ממש ודו"ק :

ובנו את המזבח. לפי שאנשי יון שקצו מזבח לע"ז ע"כ גנזו בית חשמונאי אבני מזבח כדאמרינן בפרק רבי ישמעאל (דף כ"ד ע"א) והוצרכו לבנות מזבח חדש :

ומה ראו להדליק את הנרות כו'. כתב מהר"א ע"כ צריך לדחוק לומר דאין מקשה כפשוטו ומה ראו מה טעם על תקנת חכמים דהא כבר אמרנו משום הנס הגדול שנעשה בפך שמן אלא הכי קא קשיא ליה ומה ראו להדליק את הנרות ר"ל דאותו זמן שנעשה הנס בכך שמן השמן היה טהור והם היו טמאי מתים מחמת חללי חרב א"כ כשהדליקו הנרות של מנורה היו מטמאין את השמן הטהור לכן מתרץ שפיר אלא בימי מלכות יון ב"ח נכנסו וז' שפודים של ברזל מחופים בעץ ובהם מדליקין את הנרות ר"ל כיון שהם מחופים בעץ א"כ הוי פשוטי כלי עץ ופשוטי כ"ע אינו מטמא ובהם הדליקו את הנרות כו' לכן אמר והפים בעץ עכ"ל. וכתב עליו השער אפרים בשאלה מ"א בזה"ל הנה אף שאני מכיר המחבר הגובר אומר אני לא כהיר ולא נזהר בגמ' בכמה מקומות ונעלם ממנו ברא"ש פ' כל התלויים פירש"י ומיפום בעץ בדיל דמתרגמינן אבצא וטעותו היה על שלא נאמר והיפום בעץ אחנה הכל מ' כמעיין בסוגי' שם. וזולת זה עיקר הדין שקר שפי' כן לפי שקשה הלא פשוטי כלי מתכות נטמאה א"כ לפ"ז אף אם חיפום בעצים אינו מתורץ שהרי אמרי' במנחות דהלים פי"ג מ"ו העץ המשמש את המתכת טמא וכמבואר ברמב"ם בה' כלים אף אם הוא מחופה. אף שי"ל דזה נקרא מתכת המשמש את העץ אבל ז"א למעיין שם עכ"ל. ולאלי זואת כתקשה ליה זאת יעוד וז"ל ותימא דלמה להם של ברזל היה להם ליטול עץ להדליק וכמ"ש הלבוש וגם לוה להם ז' בחד סגי. גם מ"ש שזה היה פשוטי כלי עץ צ"ע דמ"מ תשמיש מתכת הוא ומקבל טומאה. ויותר תימא דבש"ס ר"ה (דף כ"ד) מבואר דעל מנורה עצמה קאמר שהיה ז' שפודים וחפום בבעץ ולא במה שמדליקין בו גם פירש"י שם בבעץ בדיל ע"ש והוא תרגום של בדיל וי"ל טעמו דכיון דמנורה של עץ פסולה היה במחופה בעץ ולכך פירש"י בדיל. גם קשה לשון מה ראו להדליק משמע דקשיא הוא על התקנה ולא לדידהו כדמשמע מאחר דפריך אבו. לכן נ"ל לענ"ד דפריך על מה שמדליקין ליל ראשון כקושית הב"י אבוס דהא בהדלקה

לעיל בפ"ג בד"ה בכ"ה בו' כו'. וכיון שצריכים היה למגרס גירסא אחרת בהדש המסדר למגרס כמו התם בכ"ה במקום בכ"ה. ועוד בלא"ה הכי ליכא למימר איפכא למגרס הכא כהתם בכ"ה. דהא בכ"ה בלא"ה דלא למספד דיום חנוכה הוא כה"ג פריך הש"ס בר"ה (דף י"ט ע"א) ת"ל דה"ל יום שנהרג בו גדליה כ"א ע"ש:

רש"י

מתני': בחותמו. והכיר שלא נגעו בו: ה"ג. ועשאוהו י"ט בהלל והודאה לא שאסורין במלאכה שלא קבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה:

מה

ואמרו לו מכור לנו חמשה כורים ארץ בהר המוריה ונתנה להם ובאו והודיעו את שמעון הצדיק מה עשה לבש בגדי כהונה ונתעטף בבגדי כהונה ויקירי ירושלי' עמו ואלף בלייטין מבוטין בלבנים ופרחי כהונה מקישין בכלי שרת ואבוקות של אור דולקים לפניהם כל הלילה כולה הללו מהלכין מצד זה והללו מהלכין מצד זה אמר להם מי הללו אמרו לו המסורו' הללו היהודים שמרדו בך כיון שהגיע לאנטיפרס זרחה להם החמה הגיע למשמר הראשון נפגעו זה בזה אמרו להם מי אתם אמרו להם אנו אנשי ירושלים ובאנו להקביל פני המלך כיון שראה אלכסנדרוס מוקדון את שמעון הצדיק ירד ממרכבתו והשתחוה לו אמרו לו מלך גדול כמותך ישתחוה ליהודי זה אמר להם דיוקנו של זה אני רואה כשאני יורד במלחמה ונוצח אמר להם למה באתם אמרו לו מקום שאנחנו מתפללים עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעוך גוים הללו ותתנו להם אמר להם ומי הם הללו אמרו לו הכותיים שעומדין לפניך אמר להם הרי הם מסורין בידכם. מה עשו להם נקבום בעקביהם ותלאום בזנבי סוסיהם והיו מגררין אותם על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזין חרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו ובאותו יום שעשאו להם כך עשאוהו יו"ט מו *בכ"ה ביה יום חנוכה תמניא יומין דלא למספד כשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה יד בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן הגדול שלא נטמא ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליקו ח' ימים. לשנה אחרת קבעו ה' י"ט.

ומה

בולייטין זו כלים של זהב כלי היה במקדש ומרחשת שמה דומה כמין כלבוס עמוק וכסבלק מונח לתוכה דומה כמין בלוט היוני פי' פרי האלמוגים כ"כ הערוך. ופירוש לאנטיפרס זה אלכסנדריא של מצרים. בכ"ה ביה יום חניכה: כתב הר"ן חנוכה ב' תבות חנו בכ"ה ומקשה מהרש"א מאי חנייה שייך הכא כיון דהותר בהן מלאכה ולא חנו לי"ט אלא להלל ולהודות והניח בקושיא. והלבוש בהתחלת הלכות חנוכה מתרץ זה דכתב ולשון חנו משמע שחנו מנסיעתם למלחמה מלשון ויסעו ויחנו. והפע"ז כ' בשם אבודרהם חנוכה נוטריקון ח' נרות. והלכה כבית הלל: תמניא יומין דלא למספד. ובגמ' קתני גם דלא להתענאה ואין מן הצורך דקו"ה דלא להתענאה מדלא למספד ודלא כרבינו אפרים עמ"ש בריש מסכתן: שהיה מונח בחותמו של כ"ג. כתבו התוס' אם כבר גזרו על העכו"ם להיות כזבים נ"ל שהיו מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו הכלי עכ"ל. והכי מוכח מטעם דכתב הר"ן דאם הסיטוהו היו שוברין אותו לראות אם יש בו זהב או מרגליות כיון שראוהו חתום בחותם של כ"ג אלא ודאי לא מצאוהו כלל ולא ראוהו:

סו מיי' פ"ג מה' חנוכה הל' ב' סמ"ג לאוין ס"ו עשין פ'. טוש"ע א"ח סי' תרע"ע ס"א

21

ונעשה בו נס. ולמ"ד טומאה הותרה בציבור עיקר הנס לא נעשה אלא להראות להם חיבת המקום להם כ"כ הח"ל בשאלת פ"ז וכ"כ הפ"י בארוכה בתוספת טעם לשבח ע"ש: והדליקו ח' ימים. כתב הר"ן מ"ש הני ח' ימים מפני שהיה להם שמן טהור רחוק ד' ימים

והוא"ש

(203)
[illegible] Ant. XI, 7,2. 8,7. [illegible] 12, 11 [illegible]

[illegible] 135.
[illegible] XIII 9,1.

Revue des études juives XXX p 24 et 204.

Eine Handschrift hat die Lesart [illegible] mago ([illegible]

[illegible] 33 [illegible] an die Entfernung der [illegible] unter Pontius Pilatus Jos. Ant. XVIII 3.1. Jüd. K. II 9,2.

[illegible]

In der Aufschrift ist kein Grund angegeben.

[illegible] = σημαία (Feldzeichen) vgl. Jos. B.J. II. 9,2. [illegible] = [illegible]

[illegible] 4 43 [illegible] τοῦ [illegible] ausdrücklich [illegible] Altars 4 44 [illegible] 16 [illegible] die Altarsteine in dem nordöstlichen Teil der [illegible] [illegible]

עין משפט
נר מצוה
מסורת הש"ס

תבת כמו איתותב לעיל בריש פ"א ע"ש בפירש"י. או כמו תבנא לעיל בסוף פ"ה ע"ש בפי' הרשב"ם: **נטפל** להם ריב"ז עמ"ש לעיל בפרק א' בד"ה נטפל כו': **מפטפט** פי' השמיע ק"ל כלומר מדבר דברים שאינם דברי טעם: **הילך** רכיך לשון הא לך עוגה: **ומנהתם** ונסכיהם לריח ניחוח וגו'. אין זה פסוק בשום מקום ומסתבר לי דהתכוונו

תורה אור

עשאוהו י"ט. בכ"ה ביה אחידת שומרון שורא ומה היא אהידת שומרון מפני שכשעלתה גלות הראשונה הלכו להם למטליא זו של כותים ולא הניחום באו לים בוסטי וישבו אותה והקיפוה עיר חומה ונסמכו לה עיירות רבות מישראל והיו קורין אותה ערי נברכתא. בעשרים ושבעה ביה תבת סולתא למיסק על מדבחא מפני שהיו צדוקין אוכלים מנחת בהמה. נטפל להם ריב"ז אמר שוטים זו מניין לכם ולא היה בהם א' שהחזיר לו דבר חוץ מזקן א' שהיה מפטפט כנגדו ואומר מפני שהיה משה אוהב את אהרן אחיו אמר לא יאכל סלת לבדה אלא יאכל סלת ובשר כאדם שאומר לחבירו הילך רכיך הילך בשר הילך רכיך הילך בשר קרא עליו המקרא שמו' זה °ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינות מים ושבעים טו תמרים. אמר לו רבי אתה משחק בנו אמר לו שוטה שבעולם ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלכם א"ל רבי ובכך אתה פוטרני אמר לו לאו אמר לו הכתוב אומר ומנהתם ונסכיהם לריח ניחוח אשה לה':

סליק פרק שמיני

פרק תשיעי כסליו

בתלתא בכסליו איתנטילו* סימותא מן דרתא מפני שבנו יונים סימואות סימואות בעזרה וכשגברה יד בית חשמונאי בטלום והוציאום משם ובאותו יום שבטלום עשאוהו י"ט: **בשבעה** בו י"ט יום שמת הורדוס מפני שהיה הורדוס **שונא** את חכמים ששמחה היא לפני המקום כשהרשעים דבר' ב מסתלקין מן העולם שנאמר °וגם יד ה' היתה בם שם להומם וכתיב °ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה שם למות מקרב העם. וכתיב °וידבר ה' אלי לאמר וכן שמו' הוא אומר °איש טוב זה ואל בשורה טובה יבוא. יח ואו' ויצו המלך את בניהו בן יהוידע ויפגע בו וימיתהו וגו' ובאותו היום שמת הורדוס עשאוהו י"ט* **בעשרים** וחד ביה יום הר גריזין דלא למספד יום שביקשו הכותי את בית אלהינו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו

ואמת

רש"י

פ"ט הר גריזים. מקום מושבן של כותיים

לפי דכתיב במדבר כ"ט פ"ו ומנחתם ונסכיהם כמשפטם לריח ניחוח אשה לה'. אבל א"כ קשה למה לא הביא הקרא המוקדם בויקרא כ"ג י"ח:

סליק פרק ח

פ"ט שונא את חכמים. לפי דדרשו מקרב אחיך תשים עליך מלך ממובחר שבאחיך למעוטי עבד ממלכות כדאיתא בב"ק (דף פ"ח ע"א) והוא היה עבד. ומ"ה קטלינהו לכולהו רבנן כדאיתא בב"ב (דף ג' ע"ב) ע"ש: **ששמחה** היא לפני המקום כו'. וכ"כ לעיל בפ"ג ועמ"ש שם לעקבות והארכתי שם: **ואומר** ויצו המלך את בניהו בן יהוידע ויפגע בו וימיתהו וגו' אין זה פסוק בשום מקום כי אם במ"א ב' מ"ו כתיב ויצו המלך את בניהו בן יהוידע ויצא ויפגע בו וימות וגו' ושם בפל"ד כתיב ויעל בניהו בן יהוידע ויפגע בו וימיתהו וגו' והוא מרכיב הני תרי פסוקים יחדו והנני נסתפקתי אם לחד מנהון התכוונו או לשניהם וכמ"ש בסוף פ"ג ע"ש: **בכ"א** בו' יום הר גריזים כו' ובגמרא יומא הגי' בכ"ה בטבת. ולפי ראות עינינו הכא צ"ל התם בגמרא בכסליו במקום בטבת ועמ"ש לעיל

בערוך נמצא דמיון לזה והוא כתי נמוס של שגרום שלכם שנו סימא

[illegible] a

פרק ו איתנטילו אדכרתא. בטל הזכרת שם שמים מן השטרות ובקושי יכלו לבטל שכבר נהגו העם וכששמעו חכמים ובטלוס הוכשר הדבר בעיניהם ונחשב להם ועשאוהו יום טוב:

סליק פרק ו

שמעון בן שטח תלה שמונים נשים באשקלון. וכי חייבות הריגה ותלייה היו אלא שהיתה השעה צריכה לכך כדי שילמדו אחרות וכל ישראל ישמעו וייראו:

סליק פרק ששי

פרק שביעי תשרי

*בשלשה בתשרי איתנטלית (*אדכרתא) מן שמריא שפעם א' גזרה מלכות יון הרשעה גזירה על ישראל ואמרו להם אין לכם חלק באלהי ישראל ולא היו מזכירין שם שמים בפיהם וכשגברה בית השמונאי ונצחום התקינו שיהיו כותבין שם שמים אפי' בשטרות וכך היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כ"ג שהוא משמש לאל עליון. וכששמעו חכמים בדבר אמרו וכי מזכירין שם שמים בשטרות למחר פורע זה את חובו וקורע את שטרו ונמצא ש"ש מוטל באשפה ובטלום ואותו היום עשו אותו י"ט:

סליק פרק שביעי

פרק שמיני מרחשון

בעשרים ושלשה במרחשון איפתתר סוריגא מן עזרתא מפני שבנו גוים מקום בעזרה והיו מעמידים בתוכו אבנים טובות שיהיו מונחות עד שיבא אליהו ויעיד עליהם אם טמאות ואם טהורות הן ונבנו עליהם וגנזו אותן ובאותו היום שגנזו עשאוהו

שב"ש תלה פ' נשים כו'. עיין בפי' רש"י בסנהדרין דף מ"ד ע"ב בד"ה דבעי' מכסא כו' מעשה דירושלמי טעמא דעשה זה ע"י שסיפר לו תלמיד אחד דה"ל דבו בחלום שיענש שב"ש על שלא עושה בהן דין:

סליק פרק ששי

פרק ז בשלשה בתשרי כו'. בר"ה פריך הא ש מהכא למ"ד בטלה מג"ת דאי ס"ד בטלה מג"ת קמייתא בטלה אחרינתא מוסיפין ומתרץ הכ"ע בזמן שביהמ"ק קיים ופריך ותיפוק ליה דה"ל יום שנהרג גדליה כ"א אמר רב לא נצרכה אלא לאסור את יום שלפניו. ופריך שלפניו נמי ת"ל דה"ל יום שלאחר ר"ה. הקשה הטורי אבן על הא דפרי' הא"ס שלפניו נמי ת"ל כו' מאי פריך הא תנן בתענית (דף ט"ו ע"ב) כל הכתוב במג"ת דלא למספד לפניו אסור ולאחריו מותר. רי"א לפניו ולאחריו אסור והבתא דינמא הא היא כרבנן. ומתרץ דבתמא דמג"ת כר"י אתיא כו' ע"ש. ולמאי דפירש בתענית (דף י"ז ע"ב) דקא פריך כמאן כר"י נתמיה מכ"ל דרבנן פסיקא ליה עכ"ל ע"ש ודאי ליכא למימר תירוצו וצ"ע: לכן נ"ל דהכי פריך הש"ס לרב לדידך דמוקי דהא דעשאוהו י"ט בשלשה בתשרי משום בטילת אדכרתא מן שטריא משום לאסור את יום שלפניו דזה ליתא אלא לר"י דלרבנן כל שאין כתוב בו דלא למספד לפניו ולאחריו מותר כדתנן התם בתענית ולקמן בפי"א ע"ש והא הכא בהך גיסא בג' בתשרי לא קתני דלא למספד כמו בהרבה מקומות דקתני בהדיא דלא למספד ש"מ דזה היום עשאוהו י"ט רק דלא להתענאה וכ"ה בהדיא בירושלמי דתענית פ"ב הי"ב אמר רבי מאיר ודי לא סתם כדי לא להתענאה ר"ל כל היכא דקתני סתם עשאוהו י"ט ולא פירש אם להספד או להתענות הוה ליה כאילו פירש והומר דאסור רק להתענות ע"ש ואין לאסור לפניו לרבנן רק לר"י וא"כ דהלכה דר"י מוקמת לה שלפניו נמי ת"ל דה"ל יום של אחר ר"ה ובלא"ה אסור לר"י ודוק היטב:

כליק פרק ז

פרק ח סוריגא. תרגום של שבכה סוריגא. ע' ביומא דף נ"ו ע"ב בפירש"י ד"ה לפני כו':

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס:

ריש ירוש' פ"ב דתענית

[illegible] ($S.$ 44/48) [illegible]

[illegible] Metaschrift [illegible]

[illegible] ספרים [illegible] אוצר [illegible] vgl. 1. Kirchh. 44–46 [illegible]

[illegible] Anmerkung [illegible] p 62 [illegible] תורתה [illegible] beachten. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] אתה [illegible]

Auch dem Ändrung (Halbvokalen) handelt es sich um etwas ganz anderes.

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס

הנר בבור היל היו אומרים משתה שם משתה שם ובת אחת היתה למתתיהו (*בן יוחנן כהן הגדול) וכשהגיע זמנה להנשא בא הקסטרין לטמאה ולא הניחו אותו וקנאו מתתיהו ובניו ונגברו ידם על מלכות יון ונמסרו בידם והרגום ובאותו היום שבטלוהו עשאוהו י"ט. בעשרים ותרין ביה תבנא לקטלא רשעים מפני שהיו יונים שרוים בא"י ולא היו ישראל יכולין לשלוח יד ברשעים שבהם עד שיצאו משם המתינו להם ג' ימים אם יעשו תשובה ולא עשו תשובה כיון שראו שלא עשו תשובה נמנו עליהם והרגום ואותו היום שהרגום עשאוהו י"ט. *אמר רבי אליעזר בן יעקב יד שמעתי שב"ד מלקין והורגין שלא מן התורה. דבית לוי אמרו שמעתי שב"ד עונשין ממון ומכים שלא מן התורה. לא מפני שכתוב בתורה אלא משום שנאמר °ובערת הרע מקרבך ומעשה באחד שהטיה באשתו תחת התאנה והוליכוהו לב"ד והלקוהו וכי חייב היה אלא שהיתה השעה צריכה לכך כדי שילמדו אחרים מפני שנהגו מנהג זנות. שוב מעשה באחד שרכב על הסוס בשבת והביאוהו לב"ד וסקלוהו וכי חייב היה אלא שהיתה השעה צריכה לכך כדי שילמדו אחרים. שמעון

דברים יג

למכת התינוק ושעת גזירת המלכות היה שגזרו שלא למול והיו יראים להוציא קול וקבעו סי' זה: אור הנר בבור היל. כיום או נרות נראים הרבה בלילה סימן הוא כמי שלועק משתה שם משתה שם ברית מילה קרי שבוע הבן ע"ש שהוא לסוף שבוע: שמעתי. מרבותי: שב"ד. מותרין להיות מכין מלקות ועונשין של מיתה שלא מן התורה: הטיה. בא עליה: תחת התאנה. מקום גלוי: שרכב על הסוס. ואלו הן תפוס שבות לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי הבהמה (ביצה דף ל"ו ע"ב): וסקלוהו. כמחלל שבת גמור: וכי חייב היה. דשבות בעלמא הוא מדרבנן: אלא שהשעה צריכה לכך. מפני שהיו פרוצים בעבירות שהיו רואים לוחצן של ישראל שהיונים הם גוזרין עליהם גזרות והיו מלות בזויות בעיניהם: סליק פ"ו אתנטילו

ליכנס מפס ודו"ק: ולא הניחו אותו וקנאו מתתיהו ובניו. יש להקשות אמאי הכניסו הם עצמם בספק סכנת נפשות ובדרך הטבע אילולי נעשה להם נס הוי ספק הורה אור קרוב לודאי. והא אין אנו מצווים ליהרג ואל יעבור אלא על ע"ז וג"ע וש"ד ועכומ"ז הבא על ארוסה לאו בכלל ג"ע ואף בפרהסיא ובשעת גזירה לא ניתן להציל במסירת הנפש מטעם דאמרו אביי ורבא במס' סנהדרין דף ע"ד ע"ב ע"ש. ודאי לפי מ"ש הסמ"ק והר"ן והטור בי"ד סימן קנ"ז דאפילו באותן שאמרו יעבור ואל יהרג ואם ירצה להחמיר פ"ע וליהרג רשאי וכ"כ הרא"ש ומייתי ראיה מירושלמי ניחא. אבל לפי מ"ש הרמב"ם בה' יסודי התורה פ"ה ה"ד כל מי שנא' בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו קשה. וצ"ל כמ"ש הכ"י דאף הרמב"ם מודה דאדם גדול וחסיד ירא שמים רשאי לקדש את השם ולימסר אפילו על המצוה קלה כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם ולאהוב השם: א"נ י"ל כמ"ש הלה"מ לפרש דברי הרמב"ם שם ה"ג כשגזרה על ישראל לבד לבטל דתם יהרג ואל יעבור. וצ"ל מטעם דהוי דלעבור על דת קא מתכוין והא הכא על ישראל לבד היה הגזיר' ולא על אומות כמי כמו גזירת אחשורוש ודוק היטב: תבנא עיין בפי' הרשב"ס בסוף פ"ה: אראב"י כו'. הואיל דקאמר לעיל שנהרגו בשביל שלא עשו תשו' ש"מ שלא היו חייבים מיתה בדין תורה דאם היו חייבים ע"פ דת תורתנו אלא היה מועיל להם תשובתם והא דנהרגין ע"כ מטעם שהשעה צריכה לכך כדי שישמעו אחרים וייראו ע"כ הביא הא דראב"י כו' דמותר לעשות כן וק"ל: שלא מן התורה דסנהדרין היתה דסיים ולא לעביר על ד"ת אלא כדי לעשות סייג לתורה עיין בפי' רש"י שם ובירושלמי דחגיגה פ"ב ה"ב איתא עד היכא רלנר י אמר כדי זימוס ר"י אומר בעדים אבל לא בהתראו' ע"ש:

פי"ס כרוב פרפוסים

ראשון כ' ב' סנהדרין פ"ו ב'

יד

רמב"ם מיו' פכ"ד סמ' סנהדרין כ"ד בס"ג סבין ק"ב ולאוין ר"ח טוש"ע ח"מ סי' ב' ס"א

עין משפט
נר מצוה
מסורת הש"ס

התחתונה נתקדשה בכל אלו. שמומי בית ראשון הכניסוה וחיברוה לעיר ע"י חומה אחרת: אלא בבני הגולה. שהוסיפו על אחרת לחוץ. ה"ג לה בתוספות דסנהדרין תחתונה שהיתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסים לשם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלים שם מ"ש וקדשים קלים עליונה שלא היתה קדושתה גמורה ע"ה נכנסים שם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלים שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני ויש לפר' דעמי הארץ המפרישין מעשרות היו זריזים לעשות מצוה מן המובחר לפי שהם שומעין דרשה עשר בשביל שתתעשר והיו צריכין להתוודות עשיתי ככל אשר צויתני (דברים כ"ו) והיו שומעין את המתרגמן ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהר' לכך היו נכנסין עד תוך חומת ירושלים הפנימית כהיה לפני ה' אלהיך אבל בקדשים לא היו מטריחין עצמם ואוכלי' אותם לפני' מחומה חיצונה כשאין מוצאין אכסניא בפנים וכשהיו אומרים להם זו קדושה וזו אינה קדושה לא היו שומעין לנו לפי שאומרים זו חומה וזו חומה מה לי תחתונה מה לי עליונה: שתורפה של ירושלים. גלוי ערות' מקום שהיא נוחה ליכבש: קול ריחיים. שנשמעין: בבורני. מקום: שבוע הבן שבוע הבן. פי' הוא שיש ברית מילה כמכריז ואומר שבוע הבן כאן והריחיים פי' לשחיקת סממנים לתכת

הורה אור

בכל אלו והעליונה לא נתקדשה אלא בבני הגולה שלא במלך ושלא באורים ותומים התחתונה (*שלא היתה) קדושתה גמורה חברים ועמי הארץ נכנסים לשם ואוכלין שם קדשים קלים לכ"ש מעשר שני (*התחתונה) הברים נכנסים לשם ואין אוכלין שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני אלא למה לא קדשה מפני שהוא תורפה של ירושלים (*ולשם היו מוציאין כל תורפות של ירושלים) וכשגמרו לבנותו אותו היום עשאוהו י"ט. בכ"ז ביה איתנטילו רומאי מיהודא ומירושל' מפני שהיו מצירין לבני ירושלים ולא היו יכולין לצאת ולבא מפניהם ביום אלא בלילה ובמה היו מצירין להם מלכי יון מושיבין קסטיראות בעיירות להיות מענים את הכלות ואח"כ היו נישאין לבעליהן ומנעום את ישראל שלא לשמוח עם נשותיהם לקיים מה שנאמר °אשה תארש ואיש אחר ישגלנה (דבר' כח) ולא היה אדם מבקש לישא אשה בפני הקסטיראו' חזרו ומכניסין אותם בהשאי שנא' °והאבדתי מהם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול רחיים ואור הנר (ירמ' כ') *וכשהיו (שומעים) קול רחיים בבורני היו אומרים שבוע הבן שבוע הבן וכשהיו רואים אור הנר

אלא בבני הגולה. עיין בפירש"י ובגמרא לפנינו הגי' הכי כאשר כתב ה"ג לה בתו' וכ"ל מ"ה כתב ה"ג לה בתו' לפי דהי' לפניו בגמ' הגי' כאשר הוא לפנינו הגי' הכא במג"ת. ומסתבר ליה דהגי' בתוס' ניחא טפי ולכן כתב ה"ג לה בתוס' ומפרשים לומר דכן עיקר וראוי להיות כן בגמרא וקיימו וקבלו עליהם המדפיסים להדפיס הכי בגמרא וע"כ מן הראוי למגרס נמי הכא בגמרא הכי דהגי' דהכא כולה מקשה ודו"ק:

אלא למה לא קדשה כו'. ובתוס' קשה בזה"ל ומפני מה לא קדשוה מפני שתורפה של ירושלי' משם ונוחה ליכבש משם עכ"ל. ובגמ' איתא הכי ומפני מה לא קדשוה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ובנביא ואו"ת כו' ולמה הכניסוה מפני שתורפה של ירושלים היתה ונוחה היא ליכבש משם עכ"ל. וכדי שלא יסתר הגמרא והתוס' עם המג"ת נ"ל לפרש דברי המג"ת והתו' דהכי קאמרו כיון שהכניסו השני בילעין למה לא קדשו' גם העליונה ומתרץ הכא במג"ת הכניסוה מפני שהיא תורפה של ירושלים כדפירש"י וטעם דלא קדשוה לפי שלשם היו מוציאין כל תורפות ר"ל כל טנופת (כמו תורפה של אשה) של ירושלים והתוס' מתרץ בתחילה על דלא קדשה מפני שתורפה (ר"ל הטנופת) של ירושלים לשם (וצ"ל התם לשם במקום משם) ועל שהכניסו' קאמ' הטעם ונוחה ליכבש

הנר

Zeitschr. b. j. II, 17 8–10

עין משפט נר מצוה / מסורת הש"ס

ראיה מה דסותר תחילת דבריו כיון דהחומה נשלם בכ"ה באלול כדמפרש בקרא דנחמיה ודאי לא היה החנוכת שור בשבעה ביה. ודאי אי אמרינן דחנוכת השור דקאמר הכא היה בזמן בית חשמונאי שגדרו הפירצות שפרצו מלכי יון כדמשמע הכי לעיל בריש פ"ב ניחא דלא קשה מקרא דנחמיה והכי משמע ליטנא שסתרוהו וגברה ידם של ישראל ובנאוהו. אבל א"כ אין שייכות להכא הורה אור סקרא דנחמיה וצ"ע. וגם קשה למה לא הביא הכא נמי הקרא גם עד עת ההיא דלתות לא העמדתי בשערים כמו לעיל בריש פ"ב. ושתחלת הבנין שור ירושלים בימי בית חשמונאי היה בט"ז באדר כדקתני לק' בפי"ב שם ג בט"ז בי' שריו למבנה שור ירושלים כו' אותו היום עשאוהו י"ט. ולא חייש למתני לסדר הזמן אלא לסדר החדשים כדקתני התם בר"פ י"ב ודו"ק: ועושי המלאכה. לאו סיפא דקרא יג ויפקדו וגו' והפסר דשגגה יצא להסופר המעתיק להכר ועושי המלאכה לכאן לפי דכתיב בנחמיה י"ג והמשוררים עושי המלאכה:

שור ירושלים דלא למספד מפני שסתרוהו עובדי כוכבי' וגברה ידם של ישראל ובנאוהו שכן הוא אומר נח'[ו] ותשלם החומ' בכ"ה באלול. ואע"פ שנבנת' החומה עדיין השערים לא נבנו שכן הוא אומר[°] הוא יבננו ויטללנו ואו' שם ז' ויפקדו השוערים והמשוררי' ועושי המלאכ' לפי *יג שאין מוסיפין על העיר ועל העזרו' אלא במלך ובנביא ובכ"ג ובאורים ותומים *ובסנהדרין של שבעים ואחד יג ובשיר ובשתי תודות שנאמר שם[0] והתודה השנית ההולכת למואל ואני אחריה וב"ד [*מדרין] והולכין אחריהן שנא' ''וילך אחריהם הושעי' וחצי שרי יהודה וגו' הפנימי' נאכלת והחיצונה נשרפת ואם לא נתקדשו בכל אלו הנכנס לשם אינו חייב *אבא שאול אומר שתי ביצעין היו בהר המשחה אחת למעלה ואחת למטה. התחתונה נתקדשה בכל

רש"י

פרק ו שאין מוסיפין על העיר. ירושלים לפיכך היא קדושה כראשונה: ובשתי תודות. מפרש בגמרא שני לחמי תודה והיו נושאין אותם בהיקף סביב. שתי תודות מנחמיה ב"ח גמרינן: שני ביצעין. מריסקא בלע"ז (ובל"א ויז): בהר המשחה. הר הזיתים. התחתונה

שאין מוסיפין על העיר כו' משנה היא בריש פ"ב דשבועו'. ורש"י שם קיצר מלפרש למסקנת הש"ס רק נתן מראה מקום להגמרא ולומר מפרש בגמרא כדרכו בכל מקום. ובאמת די לו בזה כי הגמרא סמוך לעיין שם למי שלמד שם המשנה משא"כ הכא מי שלומד על הסדר מג"ת בביתו או בדרך ואין לו גמרא לעיין שם ע"כ אמרתי להעתיק פי' רעמ"ב שיהיה נקל להלומדים מג"ת בביאורי להבין הדבר למסקנא דגמרא (ואין מן הצורך להאריכות מהר"א) וז"ל אלא במלך דאמר קרא ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו קרא יתירה למדרש לדורות. ובימי משה הוא מלך ונביא. ואחיו כהן גדול והיו שם אורים ותומים ושבעים זקנים אף לדורות כן. ובשתי תודות בשני לחמי תודה והיו נושאים אותן בהיקף סביב עד סוף הגבול שמקדשין ושם אוכלין הא' ושורפים השני וע"פ נביא נאכלת וע"פ נביא נשרפת והיינו דתנן הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת ומנחמיה ב"ח גמר דכתיב ביה ואעמידה שתי תודות גדולות: ובשיר. השיר שהיו אומרים ארוממך ה' כי דליתני. ובית שני אע"פ שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים הקדושה שקדשה שלמה הבית בראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל ועבודה דנחמיה ב"ח לזכר בעלמא הוה עכ"ל ע"ש בתי"ט:

ובשתי תודות עיין בפירש"י מ"ש שתי תודות מנחמיה ב"ח גמרינן. זה לאו במקומו במשנה כו'. אלא שם (בדף ט"ו ע"א) ושייך למשנה. ומהר"א שגג בה בהעתיקו דברי רש"י שם ד"ה וכן תעשו כו' כולל גם זה לומר בדיבור אחד:

הפנימית נאכלת. פליגי תנאי בגמרא חד אמר זו כנגד זו היו מהלכות כלומר שני כהנים נושאים אותם זה אצל זה והויא הפנימית הך דמקרבא אצל חומה. וחד אמר זו אחר זו והוי הפנימית הך דמקרבא לב"ד:

אלא

יב
יג מיי' פ"ו מה' בית הבחירה ה"א וס"ח מה' סנהדרין ה"א: סמ"ג עשין קס"ג
שבועות י"ד א
סנהדרין ב' א' שם י"ד ב סוטה מ"ב א
פ"ג מודדין
שבועות ט"ז א תוס' סנהדרין י"ג פרק ג

יג
מ מיי' שם
כלכס י"ב

וכתיב ואלה בני צבעון ואיה וענה וגו'. אלמא בנו היה ובמקום אחר קרי ליה אחיו אלא לצבעון בא על אמו והוליד ממנה ענה כמלא שהוא אחיו ובנו. ואין לומר דבנו של צבעון היה והאי דקרי ליה בן שעיר משום שהיה אחיו של צבעון אלא לאשמועינן דבני בנים הרי הם כבנים א"כ לא לכתביה גבי צבעון אלא מדקאמר לצבעון וענה אחיה היו תיהו מדכתיב יושבי הארץ משמע מכלל דבני בנים הרי הם כבנים גמלה : ובכך אתה פוטרני. בתמיה אלא גם אני מודה לך דבן הבן יורש את זקנו ואפילו במקום בת אבל בת הבן הוא דאמרינן שתירש הבת עמה : ולא תהא הורה שלמה שלנו כו'. איני רוצה לדחותך בקש ומיהו מעיקרא לא היה הפן לגלות לו טעמו של דבר דאסיר לגלות להם טעמי תורה : כשיחה בטלה שלכם. קו"ה שאתם דנין מעצמכם שיש עליו תשובה מה לבת בנו שיפה כחה במקום אחים שיורשת במקום אביה כגון בנות צלפחד שירשו בנכסי חפר הכי הכין עם בני חפר שנא' נתון תתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהם תאמר בבת שהורע כחה במקום האחין כשם שאינה יורשת עם אחיה בנכסי אביה כך אינה יורשת עם בת אחיה בזו ורואה שבנות צלפחד ירשו בנכסי חפר ולא לקחו בני חפר בנות חפר כל נכסי חפר כמולא בת הבן קודמת לבנות דהיינו בנות צלפחד שקדמו לבנות חפר :

סליק פרק חמישי

סאין

תורה אור

וכתוב אחר אומר °ואלה בני צבעון ואי' וענה. אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. אמר לו רבי ובכך אתה פוטרני. אמר לו שוטה שבעולם ולא תהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטלה שלכם. אמר לו ובכך אתה פוטרניאמ' לויא ומה לבת בנו שבן יפה כחה במקום האחים תאמר בבת שבן הורע כחה במקום האחים דין הוא שלא תירשנה. וכשגברה יד בית חשמונאי בטלום והיו דנין בדיני ישראל. ואותו היום שבטלוהו עשאוהו י"ט :

סליק פרק חמישי

פרק ששי אלול

בשבעה באלול יום חנוכת

שור

דעיקר הלימוד מסיפא דקרא ולצבעון וענה אחים היו ובניו של שעיר היו והדר קא חשב ענה לבנו של צבעון ע"כ מהראוי למגרס הכא עכ"פ מלת וגו' בתר יושבי הארץ :

ובגמרא מתרץ דלא תימא תרי ענה הוו מדאמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא :

מלמד שבא צבעון על אמו כו'. כתבו התוס' בב"ב קשה לר"ת דאמאי אהדר לי מענה דילמא בן הבת הוי כבנו אבל בת בנו לא יהיה כבנו אלא כבתו ונראה לר"ת דענה אשה היתה כו' עכ"ל ולפי' הרשב"ם דס"ל דענה זכר היה וכן דעת רש"י בתורה ובפסחי' והתוספות שם בפסחים : באמת צדוקי באמור ליה בכך אתה פוטרני כוונתו לקושית ר"ת כדפירש הרשב"ם בהדיא. ולר"ת קשיא לי דקאמרי מאי קאמרי ליה לדחותו בתירוץ שאינו. ולרש"י והרשב"ם ותוספות בפסחים באמת דחה אותו בקש כדפי' הרשב"ם לקדי' בב"ה לא תהא כו' וק"ל :

בפירשב"ם ד"ה אלא לצבעון בא על אמו כו' וה"ל דבנו של צבעון כי' לאשמועינן דבני בנים הרי הם כבנים. וכוי עכ"ל. ואין להקשות דזה פשיטא דאין לומר הכי ואין מן הצורך לתירוצו דא"כ דחשיב ענה כבנו של צבעון בין הבנים של שעיר לאשמועינן דבני בנים הרי הם כבנים קשה אמאי קחשיב ענה ולא היה בנו של צבעון ש"מ שהיה ענה בן אשתו של שעיר לכן כתבי' קרא עם שאר בני שעיר והכי תירצו התוס' בפסחים. ודאי לשיטת התוס' בב"ב דענה אשה היתה י"ל דאשמועינן בזה דנקט ענה טפי מאיה לומר דאף הבת הבן נחשב לו כבן להפיק מדעת הצדוקין. אבל לשיטת הרשב"ם דענה זכר היה ודאי שפיר א"ל כדכתבו התוס' במסכת פסחים כנ"ל. וי"ל לפי דחשב אלו שהרשו את הארץ כדכתיב יושבי הארץ ואיה מת בלא בנים מדלא חשיב בני איה כדחשיב בני ענה כדכתבו התו' בב"ב ע"כ לא מני למחשב איה. ודברי התוס' בפסחים בתירוצא צ"ע :

סליק פרק חמישי

פרק ו' בשבעה באלול כו'. כבן ה"א ותשלום החומה בכ"ה באלול. יש לתמוה דמדי

רמיה

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

יא

יא מיי' פ"א מה' נחלות סמ"ג
פ"ח כמ"ג
עיין גו פוסקים
היו כיתן
בבא בתרא

Vgl. Anfang Cap II.

Codex [illegible] einmal [illegible] statt כ"ד (letzter Tag des Monats) fälschlich ב"ד
das andere Mal statt ד"כ ב"ד gehabt, wenn letzteren Tag nicht vorangegangen
machen soll.

עין משפט נר מצוה מסורת הש״ס

י טוש״ע א״ח סי׳ תקנ״ט ס״ע

ב״ב קט״ו ב

ודיים פ״ג

[illegible] נ״ד א

תורה אור

י מפני שי״ט שלנו היה :

בכ״ד ביה תבנא לדיננא בימי מלכות יון היו דנין כדיני עכו״ם מפני שהצדוקין אומרים תירש הבת עם הבן נטפל להם ר׳ יוחנן בן זכאי אמר להם שוטים זו מנין לכם ולא היה בהם א׳ שהחזיר לו דבר חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואומ׳ ומה בת בנו הבאה מכח כחו תירשנו בתו הבאה מכחו לא כ״ש *קרא עליו המקרא הזה °אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ וכתוב

נו

דכן פסק רבינו יעקב בר יקר ע״ש. והב״י כתב עם דוקא [illegible] אבל אם לא היה נראה אלא שהל להיות האחד מימי השבוע לא היה מקיל בו בכך וכן משמע מההיא דמייתי מרהב״ך דאמר ומל ע״ב בשבת והקימוהו לאחר השבת. ואם איתא דה״ה להל ע״ב באחד מימי השבוע ה״ל למתום ולומר והתעניתו בע״ב ולא השלמתוהו מפני שי״ט שלנו היה כו׳ עכ״ל. ולא הבינותי האיך יאמר והתעניתו בט׳ באב ולא השלמתוהו מפני שי״ט שלנו היה הא ע״ב לא היה י״ט שלהם אלא ביו״ד באב כדתנן בריש פ״ד דתענית ע״ש. אף דינו אמת וסברא הוא כן כמ״ש הט״ז והמ״א שם מ״מ ראייתו לאו ראיה מוכרחת ולע״ג. היה מקשה אלי הגאון מו״ה אייזק אב״ד ק״ק ווידקאווי שמה כוונת הב״י דה״ל לסתום ולומר והתענינו בע״ב ולא השלמתוהו מטעם לפניו די״ט הכתובים במג״ת לפניו נמי אסור בתענית והשיבותי אליו תוך כדי דיבור דהא דאסור לפני י״ט הכתובים במג״ת תליא אם אסורין הי״ט גופן נמי בהספד אסור להתענות לפניו לכ״ע אבל אם הי״ט עצמן הינם אסורין רק התענות אבל לא למספד לפניו תליא בפלוגתא דר׳ יוסי ורבנן לר״י לבנו ו אסור בתענית ורבנן לפניו מותר בתענית כדתנן בתענית פ״ב מ״ה וכיו המס׳ שקוין בפ״ה. ובירושלמי דתענית פ״ב הי״ב איתא דר״מ אמר כל היכא דכתב במג״ת כתם עמאיהו י״ט פי׳ דלא להתענאה בהון אבל למספד שרי הבאתי דבריו לעיל בפ״א ד״ה דלא למספד בו׳ ובפ״ג ד״ה בכ״ה בי׳ כו׳ באריכה כלשונו ולשון המפרש שם וזה התוכן ולפ״ז הכא דקתני שי״ט שלנו פי׳ רק דלא להתענאה א״כ י״ל דלא תיפוק מרהב״ך דא ל״ת ה לא אמר סתם משום לפניו דסובר כרבנן דלפניו מותר בתענית בי״ט שלו כיון דאינו אסור רק דלא להתענות אבל למספד שרי. אבל הבעל ברית ביום מילת בנו דמדמהו לי״ט של בני סנאב עמיה א״ל לעולם אף אם חל בט׳ ב אין צריך להשלים והדרא קושיתי שפיר לדוכתא על הב״י ודו״ק: בכ״ד ביה כו׳ ובגמ׳ הגי׳ בכ״ד בטבת: ובע״י שם הגי׳ בכ״ד ביה ולא תניא בהיזה חדש. ומפי׳ הרשב״ם שם נר׳ דגם לפניו היה הגי׳ בגמ׳ כמו בע״י רק הוא אומר דתניא הכא במג״ת הך מגלה בחדש טבת. ואפשר דנמשך אחריו המדפיסים להדפיס הכי בגמ׳ בכ״ד בטבת. ואפשר דשגגה זו יצא לו ע״י ראותו בשאלתות פ׳ הנזכר דאיתא התם דבכ״ד בטבת היה הך מעשה. אבל לפי ראות עינינו הכא והאי נ״ל בכל ג׳ מקומות היינו בגמ׳ וכפי׳ הרשב״ם ובשאלתות אב במקום כטבת ודו״ק :

תירש הבת עם הבן וזה לא נשמע מהאו״ח שלהם לקמן ומה בת בנו הבא מכח כחו עיין בהרשב״ם. אלא דס״מ דאמרו תירש הבת עם בת הבן וכ״ה בגמרא וצ״ל נמי הכא **תירש** הבת עם בת הבן וק״ל. עמ״ש בפ״א ד״ה נטפל להם: **אלה** בני שעיר החורי **יושבי הארץ**. ובגמרא שם סיים להביא סיפא דקרא לוטן שובל וצבעון וענה. וכן בכאן

תבנא לדיננא. שבנו למשפטנו הראשון שהודו לנו הצדוקין: עם בת הבן. ומיהו עם בן הבן מודו דלא תירש: צדוק וביתוס תלמידי אנטיגנוס איש סוכו היו והיו שונין לתלמידיהם מה שקיבלו מאנטיגנוס אל תהיו כעבדים המשמשין כו׳ וטעו התלמידים בכך שהיו סבורים דה״ק עבדו למקום ואל תקבלו שכר ואמרו כמו שאין בו ממש בדבר זה כך כל דברי חכמים ופקרו בדברי חכמים ונקראו צדוקין על שם צדוק וביתוסין ע״ש ביתוס כדאיתא בדר״נ פ״ה: קרא עליו מקרא. שאינו למדין ממנו שענה בני של צבעון היה וקרא ליה בן שעיר וקאמר נמי יושבי הארץ כלומר שענה יורש ארץ שעיר אבי אביו וכתיב שבני בנים יורשין כאלו היו בנים עצמן והוא הדין לבת בנו והילכך לא תירש הבת עם בת הבן כי היכא דאינה יורשת עם בן וכתיב

פ"ב רשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. והלכה כרשב"ג במתניתנו. דהתם בכוונה תליא ואנן סהדי דלא מכוין לכווני דעתיה כדאמר רב שימא בריה דרב אידי התם בגמרא מאא"כ הבא לעשות צדקה וק"ל: **א"ר** אלעזר בר צדוק. כ"ה הגי' בעירובין אבל בתענית הגי' אליעזר ביו"ד: וכן מצינן במסכת ב"ב (דף פ"ג ע"א) ועוד טובא אבל מצינו נמי כהגי' לפנינו הכא

רש"י

מבני סנאב בן בנימין. משפחה היא משבט בנימין שנפל להם גורל לקרבן עצים בעשרה באב והוי י"ט שלהי:

תבנא

*וכשעלו בני הגולה ולא מצאו עצים בלשכה עמדו אלו והתנדבו עצים משל עצמם ומסרו אותם לציבור וקרבו מהם קרבנות ציבור וכך התנו עמהם הנביאים שביניהם שאפי' הלשכה מלאה עצים ואפילו משל ציבור יהו אלו מתנדבים עצים בזמן הזה ומביאין כ"ז שירצו ולא יהיה קרבן מתקרב אלא משלהם תחלה שנאמר °והגורלות הפלנו על קרבן העצים והכהנים נחמי' י הלוים והעם להביא לבית אלהינו לבית אבותינו לעתים מזומנים שנה בשנה לבער על מזבח ה' אלהינו ככתוב בתורה. ואומר °כי עזרא הכין לבבו עזרא ז לדרוש בתורת ה' ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט ראה שהסכימו עליהם הרבים ועשו אותו י"ט ואותן הימים אסורים בהספד ותענית בין משחרב הבית בין שלא חרב ר' יוסי אומר משחרב הבית מותרין מפני שאבל הוא להם. *אר"א בר צדוק אני הייתי מבני בניו של סנואה בן בנימין ואירע תשעה באב להיות בשבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני

ובעירובין. בברכות (דף י"ט). ובפסחים (דף מ"ט ע"א ובדף קט"ז ע"א ובמס' ר"ה דף כ"ד ע"ב ובסוכה דף ל"ג ע"א בגמ' וברש"י שם ועוד במקומות רבים: והגאון מהר"י ברלין גרס בגמרא בהאי מימרא בעירובין ובתענית ברבי במקום בר. ודרכו נסתרה ממני למה לא עשה כן במקומות הנ"ל למגרס נמי התם הכי דהתם נמי איתא בר וצ"ל לפי דתום' בעירובין שם סברו דהאי צדוק הוא רבי צדוק הנזכר בברכות דף (כ"ז ע"ב) ובבכורות (דף ל"ו ע"א) אבל הא גופא קשיא הנ"ל להתיכפית להקשות דילמא להו חד הוא והכי מסתבר דלאו חד הוא מדמכנו שם בברכות ובבכורות בשם כהן ולא כן בשאר מקומות. ולא נרכינן לדהוקם. אבל

באמת אמת אתם עם התוספות דהכי מוכח דחד הוא במסכת ברכות (דף י"ט ע"ב) יע"ש בפירש"י ד"ה לקראת מלכי ישראל כו'. אבל הא קשיא ל"ל הגי' הגאון הנ"ל בכל המקומות הנ"ל הכי ברבי וצ"ע אבל באמת בפירש"י נראה להדיא דרשב"ג דהכא לאו רבי אלעזר בר צדוק דהתם בברכות ותרי הוו דהתם פי' כהן הוי והכא פי' דמשבט בנימין היה ועיין מזה בארוכה בספר היוחסין ח"א מדף כ"א עד דף כ"ד ואין מקום לקושי' התו' והו"ק:

אני הייתי מבני בניו של סנואה. ובספר היוחסין ח"א (דף כ"ג ע"א) כר' דהיה לפניו הגי' מושל הייתי על בני סנאב. ולא ניחא ליה בהכי אלא מסתבר ליה למגרס כגי' לפנינו לפי דכ"ה בגמרא ובתוספתא. ומלת הייתי הכא ובמס' עירובין מחק הת"ח וכ"ה במס' תענית. וסיים שם ולמאי שכתבו התום' שם שהיה חתנם יש לייסב הגי' הייתי ע"ש ובגמ' הגי' סנאב וכן הגי' הכא לפני בעל ספר היוחסין כנ"ל אבל התום' גרסו סנאה מטעם דהכי כתיב בעזרא ב' ובנחמיה ז' וצ"ל אף דמצינן בנחמיה י"א סנואה כהכא. הואיל באותן שנפל להם גורל דקרבן עצים לא מצינן שם זה בדין הוא דמגרס נמי הכי סנאה:

להיות בשבת והתענינו בו. וצ"ל להיות בשבת ודחינוהו לאחר שבת והתענינו בו. **כ"ה** בגמ' ובתוספתא וכן הוא הגי' הכא לפני היוחסין עיין שם בד' כ"ג:

ולא השלמנוהו כו'. מכאן למד ר' יעב"ץ לעשות הלכה מעשה בבה"ג שחל ט"ב בשבת והיה בעל ברית והתפלל מנחה בעוד היום גדול ורחץ ולא השלים תעניתו לפי שי"ט שלו היה כדכתב הטור בא"ח סי' תקנ"ט ע"ש בב"י. ומפרש"י כתב במס' עירובין (דף מ' ע"ב) דכן

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תענית כ

ס מיי' פ"ן מהל' כלי המקדש הלכה ס

עירובין מ"א א' תענית י"ב א' תוספתא דתענית פ"ב

עין משפט
נר מצוה
מסורת הש"ס

תורה אור

גזרה מלכות יון על ישראל שלא יעלו בכורים לירושלים והושיבו מלכי יון פרדיסאות על הדרכים כדרך שהושיב ירבעם בן נבט משמרות על התחומין שלא לעלות לירושלים ולא היה אדם מי' השבטים יכול לעלות לירושלים מה עשו הכשרים שבאותו הדור ויראי חטא שבאותו הדור הביאו בכורים ונתנום בסלים וחיפה אותם בקציעות ונוטלים הסלים והעלום על כתפיהם כיון שהגיעו למשמר א"ל לירושלים אתם עולים א"ל לאו אלא לעשות שני פלחי דבילה במכתשת זו שלפנינו ובעלי הלז שעל כתפנו וכיון שעברו מהם עטרום בסלים והעלום לירושלים. ומה הן בני סלמי הנטופתי אלא פעם אחת גזרה מלכות יון הרשעה שלא יביאו עצים למערכה והושיבו מלכי יון פרדסאות על הדרכים כדרך שעשה ירבעם בן נבט משמרות על התחומין שלא לעלות לירושלים ולא היה אדם אחד מעשרת השבטים יכול לעלות לירושלים מה עשו הכשרים ויראי חטא שבאותו הדור היו מביאין שני גזרין ועושים אותם כמין סולמות ומניחים אותם על כתפיהם ועולין כיון שבאו לאותו המשמר אמרו להם לירושלים אתם עולין אמרו להם לאו אלא להביא גוזלות מן השובך הזה שלפנינו בסולם הזה שעל כתפינו וכיון שעברו מהם התירו השלבים ופרקום והשליכום מעל כתפיהם ונטלו הגיזורים ועלו לירושלים ולפי שמסרו עצמם על המצוה לכך נכתב להם שם טוב במגילה הזאת וזכר טוב לדורות ועליהם ועל כיוצא בהם נאמר °זכר צדיק לברכה (משלי י) ועל ירבעם בן נבט נאמר °ושם רשעים ירקב (שם) ומה ראו בני זתואל בן יהודה ליטול להם שם טוב וזכר טוב לדורות אלא שכל הרוצה ליטול את השם יטול

וכשעלו

פרוזדאות. שומרים: **בקציעות.** תאנים יבשים כותשין אותן ועושין מהן עגולין: ה"נ והעלו על כתפיהן. דוכנא: **במכתשת שלפנינו.** שהוא במקום אחר לפנינו בסמוך וזה גונבי עלי על שם שמתגנבים מן הפרוזדאות על עסקי עלי:

מכני

הס בני גונבי עלי ע"ש כמלא בכלל הס בני סלמי בהא דקתני במתני' בני גונבי עלי: **נזרה** מלכות הרשעה שמד על ישראל. כ"ה הגי' בד"ק. וכ"מ בין קך גי' לגי' שלפנינו הכא והתם כתב' תענית (דף כ"ח ע"א) גזרה המלכות גזרה אפשר להגי' דהכא ודהתם בגמ' לא התכווין המלכות לעבור על דת אלא שלא יתייקר השער כיון שמעלין הרבה לירושלים. אבל להגי' בד"ק צ"ל דהיו יודעין דהתכוונו לעבור על דת. ולמסור נפשם לא הצריכו כיון שהיה אפשר לקיים המצות ע"י תחבולה כאשר עשו. ומ"ה גזרה המלכות דוקא ע"ז כדי שיסתפקו אולי לא לעבור על דת קא מכוון ולא ימרדו מספק לקיים מצות ה' ודו"ק: **שלא** יעלו בכורים לירושלים. ובגמ' שם הגי' שלא יביאו עצים למערכה ולא יביאו בכורים לירושלים ולהגי' דהכא משמע דהם לא העלו לירושלים לעצים גם העלי'. אלא הבכורים העלו והא דנקראו גונבי עלי צ"ל כמ"ש הרע"ב לפי שגנבו לב השומרים ע"י העלי שעל כתפם. והא דחשבו בכלל מתעסקין בעצי קרבן משום שהם בעצמם בני סלמי שהביאו הסולמות: **פרדסאות** ובגמ' שם הגירסא פרוזדאות וכ"ה הגירסא בערוך. (ובדף ל' ע"ב שם הגי' פרוסדיות. וכ"כ בירושל' דתענית פ"ד ה"ז. אבל במס' גיטין (דף פ"ח ע"א) הגי' כהכא במג"ת. וכ"ה הגי' ברש"י במ"א סי' י"ז בד"ב. ובהושע ה' א' ג'. וכ"ה הגי' בב"ב (דף קכ"א ע"ב) בפי' הרשב"ם שם. וכ"ה הגי' בילק"ש סי' רל"ו. ועמ"ש בביאורי על הס"ע רבא פכ"ב בד"ה פרדסאות כו': **אלא** שכל הרוצה ליטול או השם יטול. ולא קשיא מהא דתנן בפ"ב דברכות (דף ט"ז ע"ב)

עין משפט
נר מצוה
מסורת הש"ס

פיל את שנו כו' ולנו דמי שנו ודמי עינו: הדברים ככתבן ולנו הרי זה משל מהוורים הדברים כשמלה: שתהא רוקק לפניו ולנו כנגד פניו על גבי קרקע: סליק פרק רביעי
פרק ה בט"ו באב זמן אעי כהניא. בפרק בתרא דתענית זמן עצי כהנים ט'. והא דלא קא חשיב איך הכא משום דאיכך לא מפטרו כל בית ישראל אלא משפחה ומשפחה בזמנה פטורים מאותו הספד של אותו היום אבל בט"ו באב הואיל שנעשה להם נסים גסלים ובסולם וגם התנדבו להביא עצים עם בני זתוא כהנים ולוים וכל מי שהוא טועה בשבטו וכל הני דחשב להו מש"כ בשאר זמנים דהתם ע"כ קבלו עליהם כל בית ישראל לעשות אותו היום ט"ו לי"ט. עיין בסוף מסכת תענית טעמים רבים על הא דאמר רשב"ג לא היו י"ט לישראל כט"ו באב: שיהו מביאין בו קרבן עצים. והא חל בשבת מאחרין ליום מחר כדתנן בפ"ק דמגילה (דף ה' ע"א) משום דהכתי לא מטי זמן חיובייהו לא מקדימין שם בגמ'. ועיין במנחות (דף כ' ע"ב): בט"ו בו בני זתואל בן יהודה כו' ומה ראו בני זתואל בן יהודה וכו'. ובמשנה שם הגי' זתוא. וכ"ל דה"כ מראוי למגרס הכא זתוא דהכי כתיב (בעזרא ב' ט' ובנחמיה ז' י"ג י' כ"ו). דמה"ט גרסו התוספות בעירובין (דף מ"א ע"א) סנאה במקום סנאב לפי דהכי כתיב בעזרא ע"ש וע"ל: גרים ועבדים ונתינים וממזרים כו' ובני סלמי הנטיפתי. ובמשנה שם לא קתני הני ולפי דבעי' למימר דבני סלמי

רש"י

פרק ה בבורים. אדם נכנס לתוך שדהו ורואה אשכול שביכר תאנה שביכרה קושר עליה גמי ועושה אותה בכורי': פרוזדאות

תורה אור

למספד מפני שהיה כתוב ומונח לצדוקין ספר גזירות אלו שנסקלין אלו שנשרפין ואלו שנהרגין ואלו שנחנקין וכשהיו כותבין אדם שואל והולך ורואה בספר או' להם מניין אתם יודעין שזה חייב סקילה וזה חייב שריפה וזה חייב הריגה וזה חייב חניקה לא היו יודעין להביא ראיה מן התורה °אשר יורוך וגו' (דבר' יז) שאין כותבין הלכות בספר ועוד שהיו בייתוסין אומרים °עין תחת עין (שמות כא) שן תחת שן הפיל אדם שינו של חבירו יפיל את שינו של חבירו סמא את עינו של חבירו יסמא את עינו יהיו שווים כאחד °ופרשו השמלה לפני זקני העיר (דבר' כב) הדברים ככתבן °וירקה בפניו (שם כה) שתהא רוקקת בפניו אמרו להם חכמים והלא כתוב °התורה והמצוה (שמו' כד) אשר כתבתי להורותם. וכתיב °ועתה כתבו לכם (דבר' לא) את השירה הזאת ולמדה זה מקרא שימה בפיהם אלו הלכות ואותו היום שבטלוהו עשאוהו י"ט:

סליק פרק רביעי

פרק חמישי אב

בחמשה עשר באב זמן אעי כהניא דלא למספד *מפני שבשעלתה גלות ראשונה לא היו מביאין בו קרבן עצים אמרו חכמים למחר כשיעלו הגליות אף הם יהיו צריכין להביא התקינו להם חכמים את יום ט"ו באב שיהיו מביאים בו קרבן עצים וכל מי שהוא מעלה קרבן למקדש אפי' עצים פטור מאותו הספד של אותו היום. ואין צריך לומר חטאות ואשמות נדרים ונדבות בכורות ומעשרות תודות ושלמים לכך הוא אומר כל אינש דאית עלוהי אעין או בכורים. ומאי הוא זמן אעי כהניא זה הוא שאתה אומר בט"ו בו בני זתואל בן יהודה ועמהם כהנים ולוים וישראלים גרים ועבדים ונתינים וממזרים וכל מי שטעה בשבטו בני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות ובני סלמי הנטופתי ומה הן באו .ונבי עלי ובני קוצעי קציעות אלא פעם אחת

תענית כו:

פעם

עין משפט נר מצוה עזרת הש"ם

מצרים וישמעאלים. ולא הפסוקים דהכא. וכוונה חד הוא כיון דכתיב שלקחו בגזירת שאלה ע"כ חייבים להחזיר. והשיב גביהא כ"פ דתפשו להציל השכר דמותר להציל העוסק מיד העוסקו. ודוק:

ובהם ריבוא. ובכ"ר שם הגי' שווים ב' רבואות וצ"ל דכן צ"ל נמי הכא כהתם.

עד שהכישו נחש. וא"ת תורה אור

שנאמר ° ושאלה אשה משכנתה וגו' ששים רבוא אנשים יצאו מאצלנו כולם טעונים כסף וזהב שכן כתוב בתורתם ° וינצלו את מצרים יתנו לנו כספנו וזהבינו. אמר להם גביהא בן פסיסא כלום אתם מביאין ראיה אלא מן התורה כתוב בתורה ° ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. ששים רבוא היו אבותינו והעבידום בחומר ובלבנים ובכל עבודה חנם בלא שכר ראו כמה פעולתנו לנו לכל יום ויום סלע לכל א' וא' ביום. ישבו פילוסופים וחשבו ולא הגיעו למאת שנה עד שהיתה מצרים שלהם. הלכו משם בבושת פנים. ובקש אלכסנדרוס מוקדון לעלות לירושלים הלכו הכותיים ואמדו לו הזהר שאינם מניחין אותך להיכנס לבית קדשי הקדשים שלהן מפני שאתה ערל וכיון שהרגיש גביהא בן פסיסא הלך ועשה לו שתי אנפילאות ונתן בהן שתי אבנים טובות ובהם ריבוא כסף וכיון שהגיע להר הבית אמר לו אדוני המלך שלוף מנעליך ונעול שתי אנפילאות הללו מפני שהרצפה חלקה שלא תחלוק רגליך וכיון שהגיע לבית קדשי הקדשים אמר לו אדוני המלך עד כאן יש לנו רשות להיכנס מכאן ואילך אין לנו רשות להיכנס אמר לו הריני נכנס וכשאצא אשוה לך נביהתך אמר לו אם אתה עושה כן רופא אומן תקרא ושכר הרבה תטול אמרו לא זזו משם עד שהכישו נחש אמרו חכמים לגביהא בן פסיסא עליך הכתוב אומר ° ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך. וכתיב ° חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר:

שמות ג
שם יב
שם
משלי כג
שם כז

סליק פרק שלישי

פרק רביעי תמוז

בארבעה עשר בתמוז עדא ספר גזירתא דלא למספד

למה לא היו קובעים בשביל נס זה לעשות י"ט ביום ההוא שנעשה הנס הזה וי"ל דהך מעשה היה נמי בכ"ה בסיון דבלא"ה י"ט הוא. ואין לומר דאין ראויה לקבוע י"ט בשביל הך מעשה ולעולם ביום אחר היה הך מעשה דא"כ קשה למה קתני הך מעשה הכא וכי לספורי המעשיות נתקנה המגלה זו הא מעשיות לא קתני אלא להודיע הטעם דתקנו באותן הימים י"ט. ועמ"ש לעיל בד"ה בכ"ה דמשם תבין והשכיל טעמא מאי אצטר' לאשמועינן דהך מעשה היה נמי בכ"ה בסיון לאסור נמי בהספד:

וכתיב חכם בני וכו'. הגני הלכתי אחרי דפוסים רבים. אבל לפי מה דאיתא בדפוס קארעץ בשיבוש בזה"ל אם חכם בני ישמח לבי ואשיב' חורפי דבר. בודאי יש להסתפק אם היה לפניו המקרא הזה וגם המקרא שם בסימן כ"ג בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני וערבוב דברים יש שם מהני ב' פסוקים ולפי מה דתנינן בברכות (דף ד' ע"א) ובשבת (ד' י"ד ע"ב) ובעירובין (דף כ"א ע"ב) דתפשו רז"ל הני ב' פסוקי' יחדיו מסתבר דגם הכא היה כגי' וכתיב בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר חכם בני וגו' וזה היה נמשך להמדפיס השיבוש דהתם דבלא"ה לא היה בא לכלל הטעות שם. ודוק:

סליק פרק שלישי

פרק ד עדא ספר גזירתא. פי' נתבטל ספר פסקי דינים אשר היה למזיקין:

יפיל

עיו משפט נר מצוה מסורת הש"ס

קנויה לו לאברהם דאמירת ה' ב"ה כאילו היא עשויה. ולר"א ב"ב דף ק' ע"א קנה אברהם בהליכתו לארכה ולרחבה ע"ש. מ"מ שפיר היה להם פתחון פה ליטול חלק ירושה בדין ע"י המקרא הזה. ובגמ' הגי' וכתיב אלה תולדות יצחק בן אברהם. ולהגי' שם עיקר הסבר מטענתם דכי מחמת שהיו ישמעאל ויצחק אחים יחלקו בניהם לעולם עד סוף כל הדורות

רש"י

ארץ כנען לגבולותיה. דלכך ארעא קרי ארץ כנען ואתם ירשתם שלא כדין דשלנו הוא דכנען אבינו היה:

סליק פרק שלישי:

בכורים

תורה אור

כתוב בתור° ולבני הפילגשי' אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. וכתוב בתורה° ויתן אברה' את כל אשר לו ליצחק ברחו להם, כנעניים אמרו ארץ כנען שלנו שבן כתוב בתורה °ארץ כנען לגבולותי' (במדבר לד) אמר להם גביהא בן פסיסא וכי יש גזר דין שמקצתו בטל ומקצתו קיים הרי כתוב בתורה ° ויאמר ארור כנען עבד עבדים וגו' (בראשית ט) עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי ולא עוד אלא שיש לכם שנים הרבה שלא עבדתם אותנו. אמר להם אלכסנדרוס תשובה נצחת השיב אתכם אם אתם מחזירין תשובה הרי מוטב ואם לאו הרי אתם לו לעבדים. אמרו תן לנו זמן ג' ימים הלכו ולא מצאו תשובה מיד הניחו בתיהם כשהם מלאים שדותיהם כשהם זרועות כרמיהם כשהם נטועות הלכו וברחו להם, תנא אותה שנה שביעית היתה ועשו אותו היום י"ט. באו המצריים ואמרו מתורתם אנו מביאין עליהם ראיה שנאמר

כל אשר נתון נתן ה' לא' שם מזרעם דהא על שהיה שייך הארץ היא לאברה' לא הביאו ראיה ולמה יחלוקו הם בארץ שכבשוהו זרע יעקב. וכן להגי' בב"ר שם ע"ש וצ"ע:

כתוב בתורה ולבני הפילגשים וגו' וכתוב בתורה ויתן אברהם וגו' עיקר תשובתם נואה שחלק ויתן אברהם וגו' רק לבטל תשובתם היכן שטר שלוה שחילק בין בניו כלומ' ג"כ לבני קטורה הרי הכל נתן ליצחק ולא שייר במתנתו כלום ואין המתנ' מתנה לכן הקדים ולבני הפילגשים וגו' והכי הוא להדיא בב"ר שם ע"ש ובמת"כ. ולזה סיימו בגמ' שם אב שנתן אגיטין לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה כלום יש זה ע"ז כלום ובמדרש ובגמ' נקטו הקרא כסדר הכתוב בתורה. וכן ראוי לפי מ"ש למגרס ה"כ:

כנעניים אמרו ארץ כנען שלנו היא שכ"כ בתורה ארץ כנען לגבולותיה. הקשה הת"ח והא יהושע כבש את הארץ במלחמה וצ"ל דלק"מ דכי בשביל שיד יהושע היה תקיפה לכבוש את הארץ לא יהיה לכנען השייכים להארץ ההיא פ"פ לתבוע את ארצם להחזירם וק"ל: **ועשו** אותו היום י"ט. וקשה למה נקט זה הכא ולא בתר כל הנסים שנעשו בו ביום לומר דכולם כאחד גרמו לעשות אותו היום י"ט. וא"ת דבא לאשמועינן דבשביל נס אחד מהם ראוי לקבוע אותו היום לי"ט. היה מן הראוי שיקדם עפי לומר הכי תיכף בתר נצחון לבני ישמעאל. וצ"ל דס"ל דזה נצחון הכנעניים היה גדול מאיך וראוי לקבוע י"ט משום נס זה לבד לפי דתבעו כל ארץ ישראל ואם החייבנו אותנו הגלה אותנו אלכסנדרוס מוקדון מארצנו ואין רעה גדולה מזו. ואפשר מה"ט הפכו רז"ל בגמ' להקדים מעשה דבני אפריקא זו כנעניים ודוק: **באו** המצריים ואמרו כו' שנאמר ושאלה אשה משכנתה כו' שכ"כ בתורה וינצלו את מצרים וכו'. יש לתמוה טובא א' למה פתחו בכתיבת צוות ה' וסיימו בסיום הא דכתיב שקיימו וקבלו עליהם בני ישראל לעשות כדבר משה. ועוד דהא די בסיום לבד בהא דכתיב וינצלו את מצרים ולמה האריכו ללא צורך לומר הא בצוה ה' שתשאל אשה משכנתה. ובב"ר שם באמת לא הביא רק הך קרא וינצלו וגו'. ואפשר לייש' דכוונתם היה כיון שהשם צוה רק שישאלו כמלא דין שאל יש להם והייבים להחזיר דאם לא צוה ה' להם בלשון שאלה ודאי לא היו חייבים להחזיר מטעם דמאי דאיפקדו איבעיא לא למעבד דכן צוהו וברצונו נטלו מהם והכל שלו. וגנמרא דאמרו רק וה' נתן את חן העם

בעיני

איתנטילו דימסנאי מיהודה ומירושלים כשבאו בני ישמעאל לעורר על ישראל על הבכורה ובאו עמהם שתי משפחות רעות כנעניים ומצריים אמרו מי ילך וידון עמהם אמר להם גביהא בן פסיסא שוער הבית לחכמים אני אלך ואדון עמהם. אמרו לו הזהר שלא תחלוט את ישראל אמר להם אלך ואדון עמהם אם ינצחוני אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם. אמרו ישמעאלים כתוב בתורה °ביום ההוא כרות ה' את אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת ואנו מזרעו של אברהם שישמעאל בן אברהם ונחלוק עמכם. השיב להם גביהא בן פסיסא

כתוב

תורה אור

רש"י

נס זה: דימסנאי. עוררין בעלי חמס שהיו רוצים ליטול חלק ביהודה ובירושלים: גביהא בן פסיסא. כך שמו והיתה לו עקמומית בגבו כדמוכח לקמן:

ארץ

להו כל אותן ימים שנעשה בהם נסים לישראל וקבעום י"ט להכי קאמר הכא בכ"ד בניסן לומר די"ט הוא כו' עכ"ל. נראה מדבריו דס"ל דחד מעשה הוא הכא והתם שקבעום בשבילה י"ט. והכי משמע התם בגמ' דקתני בכ"ד איתנטילו דימסנאי מיהודה ומירושלים. ואי דמעשה דהתם היה אחר מעשה דהכא ככ"ל לא איתנטילו אז דימסנאי מיהודה ומירושלים משום מעשה דהתם. אלא כבר קודם לכן במעשה דהכא. ועוד למה היה צריך גביהא ב"פ לרצות את חכמים שיתנו לו רשות לדון עמהם. הא גלוי וידוע היה שינצחם בתשובתו כאשר בראשונה וצ"ע. ע"כ נ"ל להגיה התם בגמ' שוב באו כו' ושוב באו וכו' ולמחוק אלא פעם א'. להשוות התם להכא דבפעם אחת באו כולם הואיל דמקורבא' המעשה מהכא דמגילה זו טו נתגלה קודם הש"ס. וגם מצינו תנא דמסייע בכ"ד דקתני נמי כהכא דבאו שלשתן בפעם אחת. וגם על הא דאיתא התם בגמ' בכ"ד יש הכתסה מלבד מהכא מיל"ש פ' חיי שרה בהעתיקו שם הגמרא איתא בכ"ה באו. וז"אי בטל הגי' בגמ' לפנינו ואחרי רבים להטות להגיה התם בגמ' בכ"ה במקום כ"ד. והא דאיתא שם בגמ' דהמעשה היה בחדש ניסן ודאי טס"ה הואיל דמוכחש זה מהכא. ספי מסתבר לומר דנתהלף התם מלת סיון להדפיס במקומו ניסן מלומר דכל המעשה דהכא שלא במקומו עומד דשייך לעיל לפ"א ודו"ק. ותמהני על פירש"י דבזה היום כ"ה סיון אסור בהספד משום נס זה. מנ"ל לומר לחומרא לאסור אפי' בהספד דילמא אינו אסור רק להתענות אבל בהספד שרי. ולכאורה יש קצת ראיה לומר הכי מדקתני בהרבה מקומות דלא למספד ש"מ היכא דאינו מפרש דלא למספד לקולא אזלינן לומר דלא נגזרו רק דלא להתענאה בהון. וכן א"ר מאיר בהדיא בירושלמי דמס' תענית (פ"ב הי"ב) ודי לא כתם כדי לא להתענאה ר"ל כל היכא דקתני סתם עשאוהו י"ט ולא פי' אם להספד או להתענות ה"ל כאילו פי' ואמר דאסור רק להתענות. וצ"ל דס"ל דסברא היא למגזר נמי ביום ההוא אף דלא למספד משום שנכפל בו הנסים שנצחו ג' אומות וגם נגלו מיד אלכסנדרוס כדבעי' למימר לקמן בס"ד ע"ש. ועיין בש"ק שם על הירושלמי ודו"ק:

דימסנאי עיין בפירש"י. והערוך פי' עוד שלטונים דעד היום ההוא היו בני אפריקא שולטין ביהודא ובירושלים: **על** הבכורה. ובגמרא לא קתני דעוררו ליטול פי שנים רק אמרו ארץ כנען שלנו ושלכם. עיין ביפה תואר על הב"ר שם:

גביהא בן פסיסא. בב"ר שם הג' גביעא בן קיסם בכל מקום בזה הייכות ע"ש. ומהרי"א הגי' שלא תחלוט את ישראל. וב"ר שם הגי' תחלוט להם את הארץ. ופי' המת"כ כלומר שלא ינצחוך וישאר הארץ בידם לחלוטין מן הדין. וה"נ אפשר לפרש הכא שלא ינצחוך וישארו ישראל להם לחלוטין לזכותם בכל מה שתובעים מישראל ודו"ק:

כתוב בתורה ביום ההוא כרת ה' וגו'. והא דלא הביאו הקרא המוקדם בתורה (בסי' י"ב) וירא ה' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת. הואיל דהתם לא קאמר אלא על עתיד שיירשו זרעו את הארץ ואיך המעשה מורה תחילת מהסבתו ית' דגם בני יעקב כאמר ואין טענה ליטול פי שנים דהא לא ירשו אותה מאברהם אלא ה' נתן אותה הארץ לנו ולא לאברהם. מה שאין כן במקרא הזה כתיב נתתי ל' עבר מורה מעכשיו

עין משפט
נר מצוה
מסורת הש"ס

[illegible] שכבשוהו בני חשמונאי. והגביה קרא אותה עקרון כדא"ר אבהו בגמ' שם על שם סופה שתעקר לעתיד:

בט"ו ביה ובט"ז ביה. ק"ק למה מהפך הסדר למתני ברישא היום י"ז ואח"כ היום ט"ו ט"ז. ואפשר דנקט לסדר הנסים שנעשה להם והא דקתני בריש פי"ב דלא נקט לסדר הנסים אלא לסדר החדשי' אינו ממעט הנסים שנעשה בחדש אחד דנקט לסדר הנסים. אבל על זה יש להשיב מסדרו בפרק י"ב דמקדים עובדות שנעשו לאחר פורים וצ"ע לייסב דעתו הנסתרה ממני בזה הכא:

רש"י

בכ"ה ביה. לומר די"ט הוא ואסור בהספד משום נס

תורה אור

ובשגברה יד בני חשמונאי כבשוהו והוציאום משם והושיבו ישראל בתוכה ואותו היום שכבשוהו עשאוהו י"ט. בחמשה עשר ביה ובששה עשר ביה גלו אנשי בית שאן ואנשי בקעתא ואף הם היו יתר רעה לישראל בימי יונים כלפי הערביים מפני שלא נתחייבו גלות בראשונה ולא הגלה אותם לא יהושע בן נון ולא דוד מלך ישראל וכיון שנתחייבו גלות גברה ידם של בית חשמונאי והגלו אותם ואותו היום עשאוהו י"ט. ששמחה היא לפני המקום שמלכות הרשעה נעקרה מן העולם שנאמר °ועלו מושיעים בהר ציון וגו'. °ה' מלך עולם ועד אימתי כשיאבדו גוים* מארצו. אומר °יתמו חטאים מן הארץ וגו' יבכ"ה ביה א תנטילו

עובדיה א' · תהלים י' · שם קד

ששמחה היא לפני המקום שהמלכות הרשעה נעקרת כו'. יש לתמוה מהא דארי"ו במס' מגילה (דף י' ע"ב) דהקב"ה אינו שש במפלתן של רשעים מ"ה לא נאמר כי טוב בחלון של יהושפט ומה"ט לא הניח הקב"ה לומר שירה כשטבעו מצריים בים שאמר להם מעשי ידי טובעים בים ואתם רוצים לומר שירה וצע"ג. והצל"ח הקשה הכי על הא דארי"ו משום רשב"י בברכות (דף י' ע"א) ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר יתמו חטאים וגו'. וגם כתב על דכתב מהרש"א שם על הא דא"ר יהודה בריה דר"ש בן פזי בסוף (דף ט'). ק"ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר יתמו חטאים וגו' מכאן קשה למ"ש האחרונים בשם המדרש שאין אומרים הלל ביו"ט אחרון של פסח משום שאמר הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה כו' ע"ש וז"ל ולא ידעתי איך נעלם ממאור עינינו מהרש"א שהוא מפורש בגמרא במס' מגילה. ולענ"ד נראה ממגילה באמת אין סתירה על הני מקומות בברכות שם. דהא צריכין להבין התם במגילה למאי דמסיק אבל אחרים משיש. למה לא הניח הקב"ה לומר מה"ש שירה. וצ"ל דשאני מה"ש דלא ביקשהו לומר על שמחת עצמם כי בעולם המלאכים אין קנאה ושנאה ע"כ שם אין שטן ואין שמחה שמחת עצמם אלא לכבוד ה' ביקשהו לומר שירה ע"כ לא הניחם דהוא אינו שש. אבל לנו בני ישראל שייך להשיש על שמחת עצמינו וע"ז קאמר דאחרים משיש לכן שפיר רשאי דוד לומר שירה ולהלל על מפלתן של רשעים שהיו מצירין אותו. אבל ממס' ברכות שפיר סתירה למ"ש האחרונים כדכתב מהרש"א כיון דהא והא איירי משירת בני ישראל. אבל ממסכת מגילה להכא קשה שפיר כיון דהכא קאמר דהקב"ה בעצמו שמח, ודוק היטב:

סנהדרין [illegible] א' ב"ר [illegible] ילי"ש פ' [illegible]

בכ"ה ביה. כשבאו בני ישמעאל וכו' ובאו עמהם שתי משפחות רשעת כנעניים ומצריים וכו'. מהכא משמע דבאו אלו ג' משפחות רשעת בפעם א' בכ"ה בסיון ובמסכת סנהדרין (דף צ"א ע"א) משמע דבשלשה זמנים באו מדקתני שוב פעם א' באו וכו' ושוב פעם אחת באו וכו' וקתני התם דבני אפריקיא וכנעניים באו בכ"ד בניסן. ואין לומר דשתי פעמים באו בזמן של זה לאו בזמן של זה והא דלא נקט בשתי הזמנים י"ט משום דבפעם ב' היה גלוי וידוע שתשובתם יהיה מתקבלת מפעם הראשון ע"כ אינו חשוב לקבוע י"ט בשביל הגלות השני. ובפעם ב' באו בכ"ד בניסן והך מעשה דהכא דהוה בכ"ה בסיון היה בראשון ומ"ה קתני הך מעשה בזמן הזה ולא האידך כי לא נעשה המגלה זו לספורי מעשיות רק לומר בשביל הך המעשה שעשוהו י"ט בו ביום. דהא מדכתב רש"י שם וז"ל ובמגי"ת חשיב

לבו

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס

טמא לא כ"ש. וכתוב במגילת תענית פסחא זעירא דלא למספד ק"ו לפסחא רבא. ועוד דבר אחר השיב ר' יהושע *שהיה ר' אליעזר אומר זכין לקטן ואין זכין לגדול. א"ל ר' יהושע ח אם לקטן אמרת ק"ו לגדול. ובמצות פסח גדול כך מצות פסח קטן. בעשרי' וג' ביה נפקו בני הקראים מירושלים כ"כהוא דכתיב °וילכוד דוד את מצודת ציון היא עיר ס דוד זה הוא מקום הקראים עכשיו שהיו מצירים לבני ירושלים ולא היו ישראל יכולין לצאת ולבוא מפניהם ביום אלא בלילה וכשגבר בית השמונאי הגלו אותם משם ואותו היום שעקרום עשאוהו י"ט. בכ"ז ביה איתנטילו כלילאי מיהודה ומירושלים *שבימי מלכות יון היו מביאים עטרות של ורד ותולין אותן על פתחי בתי ע"ז שלהם ועל פתחי החניות ועל פתחי החצירות ושרין בשיר לע"ז וכותבין על מצחו של שור ועל מצחו של חמור שאין לבעליהן חלק באלהי ישראל ש"אכמו שהיו פלשתים עושים כמ"ש °וחרש לא ימצא יג וגו' והיתה הפצירה פים וגו'. וכשגברה יד בית חשמונאי בטלום ויום שבטלום עשאוהו יום טוב:

סליק פרק שני

פרק שלישי סיון

בשבעה עשר בסיון *אחידת מגדל צור זו קסרי בת אדום שהיא יושבת בין החולות היא היתה לישראל יתד רעה בימי יונים וכשגברה

וכתוב במג"ת כו'. עמ"ש בסוף פרק י"ב בד"ה מי כתב כו' לומר מי הוסיף את דברי ר' יהושע הכא במג"ת:

שהיה ר"א אומר זכין לקטן כו'. הכי תנן במס' ב"ב ומוקי תורה אור הש"ס התם המתני' כר' יהודה ודלא כר"מ דתני בהיפך דברי ר"א בשם ר' יהושע ודברי ר"י בשם ר"א. ולר"מ מצינן עוד כיוצא בו דהשיב ר"א את ר"י בפסחים במתני' (דף ס"ה ע"ב ובדף ע"א ע"ב. ועיין בב"י בח"מ סי' רמ"ג מ"ש בשם הר"ן וה"ה:

ר"נ קס"ז ב'

ח ח' מיי' פ"ד מה' זכיי' ומתנה ה"ח סמ"ג עשין פ"ב סוש"ע ח"מ סי' רמ"ג ס"ח

בלילא. פי' עטרות וורד. תרגום שושנת וורדא:

וכותבין על מצחו של שור ועל מצחו של חמור. בב"ר איתא כתבו על קרן השור. ובתנחומא פרשת תזריע איתא ה"כ יחקקו על קרן השור. ולמאי דאיתא הכא על מצחו של חמור ליכא למימר הרמז הי"ת והי"מ. ואומר אני אפשר דמרמז בזה יון הקדמונים שלא יאמרו ישראל להבדיל בין טמא לטהור בינם לבין עכומ"ז אלא כולם שווים הטמא והטהור יחדיו בעזות מלא שאין להם חלק באלהי ישראל וק"ל:

ב"ר ח"ב תנחומא פ' תזריע

כמו שהיו פלשתים עושים כמ"ש כו'. דרש"י פי' על הפסוק כי הפלשתי' המושלים בישראל העבירו כלי חרש ברזל מישראל פן יעשו כלי זיין להלחם. לזה כתב ראיה כמו הפלשתים היו סוברים שאין לישראל חלק באלהיהם להושיע בלי כלי זיין כ"כ סברו היוונים וק"ל:

שמואל ו א

סליק פרק שני

פרק ג אחידת מגדל צור. כ"ה הגי' בע"י פ"ק דמגילה סי' ה'. אבל בגמרא שם הגי' אחידת מגדל סור. ובערוך ערך אחד הגי' אחידת מגדל שד ופי' כבישת מגדל שהשורים בו לפנים שדים. ופ"א כבישת מגדל שהוא מוחזק בשדים. ונקרא עכשיו שכי לאמר

פרק שני

זכין לקטן. הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו: ואין זכין לגדול. שהרי יכול לזכות לעצמו:

ר"י אומר לקטן אמרת. משום דזכין לו שלא בפניו וכ"ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות ושליח נמי מצי משוי והילכך כ"ש דזכין לאדם שלא בפניו:

סליק פרק שני

רש"י

פ"ג אחידת. כבושת: בכ"ה

עין משפט
נר מצוה
כבורת השים

להה"ם ושפיר איכא למימר פי' התוס' הזה אף לר"מ רק דל"ל לר"מ לדידהו כיון שיש לחגיגתו תשלומין כל ח' והתוס' תפשו תשלומין ז' כיון דאותם ח' רק ז' הם מטעם דלא דהה שבת ומה"ט קראה הכתוב תשלומין דסוכות ז' והגיתם אותו חג לה' שבעת ימים ומזה למדו רבנן דאינו דוחה שבת כדאמרי' שם בפסחים (דף ע' ע"ב) ע"ש. ואפשר אף לדידהו כמי אפשר לומר דמקשינהו חה"ש להה"מ לתשלומין אף לדידהו היום ז' לעולם בשבת ואי אפשר להקריב חגיגתו הוא מטעם דאיסור שבת רבן עליה אבל הג"ש אמת וללמד בא דעכ"פ בשאר ימי השבוע יש תשלומין לחגיגתו ושייך שפיר ותחלת הרגל שיש יותר מאחד וגם דכ"מ אם עבר והקריב ביום ז' בשבת חגיגתו אם יצא. ודוק היטב:

נ"א שני של פסח שיהא סמוך לשבת אלמא כו' ופ' כליק שמסוך שני'

הורה אור

קורא ממחרת השבת ממחרת יום הראשון של פסח:

סליק פרק ראשון

פרק שני אייר

בשבעה באייר חנוכת שור ירושלים דלא למספד. בשני מקומות כתוב במגלה הזאת חנוכת ירושלים דלא למספד אחד בשעלו ישראל מהגולה ואחד כשפרצוהו מלכי יון וגדרוהו בית חשמונאי שנאמר °ותשלם החומה נחמ' ו בעשרים וגו' ואף על פי שנבנתה החומה עדיין השערים לא עמדו שכן הוא אומר °גם עד העת שם ההיא [דלתות] לא העמדתי בשערים ואומר °הוא שם ג יבנו ויטללנו ויעמידו [דלתותיו] מנעליו וגו'. ואומר °ויפקדו המשוררים והשוערים ועושי המלאכה וכשנגמרו שם לבנותם אותו היום עשאוהו י"ט: ה בארבעה עשר ביה נכיסת פסחא זעירא דלא למספד וזו השיב ר' יהושע את ר' אליעזר *שהיה ר"א אומר ו אבר מן החי טמא ואבר מן המת טהור אמר לו ר' יהושע אם אבר מן החי טמא ז ק"ו מן המת מה אם החי שהוא טהור אבר הפורש ממנו טמא המת שהוא טמא

רש"י

הוי סמוך לה דהיינו יום (*) א' של פסח שיהא סמוך (לרגל) לעומר (אלמא) ממחרת השבת ממחרת י"ט קאמר די"ט קרוי שבת דכתיב (שם) ביום הראשון שבתון:

סליק פרק ראשון

זכין

סליק פרק ראשון

ה מיי' פ"ס מה' קרבן פסח הל' א

ו מיי' פ"ב מה' טומאת אדם הל' ג'

פ"ב בשבעה באייר כו' וכשנגמרו לבנותם וכו'. יש לתמוה דמביא ראיה דבכ"ה באלול נשלם חומת ירושלים על חנוכת שור בשבעה באייר על שנגמר לבנותם בו ביום. וצע"ג לייסב דעתו הנסתר ממני:

ובשני מקומות כו'. האידך הוא לקמן בפ"ו ע"ש:

עדיות פ"ז מ"ב חולין קכ"ט ב

ז שם הל' ד

נכיסת פסחא זעירא. פי' שחיטת פסח קטן. כלומר פסח שני באייר למי שהיה טמא או שהיה בדרך או נאנס באונס אחר או ששגג בראשון:

שהיה ר"א אומר אבר מן החי טמא כו'. ובמסכת חולין קתני הכי אר"א שמעתי שאבר מן החי מטמא א"ל ר"י מן החי ולא מן המת וקו"ח כו' כתוב במג"ת פסחא זעירא דלא למספד הא רבא למספד אלא כל דכן ה"כ כ"ד. א"ל כך שמעתי ע"ש בפירש"י. והת"ה פי' דקא"ל ר"י וכי שמעת בפירוש מן החי ולא מן המת והלא לא שמעת אלא מן החי וא"כ קו"ח ומאי חי כו'. והשיב לו ר"א כך שמעתי כמו שאמרת מן החי ולא מן המת עכ"ל ע"ש מה שהכריחו לזה. והכא לישנא קצרה נקט דברי ר"א לפי האמת שהשיב ר"א דכך שמע. וגם קיצר הכא מלהביא הא רבא למספד. וגם מלסיים ה"כ כל דכן. כי די לנו בזה דכוונה חדא היא הכא כהתם. והא דאמר ר"א אבר מן החי טמא פירוש כל אבר אפי' שהוא קטן שאין בו כזית בשר אבל ביש עליו כזית מודה ר"א לר"י דאפי' במת טמא משום בשר. ובמס' עדיות קתני מה דפריך ר"א על הקו"ח ע"ש. ועיין בתוס' שם בחולין:

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס

הללו ולי נראה שאין אנו צריכין לדחיקות הללו כיון דכתיב ביה בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר משבעה שבועות ומהספרו המשים יום לק"מ שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות א' מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד והביא ראיות לזה ע"ש:

ר"ס ב' א' חגיגה יח:

וקדש ר"ח. וה"ר משולם גרס וקדש יובל ודחה ר"ח בשתי ידים. ע' בתוס' (חגיגה דף י"ז ע"ב) בד"ה אמרה תורה כו' ובמסכת ר"ה (דף ה' ע"א) בד"ה אמרה תורה כו' ובמנחות בד"ה מה חדש כו':

ד ד מיי' פי"ח מה' קדוש החדש ה"א סמג עשין ט'

מה ר"ח סמוך לביאתו ניכרת ובמנחות סיים הש"ס בדברי ר' יהושע אף עצרת סמוך לביאתו ניכרת. ורהוי למגרס הכא נ"כ. ולזה כיוונו בהא דהוסיפו הכא בסיום דבריו מלת וכו':

מה להלן רגל אף כאן רגל ותחילת רגל. ובמנחות גם הגי' מה להלן רגל ותחלת רגל אף כאן כו'. כתבו התוס' אע"ג דבעצרת יום א' כיון שיש לחגיגתו תשלומין כל ז' שייך ביה תחילת רגל עכ"ל. כתב המנחת כהן ולהא שיש לו תשלומין כל ז' ודאי אין הצדוקין מודים דאליבייהו אינו אלא ו' דחגיגה אינה דוחה שבת. ותמוה פי' רבינו

פא יבוצע

בכל אדם. רבי יהושע אומר *אמרה תורה ד מנה ימים וקדש ראש הודש מנה ימים וקדש עצרת מה ר"ח סמוך לביאתו ניברת כו'. ר' ישמעאל אומר אמרה תורה הבא עומר בפסח והבא שתי לחם בעצרת. מה להלן רגל אף כאן רגל ותחילת רגל: ר' *יהודא בן בתירא או' נאמר שבת למטה ונאמר שבת למעלה מה להלן רגל ותחילת הרגל בסמוך לו. וכשאתה קורא

תורה אור

לאדם לישאל לב"ד אימתי חל יום ראשון אלא ממתין עד שבת שבתוך הפסח ומתחיל: מנה ימים וקדש ר"ח. עד הדש ימים לחדש ימנה כ"ט יום ויקדש חדש ביום שלשים: מה חודש סמוך לביאת השבונו ניכר. מאימתי תתחיל למנות דהיינו מיום כ"ט משעת מולד הלבנה. אף עצרת סמוך לביאתו מנין החדשים ניכר להם יום קבוע שיתחילו למנות בו דהיינו ממחרת י"ט ראשון שאם ממתינין עד לאחר השבת אין שם היכר יום קבוע דפעמי' שמתחיל למנות בי"ז ופעמים בי"ח: מה להלן. בשתי הלחם בעצרת רגל הוא ותחילת רגל: אף. יום הבאת עומר רגל ותחילת רגל ואם נמתין עד לאחר השבת פעמים שהיה בא בסוף הרגל כגון שחל פסח בשני בשבת: שבת למטה. על ממחרת השבת וגו' (ויקרא כ"ג) והקרבתם מנחה חדשה דהיינו עצרת: ונאמר שבת למעלה. (שם) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו': מה להלן. בשבת למטה האמור בשתי הלחם: רגל ותחילת הרגל. סמוך לאותה שבת דהיינו עצרת המתחלת למחרת של שבת השביעית לאחר שעברה שבוע דאותה שבת היינו שבוע אף שלמעלה האמורה בעומר רגל ותחילת הרגל הוי

מבואר בתוספות ד"ה מה חדש כו' דלא שייך אמרה תורה אלא בדבר שהצדוקין מודים בו הלא בההוא דר' ישמעאל ג"כ אין הצדוקים מודים בו ככ"ל ואעפ"כ אמר אמרה תורה עכ"ל. ושערי דחיקים לא ננעלו חדא דהרכב אתרי רכשי למירמי אהדדי פי' התוס' עם פי' ר"ת ובהדיא פליגו התוספות על פי' ר"ת ואיכא למימר דר"ת לא ס"ל דתחילת הרגל קאמר למעט הימים שאח"כ וכפי' התוס' אלא דבא ללמד כי היכא דשתי הלחם בא בתחלת הרגל דאין לו יותר מיום א' אף כאן כו' תא חזי דע"כ צ"ל הכי לגי' דהכא במג"ת דלא קתני ותחלת הרגל אלא בסיפא נמצא שפיר קאמר אמרה תורה משא"כ התוספות לשיטתם דס"ל דשייך לומר אמרה תורה אע"פ שאין הצדוקים מודים בדרש ההוא שפיר עשו דהסבירו להמתיק הוספה זו בגמרא בדברי ר"י ותחלת הרגל כדכתבו: ועוד י"ל הא דקיי"ל דעצרת יש לו תשלומין ז' לחגיגתו הוא מטעם דאר"א דמקשינן חה"ש לחה"מ. ובר"ה (דף ד' ע"ב) ובחגיגה (דף י"ז ע"ב) פריך הגמרא עליה וליקש לחה"ם מה להלן ח' אף עצרת ח' ומתרץ הש"ס תפשת מרובה לא תפשת כו' ע"ש. והא תינח לדידן מה שאין כן לצדוקין ליכא למימר דבא ללמד על תשלומין שבעה כתמיהת המנחת כהן הנזכרת לעיל על כרחך צריכינן למימר לדידהו דבא ללמד על תשלומין שמונה דמקשינא לחה"ם

עין משפט
נר מצוה
מסורת הש"ס

מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע אם משה רבינו אוהב ישראל היה מפני מה עכבם במדבר מ' שנה א"ל ר' ובכך אתה פוטרני א"ל שוטה שבעולם ולא תהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה שלכם אמר לו ובמה אתה פוטרני אמר לו הכתוב או' (ויקרא כג) וספרתם לכם ממחר' השבת וגו' יכול לא יהא המניין תלוי אלא בשבועות ת"ל תספרו חמשים יום הא כיצד אירע יום ט"ו להיות בשבת מונה שבע שבתות חל להיות אחד שבת מונה חמשים יום וכשאתה קורא ממחר השבת ממחרת י"ט הראשון של פסח. ור' אליעזר אומר אינו צריך הרי הוא או' (דברים טז) תספור לך מהחל הספירה התלויה בב"ד *יצאתה שבת בראשי' שספירתה בכל

תורה אור

בדבר ויכוחין: י"א יום וגו'. שאם היה משה מוליך את ישראל דרך הר שעיר היו באין בי"א יום לקדש שהיא סמוכה לא"י: מפני מה עכבם במדבר מ' שנה. ודימוי בעלמא קאמר ליה משום דהוא היה אומר דברי הבל: לא תהא תורה שלימה. לראות אדם בקנה ובקש כשיחה בטילה שלכם דלנו יש ראיה ולכם אין ראיה: חמשים יום. משמע ימים ולא שבועות וכתוב א' אומר שבועות ושבועות לא קרי אלא אותן המתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת: הא כיצד אירע יום ט"ו להיות בשבת. דמחרתו אחר השבת דהוא יום הבאת עומר ומתחילין למנות מתוקם ז' שבתות תמימות תהיינה: חל להיות אחר שבת. דמתחילין למנות למחרתו מתוקם קרא בחמשים יום ולא שבועות שלימות אלא מתחילין למנות באמצע שבת: תספור לך. משמע לך תהא מסורה הספירה: ספירה התלויה בב"ד. שב"ד קובעין המועדות וצריך לשאול אימתי חל י"ט ראשון של פסח שמתחילין לימנות הספירה ממחרת: שבת בראשית. שבת ממש שספירתה תלוי בכל אדם שאין צריך לאדם

הגליהו ללכת בשלשה ימים כמו שעשו באותן ג' ימים:

א"ל הכתוב אומר וספרתם לכם כו'. ומצאתי ראיתי בספר ברית שלום דכתב דהסמ"ג הביא ראי' כנגד הצדוקין בשם רבינו משולם בר קלונימוס מהא דכתיב גבי פסח שהיו ישראל עושים בגלגל והעם נסע בעשור לחדש וגו' ויאכלו מעבו' הארץ ממחר' הפסח לחם וקלי ומצות וגו' ר"ל שאותן הימים מעשור לחדש עד ט"ו בו לא אכלו מתבואה החדשה דאסור לאכול ממנה עד הקרבת העומר שהוא ממחרת הפסח הרי ראיה גמורה ממקרא זה דמה שאמרה תורה ממחרת השבת היינו ממחרת הפסח ונתקשה ליה על שלא הביאו רז"ל ראיה זו הואיל שנר' לו ראיה זו לראיה ברורה שאין עליה תשובה. לכן האריך מאד להשיב על ראיה זו בדרך רחוקה. ולענ"ד קשיא לי בהיפך האיך עלה על דעת רבינו משולם לחשב זה לתשובה נגד הצדוקין הא אפשר לומר דיום הראשון של פסח היה חל אז ביום השבת והיה ממחרת הפסח ממחרת השבת. וא"כ אין ראיה מהתם כנגד הצדוקין דס"ל כשחל יום ראשון של פסח בא' מימי חול שצריכין להמתין עם הקרבת עומר ועם הספירה עד ממחרת השבת ממש היינו ביום א' בשבוע. והנני לא אכחד דהרמב"ם בה' תמידין ומוספין פרק ז' הלכה י"א הביא הראיה זו ומתרץ קושיא זו דא"כ האיך תלה הכתוב היתר אכילתה לחדש בדבר שאינו עיקר ולא הסיבה אלא נקרה אלא מאחר שתלה הדבר במחרת הפסח הדבר ברור שמחרת הפסח היא העילה המתרת את החדש. ואין משגיחין על איזה יום הוא מימי השבוע עכ"ל: ולענ"ד נראה דבלא"ה לק"מ לפי דעת הס"ע רבא בפי"א דיום א' של פסח היה חל אז בא' בשבת למאי דכתב התם דכ"ח ניסן היה חל אז בשבת אבל רז"ל מיאנו בראיה זו אפשר דלא ס"ל כר' יוסי התם בס"ע: ועל הרמב"ם המבי למה שבקי' טעמיה דתרי תנאי בתראי דלית להו פירכא כדאמר רבא התם במנחות דף ס"ו ע"א ע"ש. וצ"ע לייסב דעתו בזה:

בגמרא שלי בהם יודעים לקדש י"ם עי' סל"ק

תספרו חמשים יום. והא דלא ספרינן אלא מ"ט יום מתרץ רש"י בפירושו על התורה וכן מתרצו התוס' במנחות ע"ש והרא"ש כתב בפסחים פ"י סי"ו על תירוציו

כללו

ואיזה זו עצרת. והלא לא נצרכו לכתוב כל הימים טובים שבמגילה. אלא שהיו דנין כנגד בייתוסין שהיו אומרים עצרת לאחר שבת נטפל להם ר' יוחנן בן זכאי אמר להם שוטים זו מניין לכם ולא היה בהם אדם שהחזיר לו דבר חוץ מזקן א' שהיה מפטפט כנגדו אמר משה רבינו אוהב ישראל היה. ויודע שהעצרת יום א' הוא לפיכך עמד ותקנה לאחר שבת כדי שיתענגו ב' ימים זה אחר זה קרא לו המקרא הזה °אחד עשר יום

תורה אור

מחורב

דבר

רש"י

מנין לכם. דהאי ממחרת השבת ממש הוא: זקן. א'. ביתוסי היה: מפטפט.

הזקן דסברא היא ולכן מפרשינן הקרא הכי והוכיח לו ריב"ז דסברתו לאו סברא היא והקשה לו הזקן בהיפך רבי ובכך התה פוטרני מנ"ל דלאו אשבת ממש קאי: היוצא מזה הודו הבייתוסין דמופרך ראייתם ע"כ שפיר פירש"י במנחות שם דמעצרת לא היה שום ראיה לדברי הבייתוסין משא"כ בתמיד אינו מופרך ראייתם מהא דכתיב תעשה רק שיש תשובה בדבר מדכתיב תשמרו שפיר פי' רש"י דהיתה להם קצת ראיה לדבריהם אלולי דהיה להם תשובה ממקום אחר. אבל אכתי לכאורה יש סתירה לפירש"י שם במנחות מעם דהגי' שם הנ"ל מהא דתפס רש"י בתענית שם בד"ה איתוקם כו' ובד"ה חגא כו' הגי' שלפנינו הכא די לא למספד. ואקדים הא שהוכיחו התוס' במנחות שם בד"ה מריש כו' דנ"ל כתב די לא למספד מדפריך בתענית שם למה לי למימר עד סוף מועדא מיפא עד מועדא ומועד גופא י"ט ומשני לא נצרכה אלא לאסור יום של אחריו כמאן כר' יוסי דאמר בין לפניו ובין לאחריו אסור ואי כגי' דשמעתין דגרס חגא דשבועיא דלא להתענאה אם כן אפילו כרבי יוסי לא אתיא דבהא כ"ע מודו דלאחריו מותר כו' ע"ש. ולפ"ז אין סתירה לרש"י דבכל אתר ואתר מפרש כהמקום גורס שם במנחות פי' טעם להגי' שם ובתענית תפס לעלמא הגי' כדמוכח שם. וגם י"ל על דרך זה דיש עוד ראיה מוכרחת מהתם במסכת תענית להגי' שלפנינו די לא למספד מלבד ראית התוספות הנ"ל. בשיטת רש"י למאי דפי' רש"י בסוכה (דף מ"ה ע"ב) וי"א יום של אחר החג עכ"ל ע"ש אתא קרא לומר להרבות באכילה ושתיה ביום אחר החג והוא אסרו חג. וקשה מהא דאיתא התם בתענית ר"פ אמר לאסור יום של אחריו אלמא א"ח שרי. וצ"ל דהתם בהספד קאמר הא תענית אין ה"נ בלא"ה אסור א"ח והא תינח אי גרסינן די לא למספד קאמר ר"פ שפיר לאסור יום של אחריו נמי בהספד. אבל אי גרסינן דלא להתענאה היך קאמר לאסור יום של אחריו היינו כא ח בתענית הא בלא"ה אסור בתענית מדאורייתא ודוק היטב. ועמ"ש בביאורי על ס"ע רבא פרק י"ג: ואילולי פרש"י אמינא לומר טעם להגי' שם איתותב חגא דשבועיא דלא להתענאה. דלא הוי שמחה יתירה בשל עצרת כבשל תמיד משום דבתמיד השיבו חכמים לצדוקים תשובה נצחת דלית ליה פירכא משא"כ בשל עצרת איכא למיפרך על הא דהשיבם ריב"ז כדאמר רבא התם במנחות (דף ס"ו ע"א) ע"ש ודו"ק:

והלא לא נצרכו כו' לא הבינותי מהו קושיא הא המגילה זו נעשה לידע ולהודיע הי"ט שעשוהו וכולן נצרכו ליכתב במגילה שלא ישכח. וש"ת דהקושיא דלא נצרכו לכתוב במגילה כל ימי חג הפסח לי"ט דרבנן הא בלא"ה י"ט דאורייתא הם. וניחא עד מועדא קושית הש"ס התם בתענית. דע"ז לא תירץ כלום וצריכים רק לתירוץ הש"ס:

נטפל להם ריב"ז. כתב העיון יעקב בב ב (דף קט"ו ע"ב) על עובדא דלקמן בפ"ה וז"ל וכה"ג מצינו כמה פעמים סדוקא ריב"ז הטפיל להם משום שעיקר פלפול הצדוקים על תורה בע"פ שהוא הל"מ ותורה שבע"פ נקרא ע"ש משה כמ"ש בשל"ה ותולדות יצחק כדכתיב וזאת התורה אשר שם משה וזאת היא תורה שבע פ וריב"ז היה אחוז במדת משה רבינו ע"ה ולכך חי ק"ך שנה כמו משה לכן הי' רוצה לסתור דבריהם ולקיים דברי מרע"ה ח"ש ולא תהא תורה שלמה דהיינו שאינו נקראת שלמה אלא ע"י תורה שבע"פ ותורה שבכתב כשיחה בטלה כו' עכ"ל עמ"ש בסוף פ"ח:

י"א יום. עיין בתוס' במנחות דפי' לפירש י בחומש שכל אותו הדרך הלכו בשלשה ימים דלהכי מייתי האי קרא די"א יום דאם היה אוהב ישראל למה איחרו מ' שנה ולא הצליחו.

עין משפט נר מצוה
מסורת הש"ס

תעשה. לשון יחיד: השמרו. לשון רבים: כולם. כל הקרבנות: מה להלן מבקרין. שלא יהיה בו מום ד' ימים דמקחו מבעשור ושחיטתו בי"ד אף תמיד טעון ביקור ד' ימים: איתותב. נתיישב על דינו שבאותן ימים נצחו חכמים את הביתוסין: עד סוף מועדו. פסח: מנין

צדוקין אומרים מביאים התמידין משל יחיד וזה מביא שבת אחד וזה מביא ב' שבתות וזה מביא שלשים יום. ומה היו דורשים אמרו כתוב בתורה ° את (במד' כח) הכבש אחד תעשה בבקר. ליחיד משמע. אמרו להם חכמים אין אתם רשאים לעשות כן לפי שאין קרבן צבור בא אלא משל כל ישראל שנאמר ° צו (שם) את בני ישראל ונו' ׳ קרבני זה הדם לחמי אלו חלבים. לאשי זה הקטרת. ריח זו הלבונה. ניחחי אלו הנסכים. וכל שהוא כריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו שיהא א כולם באים מתרומת הלשכה: *ר' עקיבא אומר מניין ב שלא יצא וירעה בעדר ת"ל° (שם) תשמרו להקריב לי במועדו ׳ ולהלן הוא אומר ° והיה (שמו' יב) לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום. מה להלן מבקרין אותו ד' ימים קודם לשחיטתו. אף כאן מבקרין אותו ד' ימים קודם לשחיטתו. וכשנגברו עליהם ונצחום התקינו שיהיו שוקלין שקליהן ומניחין אותן בלשכה והיו תמידין קריבין משל צבור. וכל אותן הימים שדנום עשאום י"ט: *ומתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב ג הנא דשבועיא די לא למספד

ואיזה

ולנו כל ישראל די לנו להאסור בתענית. ועוד דהא מצינו בהך מסכתן הרבה פעמים דקתני ועשו אותו היום י"ט. ואינו אלא דלא להתענאה אבל לא למספד וכדאמר ר' מאיר בירושלמי דתענית פ"ב הלכה י"ב ודי לא סתם כדי לא להתענאה ר"ל כל היכא דקתני סתם עשהו י"ט פי' דלא להתענאה ואיכא למימר התם כהנא: ועוד דאפשר לומר דאיצטריך דטעמא דאתוקם תמידא מטעם דמגלה נעשה לאשמועינן כתוספת י"ט שעשו מחמת הניסים שנעשה להם. וגדול י"ט שלהם כדאמר ר"פ לתרץ בתענית (די"ח ע"א) הא דקתני עד סוף מועדא ולא קתני עד מועדו לאסור יום של אחריו ע"ש. ומטעם הקרבת הנשיאים אין לאסור רק י"ב יום והוא דאסור שם במ"ם כל החדש הוא משום דרוב חדש אסור עם ימי חג הפסח. לזה לא נחית הכא לומר הכי מה שאסור מחמת י"ט דאורייתא ומשום שילא רוב החדש ומ"ה קתני עד סוף מועדיכם ולא קתני כל חדש ניסן. וכלל רק הי"ט מדבריהם מחמת הנסים שנעשה להם. ולנ"מ כדאמר ר"פ התם בתענית. ובזה מתורץ נמי דאין לומר לגירסת התוספות ולגירסא שלפנינו במ"ם בשניהם דלא להתענאה בהון כעין שכתב המ"ל לגי' רש"י הדבר מוכרח דלא ס"ל הא דמ"ם מדאיצטריך לטעמא דאתוקם תמידא. ולע"ג לייסב דעת המ"ל בזה ודוק היטב:

צדוקין עיין בפי' הרמב"ם לקמן בפ"ה בד"ה עם בת הבן כו'. ובפי' המשניות להרמב"ם במסכת אבות פ"א מ"ג: רע"א כו' לפנינו בג' פסחי' ומנחות וערכין הגי' בן בג בג אומר מנין לתמיד שטעון ביקור ד' ימים: די לא למספד. לרש"י היה הגי' במנחות דלא להתענאה. ופירשו שם הטעם דגי' זו דלא הוי שמחה יתירה בשל עצרת כבשל תמיד משום דבעצרת לא היה שום ראיה לדברי הביתוסין אבל בתמיד היתה קצת ראיה לדבריהם עכ"ל: וק"ק למאי דפירש"י בתענית בד"ה מתמניא ביה כו' שהיו בייתוסין אומרים עצרת אחר השבת שהעומר מתחיל בא' בשבת שנא' וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' עכ"ל א"כ גם בעצרת היה לבייתוסין קצת ראיה לדבריהם כמו בתמיד. וכ"ל דהא צריכין להבין לפירש"י בתענית מה אמר ריב"ז להם שוטים זו מניין לכם הא ודאי לא היה נעלם ממנו דקרא ממחרת השבת דרשו הכי כדפי' רש"י וצ"ל דזה הי' ידוע לכל דהקרא ממחרת השבת אפשר לפרש ממחרת הי"ט די"ט נמי אקרי שבת דכתיב ביום הראשון שבתון ע"כ אמר ריב"ז שפיר להם מנין לכם דהאי שבת לאו על י"ט קאמר. והכי פירש"י מנין לכם דהאי ממחרת השבת ממש הוא. וכשיב לו

א
א מיי' פ"ד מה' שקלים ה"א
פסחים כו א
מנחות מט ב
ערכין יג ב
ב
ב מיימ' פ"א מה' תמידין ה"ט
תענית יח ב
מנחות ס"ה א
ג
ג מיי' פ"ט שם הל' א'
פ"ו הל' יא

זוקן

עין משפט נר מצוה מסורת הש"ס

תענית בקן ואפי' לפניהם ולאחריהם נמי אסור. ומש"ה הביא הטור דעת הרא"ש הנ"ל באחרונה הואיל דלשיטתו בהכרח צ"ל הכי ודו"ק. וצ"ע לדינא:

תמידא דלא למספד . שהיו צדוקין

דלא למספד . וכן גרס רש"י בתענית (דף י"ז ע"ב) בד"ה מתמניא ביה כו'. וכתב דלא גרסי' להתענאה מטעם דפריך הגמרא התם למה לי מריש ירחא ליומא מתרי בניסן ור"ח גופא י"ט ואסור. אמר רב לא נצרכה אלא לאסור שלפניו ואי גרסינן להתענאה א"כ היינו דר' יוסי דאמר לפניו אסור. והא ליכא למימר דר' יוסי היא דקא פריך בתר הכי כמאן כר' יוסי בתמיה מכלל דכרבנן פסיקא ליה ע"ש. אבל התוספות במנחות (דף ס"ה ע"א) בד"ה מריש כו' כתבו דגי' זו להתענאה נכונה ודלא תקשה דה"ל למפרך לרב כמאן כר"י כתבו שמא נטר עד לבסוף ואכולא מלתא פריך עכ"ל. ובירושלמי דתענית פ"ב הי"ב ובמגילה פ"א ה"ד הגי' כהכא דלא למספד: ומהר"א הקשה לגירסא זו דהכא איתוקם תמידא דלא למספד. דהא יום שלאחריו ג"כ אסור למה קתני ועד תמניא בי' הל"ל עד שבעה ותמניא ממילא אסור משום יום שלאחריו. ותירץ דבאמת יכול לומר הכי אלא דניחא ליה למימר דאסור משום דאיתוקם ביה תמידא דיש חומרא יתירא דאפי' למספד נמי אסור אבל אם אמר דהוא אסור משום יום של אחריו לא הוי אסור אלא בתענית והספד שרי כדאמר רב אשי בשמעתא גופא כל שלאחריו בתענית הוא אסור אבל למספד שרי עכ"ד. וכבודו במקומו מונח דהא לפי מ"ש הר"ן מהא דבתר הכי אמרינן בגמרא השתא דאתית להכי כו' משמע לכאורה דלדחוי' לדר"א איתמר ולומר שאפילו אינו מוטל בין שני י"ט אסור בהספד ובתענית וכן נראה מדברי רש"י כו' עכ"ל. ודאי אין מקום לתירוצו למסקנת הש"ס. אף דמסיים הר"ן כיון שבטלה מג"ת יותר נ"ל לאהדורי אקולי לומר דלא פליג עליה דר"א כי אמרינן השתא דאתית להכי עכ"ל. היינו לדעתו אבל בשיטת רש"י ודאי אמרינן הכי כמו"ש הר"ן הנ"ל ומהר"א כתב לתרץ גירי' רש"י במה דבשיטתיה בטל לומר הכי: ובאמת שטיתו לק"מ דהא איכא למימר דאשמועינן השתא דיום ט' אסור משום יום של אחריו. ואי משום דיום ט' ממילא אסור משום איתותב חגא דשבועיא א"כ גם היום ז' לא צריך לאשמועינן בהד מנהון. אלא צ"ל כדאמר הש"ם התם במסכת תענית (דף י"ח ע"א) כיון דאלו מקלע ליה נולתא ובטליניה להד אכתי ח' בניסן אסור משום אידך והיום שלפניו או של אחריו ודאי אין איסור בדבר כדכתב רש"י התם דהא י"ט גופיה בטיל ואנן ליקום וליגזר קמיה יומא כו' וכה"ג מתורץ לקמן ביום טורייונס. ולס"ד התם דפשיטא ליה דאיתותב חגא דשבועיא היה לאחר איתוקם תמידא וכשאיתוקם תמידא עדיין לא איתותב חגא דשבועיא מדלא פריך בהיפך ודאי ניחא כנ"ל דאשמועינן דיום ט' אסור ודו"ק:

והמשנה למלך בפ"ו מה' כלי המקדש ה"ט ויו"ד האריך בענין דהכא ע"ש. והא דכתב דבלא"ה בר"ח ניסן עד אחר המועד אין מתענין בו ואין מספידין בו מהטעם שכתב במסכת סופרים (בפרק כ"א) מ"מ ע"כ לא ס"ל הך דמ"ס מהא דתני מריש ירחא דנים; איתוקם תמידא דלא להתענאה בהון לגי' התוספות משמע דדוקא תענית אסור אבל בהספד שרי ולפי המ"ם אף בהספד אסורין ואף. לגירסת רש"י דלא למספד הדבר מוכרח דלא ס"ל הא דמ"ס מדאיצטריך לטעמא דאיתוקם תמידא וכמבואר עכ"ד. ולא זכיתי להבין דברי האדם הגדול בעל מ"ל דהא תינח אי אמרי' דהיה לפניו הגי' במ"ס אין מתענין ואין מספידין אבל להגי' שם במ"ם רק אין מתענין איכא למימר לעולם דס"ל כמ"ס דאין משמעות לגי' התום' לאפוקי ממ"ס. ולגי' רש"י איצטריך לטעמא דאתוקם תמידא לאסור נמי בהספד. דמטעם המ"ס אין לאסור רק להתענאה בהון כדמפרש התם: וצ"ל דטעמיה מטעם דכתב הב"י בריש הלכו' פסח לבאר דברי הטור דפתח ואין מתענין ואין מספידין והביא ראיה מהך דמסכת סופרים דכוונתו מדקאמר וכל א' עשה ביומו י"ט ממילא משמע דאסור נמי בהספד ע"ש: ולענ"ד נראה זה לדוחק לומר דהמשמעות דוחה המפורש. ובפרט היכא דע"י המשמעות צ"ל דלא ס"ל לדבריו כלל ומה גם דא"ל דהמשמעו והמפורש שניהם אמת דהם לעצמם שעשו אותם הימים לי"ט לאסור נמי בהספד.

עין משפט
נר מצוה
מסורת הש"ס

[illegible]
[illegible]

פרק ראשון ניסן

*אילין יומיא דלא להתענא' בהון. ומקצתהון דלא למספד בהון. מן ריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא

רש"י

פרק א דלא להתענא' בהון. שכולם אסורים בתענית אבל למספד שרי: ומקצתהון. איכא דחמירי כולי האי דאפילו למספד נמי אסורין: מן ריש ירחא כו'. נשאו ונתנו בדבר עד שהוקם התמיד על משפטו כדמפרש לקמן:
תעשה

תוספות

פרק א אילין יומיא דלא להתענאה בהון. עיין בפירש"י. וכתבו התוס' במנחות (דף ס"ה ע"א) דהכי משמע הכא וסיימו התם והא דגרס בסוף סדר תענית כיצד כל שלאחריו בהספד אסור בתענית מותר. ליתא דאי מיתסר בהספד כ"ש בתענית כדמשמע הכא אלא ה"ג ע"ש. וכ"כ הבהמ"א בסוף פ"ק דמגילה. ולענ"ד נר' דמהכא אין הכרח למשמעות הזה דאפשר לפרש איפכא דלא להתענאה וכ"ש דלא למספד ומקצתהון דקילי דלא למספד אבל להתענאה' שרי וכדכתב הגאון מו"ה מנחם עזריה בתשובותיו סי' י"ב לדעת הר' אפרים דגרס הכי במימרא דרב אשי כאשר הביאו התוס' הגי' שהיה לפניהם. כי היה ההספד אצלו ככד מן התענית להיותו מעורר את האבל. ואומר והזקיקו לכך מאי דאסיקנן לא בטלה מג"ת בחנוכה ופורים וקסבר אף לפניהם ואחריהם לא בטלה ומעיקרא נמי הספד הוא דאיתסר לפניהם ולאחריהם אבל לא תענית עכ"ל ודו"ק: אבל מהא דמלינן במסכת תענית דף ט"ו ע"ב דתנא דמתני' שם מחמיר בדלא למספד מבדלא להתענאה ע"ש וכ"ה לקמן בפי"א ע"ש משמע שפיר הכי ומוכרח פירש"י. ולכן מוכרחו התוספות התם לומר ומתני' דהתם נמי הכי מוכחת כו'. דבא זו ולמד ע"ז דהכא הכי פירושו כפירש"י ע"כ שפיר צריכין למגרס בתענית שם כדכתבו. ומלבד כ"ז מופרך גי' ר"א מלקמן פי"א ע"ש ודו"ק. ודנהגינן להתענות לפני פורים עיין בתוס' בתענית דף י"ח ע"א בד"ה רב אמר הלכה כר"י כו' דתירצו ע"ז ב' תירוצים. ואיכא נ"מ בין התרי תירוצים לתירוץ א' מותר להתענות גם לאחר פורים ובחנוכה לפניו ולאחריו. אבל לתירוץ ב' אינו מותר רק לפני פורים ולא לאחריו ובחנוכה לפניו ולאחריו אסור: אבל המעיין שם בהר"ן יראה דשני התירוצים מופרכים. וצ"ל או כתירוץ הבהמ"א בפ"ק דמגילה הביאו הר"ן שם שימי הפורים דברי קבלה הם מפני שנכתב בספרי הקדש ואין צריכין חיזוק כדאמרינן בפ"ק דר"ה דף י"ט ע"א. או כדכתב הרמב"ן שם בשם הרב אלברגלוני והביאו גם הר"ן שם. כיון דקיי"ל דבטלה מג"ת אלמא דעתן של חכמים להקל די לנו לפסוק כשמואל שפסק להקל כרשב"ג דאמר לפניהם ולאחריהם מותר עכ"ד בקוצר ע"ש. ונ"מ בין הני ב' תירוצים לתירוץ הבהמ"א אסור להתענות בחנוכה לפניו ולאחריו ובפורים מותר לפניו ולאחריו אבל להרב אלברגלוני בשניהם מותר לפניהם ולאחריהם. ונמשך אחריו הס"ע בריש הלכות פורים: ואין להקשות מהא דאיתא בפ"ק דר"ה דף י"ח ע"ב והילכתא בטלו והילכתא לא בטלו. קשיא הילכתא אהילכתא לא קשיא כאן בחנוכה ופורים כאן בשאר יומי. למה לא מתרץ הש"ס אידי ואידי בחנוכה ופורים כאן ביומייהו וכאן בלפניהם ולאחריהם. והכי הקשה הלח"מ בה' מגילה וחנוכה פ"ג ה"א על ה"ה. דהיכא לתרץ לפי דרב ורב חנינא אמרו התם דבטלה מג"ת. ועליהם קאי כל הסקלא וטריא דהתם ואליבא דרב בהכרח צ"ל דאוסר בחנוכה ופורים לפניהם ולאחריהם להתענות כדכתב הבהמ"א והר"ן מדאמר בתענית (דף י"ח ע"א) הלכה כר' יוסי לאסור לפניהם ואחריהם. ע"כ לא מצי הש"ס לתרץ הכי כקושית הלח"מ והא דאנן פסקינן להתיר להתענות לפניהם ולאחריהם ע"כ מטעם הרב אלברגלוני הנ"ל דפסקינן כשמואל דפסק כרשב"ג כנ"ל ודו"ק: והרא"ש בסוף פ"ב דתענית כתב טעם הבהמ"א. ועוד טעם זמן קהלה לכל הוא שנקהלו ועמדו על נפשם למלחמה ובקשו רחמים וגם הוא מעיקר הנס. וכ"כ בריש פ"ק דמגילה בשם ר"ת. והביא הטור בריש הלכות פורים. וכ"ה דעת השאלתות בסוף פ' ויקהל. ולהך טעמא אסור לאחריו וגם בחנוכה לפניו ולאחריו. וכן נ"ל להעיר בסי' תקע"ג דתפס דברי הראב"ד בלי חולק דכל הימים הכתובים במג"ת אסורין לצום

פקנתי בפנים כי לזה אין מן הצורך להביא ראיה זיל קרי בי רב הוא. ולסימנא מילתא העמדתי בצד השורה שתקנתי בה עגול קטן כזה *. אולם במקום שנ"ל לחדש גי' אחרת כתבתי בתוס' חדשים ופעמים באתי בקצרה היכא דמוכח במקומם ופשוט לכל קורא בעיון מעט מטעם דבין תבין את אשר לפניך. ופעמים באתי בארוכה היכא שנסתר מעיני כל רואה בזה המקום רק הביאני לזה ע"י שהאיר ה' ב"ה את עיני לראות באחת המקומות במקום אחר לומר מלתא בטעמא:

יודע המחשבות ובוחן דעת הלבבות הוא יודע וישראל הוא ידע דלא לכבודי ולא לכבוד בית אבי עשיתי זה רק למען שמו ית' להקל מעלי בלמדי שנית מהיגיעה שיגעתי ומצאתי כבר כי אם להוסיף יפעת שלא נודעתי עד עתה ולקנות תחבולות להלחם במלחמת ה' לשם ה'. וכמוני בני גילי. יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ותשמע מעיקרא דבעינן למימר יהיו לרצון אמרי פי וגו' ויצילני ה' משגיאות. אנכי יהודה לתפלה מכולם כאחד אשר יראו ביאורי שלא יתכבדו בקלוני לתת בה דופי ולדינני לכף חובה כדי שלא ידין אותם מן השמים לכף חובה כמו לרב"ח בברכות (דף מ"ז ע"א) ע"ש. אלא שידינני לכף זכות. אף במקום אשר בהשקפה ראשונה ידמה אליו כי אין מן הצורך לזה שכתבתי. ומה גם במקומות אשר ידמה אליו כי טעיתי ח"ו ולא דברתי נכונה. שלא להחליט זה עד שיעיין בתחלה היטב הדק באותו מקום שבארתי ובמקום שהבאתי ראיה משם לדברי. אולי יתנו עדיהן ויצדיקו אותי ויאמרו אמת אתי ולצורך גדול כתבתי. ובאם גם אחר עיונם יחליטו כי שגיתי כאשר דמה אליו בתחלה. לא ימאנו בעבור זה בכל מה שכתבתי כי אין תימה על בני אדם אשר בעפר יסודם שיטעה פעם או פעמים. כי מצינו שגדולי המחברים השיבו על ראשונים. כן אמר דוד המע"ה שגיאות מי יבין. וכבר אמרו חז"ל כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כמו כן לא ינצל המעיין משגיאה ורחמנא לבא בעי. ובזכות זה יזכה לראות בנחומיה ויעלו לציון מושיעים במהרה בימינו אמן. והנני מבקש מאותן אנשים אשר ידמה בעיניהם לחלוטין שמצאו שגיאה בספרי אשר כתבתי. שבל זמן שינזור ה' בחיים אותי שיכתוב אלי. ובחסד אל בטחתי שישים בפי מענה לתרץ דברי. ובאם לא אמצא מענה אדבר נגד מלכים ולא אבוש לתת תודה שבודאי לא אומר אז ח"ו קבלו דעתי:

הצעיר באלפי **יהודה ליב** בלא"א המנוח הנגיד מו"ה **מנחם** זצ"ל.

דיין דק"ק **קראטשין** יע"א.

הקדמה

הנה באתי במגלת תענית לקרות הנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו שקבעום על ידם לעשות י"ט באותן הימים. וראיתי שהיא כולה מקשה ומלאה שבושים. והשתוממתי אל המראה הזה הואיל דחשובה המגלה זו דמקשה ומפרק שתא גמ' מהני עובדות ולמדין מהם הלכות. ומלבד זה תועלת המגלה רבה היא לכל קורא שמוסיפה יראת ה' בהביטו עיניו בה השגחתו ית' ב"ה וב"ש עלינו בית ישראל בכל דור ודור להושיענו מכל צרה ומצוקה. והתירו רז"ל לכתבה קודם שהתירו לכתוב שאר תורה שבע"פ. ומ"ה נקראה מגלה שכתובה במגלת ספר כדפירש"י במסכת שבת (דף י"ג ע"ב) ובמסכת עירובין (דף ס"ב ע"ב) וחשובה כאלו היא מקרא כדפירש רש"י במסכת תענית (דף ט"ו ע"ב) בד"ה מג"ת כו' ע"ש וכזו המסכת בריש פרק י"א. וע"כ ראוי ונכון לקרותה בזמן זמנים טובא. למה לא עבר בה איש לשקל המסלה להסיר הקמשונים ולבאר המקומות אשר המה קשה הבנה זולת מהר"א דעל מהר"א כתב השירי קרבן בפ"ג דתענית שפי' המפרש הזה תמוה בהרבה מקומות. וגם בשו"ת שער אפרים שאלה מ"א זילזל אותו. ואביא דבריו לקמן בפ"ט. ואני הארכתי בביאורי בכל המקומות אשר בא שמה מהר"א לחדש דבר. בכל אתר ואתר לומר מה שנ"ל דבריו למלתא דתמיה למען שלא תהיה האמת נעדרת. ומלבד זה לא יצא ידי חובתו כי הניח רובם ככולם הטעיות כאשר היו ואין אומר דבר לתקן. או לעורר הבאים אחריו לומר כי זה המקום צריך ביאור או תיקון. וגם שם ידו למו פיו ואינו אומר דבר לפרש הרבה פרקים. ובאותן הפרקים אשר פירשם יניח הרבה מקומות בלי פי' ועשה את עצמו כאלו לא ידע מאותן המקומות אשר שם נאמרו ונשנו בש"ס דברי המג"ת להביא מהתם להכא פירש"י או פי' הרשב"ם ופלפול רז"ל ובעלי התוספות כדרכו. ובמקומות אשר העתיק פירושם ברצותו מרחיב ובלל בתוכה פלפול רז"ל והתוס' הכל בערבוביא. וברצותו מקצר מלהביא כל פירושם, ולענ"ד במעגלי יושר הלכתי בזה שקבצתי מכל המקומות אשר מפוזר ומפורד דברי מג"ת בש"ס פירש"י והרשב"ם דהתם כלשונם בלי חסר ויתר להעמיד על הסדר בצד מג"ת כמו שעשו אצל ספרי רב אלפס וכאשר עשה המעדני מלך אצל הרא"ש: ואין לומר משום הא תשכו ידיהם מלבאר המסכת זו הואיל דמסיק הש"ס במסכת ראש השנה (דף י"ט ע"ב) דבטלה מג"ת חוץ מחנוכה ופורים. דלזה ג' תשובות בדבר. חדא דהא כתב הרא"ש בסוף פ"ב דתענית והטור בא"ח סי' תקע"ג בלי חולק בשם הראב"ד דלצבור אסורין לגזור תענית בהן ואפילו לפניהם ולאחריהם נמי אסור. וראיתי ממסכת תענית (דף י"ח ע"ב) ע"ש. ובית יוסף שם כתב דרבינו ירוחם הביא ג"כ דברי הראב"ד בלי חולק ש"מ דשלשתן הסכימו לדעת הראב"ד. וכ"ה לדעת מסכת סופרים פכ"א ה"ד דמחלק בין בצנעא ובין להזכיר בצבור וטעמיה דלא יסתור גמ' דידן דמשמע דאין איסור כלל להתענות בניסן כדקשי' ליה להב"י בריש הלכות פסח והניח בקושיא ע"ש ולסברת הראב"ד לא קשה על מסכת סופרים מהגמרא ודוק: וא"כ לענין דינא דרבים מס' זו לא בטלה ולצורך היא. וכבר התעורר בזה מהר"א בהקדמתו. והא דהוכיח הר"ן בסוף פ"ב דתענית ממסכת ר"ה (דף י"ח ע"ב) לבטל דעת הראב"ד ע"ש בארוכה כבר דחה הגאון פני יהושע התם במסכת ר"ה הוכחת הר"ן. ועוד דלא גרע מסכת זו מנגעים ואהלות וכל דיני קדשים וטהרות ודברי אגדות. ועוד דהא אכתי התועלת במקומה עומדת ולמדין ממנה הלכות כאשר גלוי וידוע מעין משפט ונר מצוה שעשיתי בצדה. ולהוסיף יראת ה' בלב קוראה לבלתי לכת אחר מראה עיניו לחזור אחר תאות לבו: אמרתי אני בלבי דאין זה כי אם מאת ה' היתה זאת להניח לי הצעיר באלפי יהודה מקום להתגדר בו. כי אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו כדתניא במסכת ב"ב (דף י"ט ע"א) ראויה היתה פרשת נחלות שתכתב ע"י משה רבינו אלא שזכו בנות צלפחד ונכתב על ידן ללמדך כו' ועיין במס' שמחות עוד כיוצא בו דלפעמים הנר קטן הוא יותר טוב לחפש בחורין ובסדקין מתאור הגדול והאבוקה וכיון שהתעוררתי את עצמי דמוטל עלי המלאכה לגמרה. גמרתי בדעתי לעשות כן לחוקק על ספר חקרי לבי מה שיגעתי ומצאתי בס"ד להבין ולהשכיל דברי חכמים ולא מנעתי גם מלגלות מה דקשיא ליה בגוו'. כי בזה עוררתי להבאים אחרי דזה המקום צריך ישוב ובהתיישבם גם זה לי לזכות כי גדול המעשה. ומה"ט אמרתי לגלות השתנות הנוסחאות מהכא להתם היכא דנשנית בש"ס ובמדרשים דברי המג"ת. לעורר אחרים ליישב דהשני נוסחאות צדקו יחדו או להכריע באיזה דרך ישכון אור כאשר עשיתי במעט מקומות. וקראתי את זה הבאור בשם תוספות חדשים. להיות מס' זו שוה בשמה כשאר מס' עם פירש"י והרשב"ם ותוס' רק להבדיל בין התוס' הישנים לחדשים שחדשתי הוספתי מלת חדשים. וכדי להיותה המס' זו בכל כדמות ותבנית שאר מסכתות צייניתי בצדה איה מקומות הפסוקים בתנ"ך המובאים בה. ואיה מקומות בש"ס ובתוס' ובמדרשים אשר נשנו שם מאמרים דמס' זו. ואיה מקומות בספרי הרמב"ם וסמ"ג ובטוש"ע להלכה אשר מקורן מהכא. וקראתי בכל ד' מעלות לכ"א שם מיוחד כשמות שקראו להם אנשי שם אצל שאר מסכתות בש"ס. וגם תקנתי בפנים הטעיות דמוכיחות היכא שמצאתי ראיתי בש"א נמי הכי. וגם השבושים שהשתבשו במקראות

תקנתי

Literatur:

M. Moïse Schwab: La Meguillath Samuïs ou „Anniversaires Historiques"
in den Actes du onzième Congrès International des Orientalistes.
Paris 1897.
quatrième Section 1898.

Дозволено Цензурою.
Варшава, 12 Февраля 1889 г.

LIBRARY
FEB
28
1977

מסכת

מגילת תענית

כתבה חנניה בן חזקיה וסיעתו [גפ"ק הנג]: וקמו אחריהם והוסיפו
עוד ר' אליעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון וסיעתו ·

עם פי' רש"י. ורשב"ם. ותוספות חדשים. ועין משפט. נר מצוה.
ומסורת הש"ס. ותורה אור.

כל אלה נקבצו והובאו לה ע"י הרב המאור הגדול חריף ובקי כבוד מו"ה
יהודה ליב ב"ר מנחם דיין דק"ק קראטאשין יע"א.

וגודל מעלת המסכת הזאת ותועלתה ומהותה והדברים שהוסיף בה המפרש יעיין
בהקדמת המפרש:

מחובר לה עוד ספר סדר עולם זוטא עם פי' מסך יהודה מהמפרש הנ"ל.

ווארשא

ברפוס ר' יצחק גאלדמאן נ"י

שנת תרל"ד לפ"ק

МЕГИЛАСЪ ТАНИСЪ

ВАРШАВА

Въ Типографіи И. Гольдмана

Мурановская улица № 24.

1874.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BM 690 M4 1874
Megilat Ta'anit
Masekhet Megilat Ta'anit